

Jose Luis Otamendi: "Ez da egia poetok narradore txarrak garenik"

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

Euskal Departamendua

ABIADURA BIZIAN

Odile Kruzeta

"Freskoagoa egingo dugu irratia, serioegia da eta"

t a l d e a

ADUR
SOFTWARE
PRODUKZIOAK

KOMUNIKAZIOA
&
GRAFIKAGINTZA

PRENTSA
ETA
ARGITALPENAK

SOFTWARE
BALIABIDEAK

komunikazioaren alorrean
teknologia ikertu eta
produktuak garatu

Ikerkuntza
+ garapena

Internet

multimedia

ZIRKUITU IBILBIDEA, 1-2 PABILOIAK 20160 LASARTE-ORIA (GIPUZKOA)

TEL.: 943 37 18 49 - FAXA: 943 37 27 72

WEB: **WWW.AMETZA.COM** - POSTA ELEKTRONIKOA: **AMETZA@AMETZA.COM**

Argazia: Euskaldunon Egunkaria
Disainua: Aitzol Goikoetxea

■ Jose Mari Aierdi: «Alderdia ez dela 'gettho'a erakutsi dugu Nafarroan»

9

■ Abian jarri dira Iparraldeko herritarrak

12

■ Odile Kruzeta: «Freskoagoa egingo dugu irratia»

29

■ J.L. Otamendi: «Ez da egia poetok narradore txarrak garenik»

40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrietzeta: Jose Mari Aierdi.	
Xabier Letona	9
Abian jarri dira Iparraldeko herritarrak.	
Mikel Asurmendi	12

EKONOMIA

Tabacalerak zenbait lantegi itxiko du dirua irabazteko. Daniel Udalaiz	19
--	----

EUSKARA

21 teknikari Nafarroan: lan eremu asko eta xede bera. Daniel Martirena	22
--	----

GIZARTEA

Euskal makilak oraindik gogor jotzen du.	
Izaskun Jauregi	24
Piragua Danubion zehar Itsaso Beltzaren irrikitan.	
Elisabeth Pombo	26
Elkarrietzeta: Odile Kruzeta.	
Beñat Doxandabaratx	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Jolasa, musika ikasteko bide naturala.	
Estitxu Eizagirre	37
Elkarrietzeta: Jose Luis Otamendi.	
Nagore Irazustabarrena	40

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	44
Agenda	47
Irrati-Telebista. Beñat Doxandabaratx	48
Bizia	52
Ihesi	53
Denborapasak	56

IRITZIAK

Kultura: Felipe Rius	36
Azkena: Pello Zubiria	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen editorea laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

fundazioa
fundación

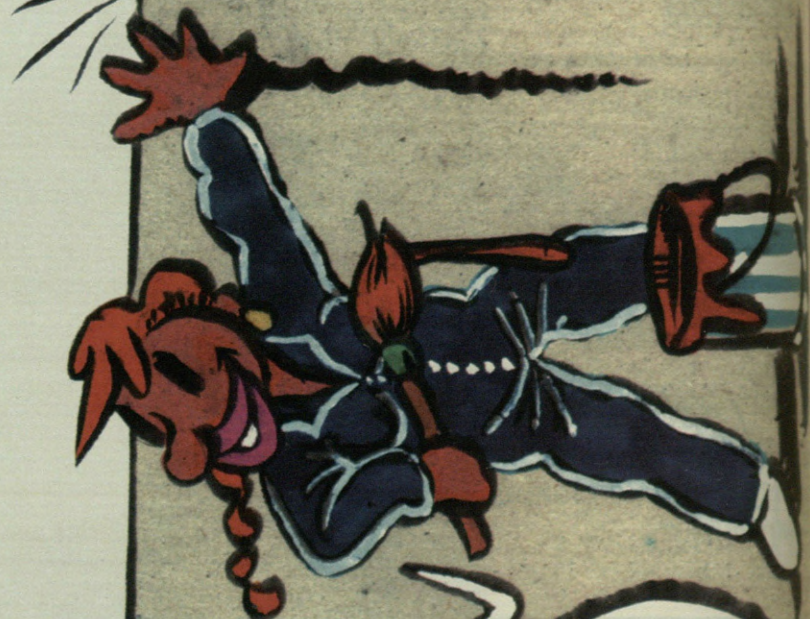
DEPARTAMENDUTIK

ALDE

DEPARTAMENDUA
REN ALDE, DOIKE

ETA EZ JAUNA!
HURRENGO
ESKAKIZUNA
DUZU HAU !!!

ASOLSKO + XAMAR

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Uruña. Tel.: 559 47 60 00.
Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.
eskuina. 31001 Iruñea.
Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pta./90,15 euro

Ipar Euskal Herria...717 lib./109,31 euro

Espainia...15.000 pta./90,15 euro

Beste atzerriak...19.300 pta./115,99 euro

Airez...30.225 pta./181,65 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldekoa partaidea da

A ereduia ez da euskalduna

Irailaren 19ko Argian Nafarroako matrikulazioari buruzko datuak irakur ditzakegu. Ohi denez, D ereduak gorakada izan du (%1,6), eta guztira, lehenbiziko aldiz matrikula egin duten haurren %28,8k ikasiko du eredu horretan. A ereduan, berriz, matrikula egindakoen %28,5ak jardungo du ikasturte honetan. Oso ongi. Baina, harri-dura handiz irakurri dugunez, beraz, hezkuntza sisteman lehenengoz sartuko diren haurren % 57,3k euskaraz ikasiko du, dio Argiak.

Zur eta lur geratu gara baieztapen horren aurrean. Ez dakigu Argiako kazetariak berak gehituriko hausnarketa edo informazioaren iturriak emandako interpretazioa izan den, baina, edozein kasutan, erabat interpretazio maltzurra eta faltsua da. Noiztik A ereduan ikastea euskaraz ikastearen baliokidea da? Ez al da aspaldidanik argi geratu A ereduko ikasleek ez dutela euskara menperatzea lortzen? Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako administrazioak onartu egin du, azkenik, eta oso modu epelean bada ere, A ereduak ez duela euskararen ezagutza bermatzen. Arazoa konponduko ez duen sasi-erreforma bati ere ekin diote; eta A ereduak euskaldundu gabe jarraituko du, baina, behintzat, hala dela aitortu dute behingoz.

Badirudi ordea EAEn ez-nahikoa dena Nafarroarako ona dela. Argudioa ezaguna dugu: Nafarroan G ereduia dago, batere euskararik gabekoa, eta harekiko, A ereduia aurrerapausua da. Ez dugu esango A eta G ereduak berdin-berdinak direnik, baina hortik A ereduan ikastea euskaraz ikastea

dela esatera alde handia dago. Euskararen normalkuntzaren ikuspegitik, A eta G ereduak gauza bera dira. Batean zein bestean aritzen diren ikasleak ez dira gauza, derri-gorrezko hezkuntza amaitutakoan, euskarazko elkarriketa apala ulertzeko, eta are gutxiago mintzatzeko. Beraz, ez gaitezen engaina eta gaitzela engaina. A ereduak ez du euskalduntzen, ez da euskarazko ereduia. Ez Nafarroan, ez Goierrin eta ez inon.

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ

Jaso burua, Pablo!

Urriaren 1ean «Gara»k luzatutako albiste baten arabera, zeruetan bizi den (hankak ez ditu lurrean behintzat) gure aitak (Juan Pablo II.ak) ginekologoei bero-bero eskatu die jendaurrean lotsarik gabe esplikatu deza-tela nola minbiziaren iturri izan daitezkeen joera sexual batzuk. Minbizia ez dakit, niri bizimina edo bizitzeko irrika sortzen dida-tela uste dut. Eta joera sexual okerrik ez dut ezagutzen, okerka jotzeko eraren bat bai, eta bide zuzen edo zeharkakoak ez du axo-larik, helburuak baino. Norberak daki zer helburu jarri sexuari, eta zer bide (zuzen edo zeharkako) hartu, baina itxua eta bu-rugabea deritzot artzain honen joerari, zutik jarraitzeko irrika zein bizia bera era-giten duen jolasa gaixotasun larrirenetako baten eragile dela diagnostikatzen baitu. Mamu eta mito berriak asmatzeko irudi-menik ez du falta!

**AINARA MUJICA
BILBO**

Hiruko Txikian

MAL GOBIERNO, ETXIAN...

Lizarran adostu elikagaiez osatu eltzea, eraikitzeaz dugun etxe atarira ekarri eta su txikian daukagu euskal hiritar guztientzat adina eltzekari egosi dezan. Udalbiltza. Eta etxea eraikitze behar beharrezkoak ditugun harria, zura eta burdina eskura ez izateaz gain, lurra bera ukatzen digunaren etxean dauzkate, eskura ditzagun tratua egiteko aukera txikiena ere ukatzen digularik. Bitartean, eltzea sutan. Su txikian. Estalita. Ongi lotuta. Eta etxe berriaren sukaldearen zain askatzeko, bere inguruan etxeok berdindu daitezten. Baina el-

tzearen urak, ezker abertzalearen zati zapalduenak, suaren eraso zuzenaz kiskali eta eltzearen estalkiaren juntari zulotxo eragin dio. Kale borroka. Euskal militante presoak ditu maiteenak ezker abertzaleak. Eta hauen aurkako etengabeko eraso haizeek, sugai berriz hornitzen dute su txikia, estalkia eta eltzea bera desitxuraturaz. Nagusiak, PPK du eltzea su txikian mantentzeko erantzukizuna, bestela kantarena betetzen saiatuko den euskaldunik ez du faltako. ZAKURREN PO-TRUAK ELTZIAN ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

GIZARTE
HUMANOAGOA?

Joan den asteburuan amaitu zen Bilbon Lan Osasunari buruzko Bil-tzarra. Adituek lan ezbe-har kopuruaz eta preben-tzioaz teorizatu zuten, eragilea den sistema ekonomikoa zalantzan jarri gabe. Bertan izan zen Juan Jose Ibarretxek lan ezbeharra saihesteko «gizarte humanoagoa» sortzeko beharraz mintzatu zen. Zer da «gizarte humanoagoa» sortu behar hori, ez badiogu lan he-riotzen zergatiari aurre egiten? Eta zergatia lan eskasiaren laguntzarekin etekin handiena eskain-tzen duen sistema kapi-talistan datza. Instala-zioen modernizazioa eta prebentzio neurrien apli-kazioan enpresariari in-bertsio nagitasuna posi-ble egiten duen sisteman. Beste alde batera begira-tzen duten eta enpresariak salatze-ko eta zigortze-ko gai ez diren lan ikuskariaren konplizitatea duen siste-man. Eta sarri, errora iritsi gabe, kasu judizialak is-ten dituzten epaileen konplizitatea duen siste-man. Politikari batek lan heriotzak tarteko dituen egoera larrietan egin ze-zakeen gutxiena, adie-razpen gogotsuen orde-z, ezbehar kopuruaren egiazko zergatiei aurre egitea da. Bestela, isil da-dila!

◆ DANIEL UDALAITZ

EUSKAL DEPARTAMENDUA
GARAPEN KONTSEILUAN

IPAR Euskal Herriko Garapen Kontseiluko sozioprofesionalek Euskal Departamenduari buruz beren iritzia eman ondoren —% 65 alde agertu da—, urriaren 30ean, berriz, gainontzeko partaideek beren boza eman ahal dezaten ego-kieraz eztabaida berri bat izanen da Garapen Kontseiluaren barruan. Kontseiluaren zuzenda-ritzak ez ohiko biltzar bat egitea erabaki du, eta orain arte iritzia eman duten 67 ordezkarietz gai-nera, Hautetsien Kontseiluko 15 kidek eta admi-nistrazioko beste 15ek berena emango lukete.

DISPERTSIOAREN GARRATZAK

EZ da inoiz argituko Espainiako gobernuek bultzatutako dispartzio politikak hil duen Este-ban Esteban Nieto, euskal preso politikotolo-sarra. Betirako argi geratuko dena, ostera, zera da: dispartzio politikak Esteban Nietoren herio-tzean garrantzi handia izan duela. Erantzukizu-nik, beraz, bada Madrilén. Minbiziak era guztie-tako pertsonak harrapatzen ditu, presoak eta aske direnak ere bai. Espetxez espetxe —eta, beraz, ospitalez ospitale— ibili izanak, ordeza, argi eta garbi oztopatu du beharrezkoak ziren frogak be-har ziren unean egitea. Espetxe erakundeen ne-glijentzia argia da kasu honetan zein antzerako beste askotan, baina honakoan arduragabekeriak bizitza bat eraman du berarekin. Konfiantzazko

■ Kale istiluak berpiztu dira azkenotan.

GARA / BOB EDME

medikuak miatzeko erabateko eskubidea duen presoek, beste edozein pertsonak lege-z, eta esku-bide hau ukatzen den heinean, zalantzarako es-kubideak ere bere agerpen indartsuena egiten du.

ETA, EAJ ETA EA

SU-ETENAREN atariko 98ko udan ETA, EAJ eta EAK Euskal Herri osoa hartuko lukeen instituzio bat bultzatzeko konpromezua hartu e-zuten elkarrekin; horrez gain, PP eta PSOErekin zituzten akordioak bertan behera uzteko konpro-mezua legoke EAJ eta EAren aldetik. Espainiako Onda Cero irratiak zabaldu zuen konpromet-horiek jasotzen dituen balizko agiria. Espainiako bazterrek harrotu ditu balizko agiri horrek, su-etenaren inguruko horrenbeste esamesa dagoen sasoi honetan. Batek daki agiria egiazkoa den ala ez, baina ez balitz ere, logikoa litzateke antzerako zerbait egotea, sinatua ala berbaz lotua. Euska-

ALBERTO ELOSEGI

B A H E A

● Arnaldo Otegi, «hika» aldizkariko elkarriketa batean, HB eta EHri buruz hausnartzen dakit. Jakitun gara bide horretan akatsak izan ditugula. Nik neuk ez dakit HBko edo EHko bozeramaile naizen... Eskizofrenia gisako bat bizitzen ari gara. Badira HBkoak izan gabe etorri diren sektoreak eta parte hartze-ko bidetarako munduko eskubide osoa dute. Askasoa daude; esate baterako: hauteskunde-ko balorazioa HBk egin zuen, logikoena EHk balorazioa egitea zenean. Baina, zintzoki, korapilo honi ez zaio fede txarra

ETROA

Herriak bizi duen prozesua onik atera ezker, EAJ eta EAren ausardia azpimarratuko da. Bestela, beti geratuko da ahaleginarekiko errekonozimendua.

«ESPAINIA, HURRENGO BALKANAK?»

KATALUNIAKO «El Triangle» aldizkariak honako titulua zeraman bere lehenbiziko orrialdean: «Espainia, hurrengo Balkanak?». Galdera, oster, Estatu Batuetako «Business Week» aldizkariak jasotzen zuen «21 idea 21. menderako» erreportaje zabalean (47 orrialde) egindako galdera sortatik. Erreportajeaz azaltzen denez, «independentziaren oihua gero eta ozenagoa da Espainiako iparraldeko euskaldunen artean» eta independentzia lortuz gero Europako Batasunean sartzea eskatuko lukete, euroa txanpon gisa hartu eta harreman normalak izango lituzkete Espainia eta Frantziarekin. Arazoa, aldiz, erreportajeak

LABAINAREN AHOAN

ETAren Britainiako lapurketak eta ondorengo etakideen atxilotetak eta dinamitaren atzemateak dantzan jarri dute berriro euskal gizartea. Urtebeteko su-etenak eta begibistako aurrerapen nabarmen ezak artegatasuna pizten du tartean gizartean. Ikuspegi tekniko batetik, ETAren gaitasuna eta ezintasuna aldeberean azpimarratu behar dira: salatariaren kontua edo Polizia frantsesaren erabateko kontrola. Zein ote? Horrez gain, aspalditxoan ari da entzuten Guardia Zibilak erabateko askatasun mugimendua duela Iparraldean, eta Iparraldean esaten denean, bere inguruak ere ez dira kontrol horretatik oso urruti ibiliko. Su-etenaren hasieran Irlandako prozesuaren itzala agerikoa izan zen eta orain ere berriz ageri da, IRAren su-eten apurketari erreferentzia eginez.

azaltzen duenez, zera litzateke: «Espainiak ez lukeela onartuko euskaldunen horrelakorik, euskaldunen atzean, katalanek eta galiziarrek ere independentzia eskatuko luketelako». Hala balitz, ondorioztatzen du erreportajeak, «bat-bateko goi mailako arazo etnikoaren erdian izan daiteke Espainia».

SETMANARI D'INFORMACIÓ POLITICA, SOCIAL I CULTURAL

Numero 413 • Tel. 93 517 71 34 • Fax 93 517 15 93 • 8 de setembre de 1999 • Preu: 200 ptes / 1,8 euro

Espanya, els nous Balcans?

► L'influent revista nord-americana Business Week assegura que «a remolc d'Euskadi-Catalunya i Galícia esdevindran independents al segle XXI, enmig de conflictes ètnics».

Els jutges de Piqué Vidal també van portar el frau del Consorci

Vilanera: Arqueologia o xalets

■ «El Triangle», Kataluniako astekaria.

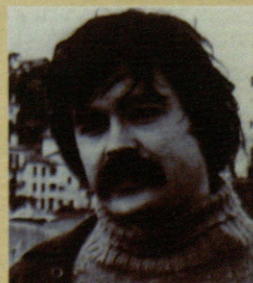

■ Pedro I. a.

IZPIAK

Pedro I. a, Pierre La Motte-Messeme, Nafarroako errege izan nahi duen frantziarra Euskal Herrian izan zen joan den astean; eta berarekin, besteak beste, Beaumontgo Dukea, erregegaiaren erret etxeko burua eta Jon Oria historialaria. Euskal presoan askatasuna eskatu zuen eta Nafarroako Konstituzioa prestaketa iragarri; Espainiako datozen hauteskunde aurretik emango ei dute ezagutzera.

Jose Miguel Etxebarria, 'Naparra', 1980an desagertutako errefuxiatuaren desagerteta dela eta familiak aurkeztu berri duen kereila onartu du Espainiako Auzitegi Nazionaleko fiskaltzak. 'Naparra' Komando Autonomoetako kidea zen eta BVEk hartu zuen «bahiketa eta exekuzioa» bere gain.

■ J. M. Etxebarria.

gauzak hobetzeko borondate falta topatu behar».

(...) Hori bai, eredu sozial definitua eta proiektu nazional bat izango duen herri batasun berriaren apustua egin dela ikustarazi behar zaio gure oinarri sozialari. Eta ez dut uste hori asko berandutuko denik; urtebeteko epean zehaztu behar da. Urtarriletik aurrera hori ondo egiteko gai baldin bagara, gero eta sektore gehiago bilduko duen bola izango da hori, ziur gaude».

(...) Datorren urteko udarako nahiko gauzatua izango den herri batasun berria izan dezakegu. Partehartzaile guztiek eroso, gustura, egongo diren herri batasuna».

J O S E M A R I A I E R D I

Nafarroako Legebiltzarrean egin dugu elkarriketa EA-EAJko parlamentari honekin. Lehenbiziz da parlamentari —EAtik— baina instituzio sarea ondo ezagutzen duenetakoa da, azken hamabost urteetan kargu instituzional desberdinetan egondakoa da eta.

“ALDERDIA EZ DELA ‘GETTHO’-A ERAKUTSI DUGU NAFARROAN”

Azken bost udal legealdietan Lekunberriko alkate zara, baina Legebiltzarreko parlamentari lehenbiziz. Zein da Legebiltzar honetatik jasotzen ari zaren lehenbiziko inpresioa?

Oraindik goiz da Legebiltzar hau nondik nora joango den ikusteko. Une honetan kontseilari desberdinen agerraldietan gaude eta hilaren 7ko osoko bilkuran senatore autonomikoa hautatuko da. Dena den, tamalez, gustuko ez dugun errealitateaz jabetzen ari gara, PSN UPNrekiko itunean bizi dela alegia, bere botoemaile aurrera-koiek beraiengandik espero dezaketinari bizkar emanez. Hauteskunde kanpainan zehar Nafarroa ofiziala eta errealaz hitz egin genuen eta kontsentsuak bilatu beharrean, PSNk UPNri gobernua erraztearen aldeko apustua egin du, berak jakingo du zergatik, agian hauteskundeetara inoiz aurkeztzen ez diren Nafarroako botere faktikoez eskuloturik dutelako... Legebiltzarrean, Nafarroan, botoemaleek aukera aurrerakoiaren alde egin dute baina kontserbadoreak dira gobernuan. Hori PSNk bere botoemaileak ahanzten dituelako da.

■ **Zuk uste duzu PSN benetan arriska daitekeela lau urtez UPNko gobernua sostengatzen?**

Eskuinaren alternatiba izan nahi badu gobernu honetatik alden-
du behar da eta ahalik eta azkarren gainera. Lehenbiziko hilabete hauetan merke dela ikusi dut.

Argi da ezin dezaketela aurrekoan bezala egin, legealdiaren amaierarako sei hilabete falta direla, gobernu sostengua utzi eta berariak gobernu alternatiba direla esan. Hori ezin da birritan errepikatu.

■ **EA eta EAJko harremanei dagokien**

JOSE LACALLE

■ «Gure lana ondo bideratuz geroz, aurrekoetan baino emaitza hobeak lor ditzakegu».

nez, Nafarroan, ba al da benetako koordinaziorik edo, lehen bezala, bakoitzak berea egiten du.

Talde parlamentarioari dagokionez koordinatuta gaude eta alderdi mailan, legebiltzarretik kanpo, bakoitzak bere estra-

■ **“Hurrengo kongresua ezin da izan Gipuzkoa eta Bizkaiaren arteko borrokaren kongresua”**

tegiari eusten dio.

■ **EH eta EA dira indar abertzale nagusiak Nafarroan. Ikuspegi abertzale eta aurrerakoi batetik ekimenak aurrera eramateko ba al da bi indarren arteko koordinaziorik?**

Lehenbiziko aste hauetan gauza askotan bat gatozela ikusten da, eta berdin Ezker Batuarekin eta sarri CDNrekin ere bai. Alderdi desberdinen artean kontaktu handia dago eta honek erraztu egingo du proposamenak elkarrekin aurkeztea. EHkoak intentsitate garrantzitsuarekin ekin diote Legebiltzarreko lanari.

■ **Ibarretxe Lehendakariak bakegintzaren foroa bultzatzen jarraitzen du. Foro bakarra eta bi mahai ere izan ditzakeela hitz egin izan da, bat Gasteizen eta bestea Iruñean. Posible ikusten al duzu hori?**

Desiragarria litzateke. Bizi dugun apurketa soziala gainditzeko ahalik eta saiorik sendoena egin beharko luke foro horrek. Baina Sanzek, Nafarroako sentsi-

bilitate guztien lehendakari gisa baino UP-Nkoen lehendakari gisa dihardu.

■ **Duela gutxi hautatu da Cederna-Gurelurreko lehendakaria. Prentsan ateratako zenbait filtrazioen arabera, lehendakari berria EAko bat edo EHko bat izango zen. Ez da horrela gertatu eta Aoizko alkatea atera da lehendakari, UPN inguruko independentea. Nola gertatu da hori gehiengoa EHk eta Eak duzuenean?**

Cederna-Gurelurreko lehendakariaren hautaketa prozesua duela bi hilabete zabaldu zen eta EH eta EAren lehenbiziko kontaktuak bi egun lehenago besterik ez ziren hasi eta, gainera, eskualde desberdinetan garapen erakunde desberdinak eratzen joan ondoren. Arazo handiena da berandu planteatu dela, erakunde hauen eratze prozesuetan EA eta EHren munduetako jende desberdinen arteko tentsio uneak izan ondoren. Horregatik, gure aldetik hautaketarako askatasuna eman zen eta, azkenean, atera dena atera da. Nahiago izango genuke, udal eta eskualde mailako planteamendu orokorrako bat egin izan bultzatzen —federazioan, partzuergoetan, garapen agentzietan, Cedernan...— baina ez da posible izan. Arazorik nagusia denbora izan da.

■ **Nafarroako kutxen fusio prozesuan datuak ezkutatzan ari direla eta kutxa hauetako administrazio kontseiluetatik bazterketa salatu izan du EHk.**

Jakina, ez gaude ados nafar gizartearen zati handi bat ordezkatzan duen indar bat organu horietatik baztertzearekin, areago Iruñeko bigarren indar politikoa denean. Iruñeko Udal Aurrezki Kutxan ez dugu parte hartzen baina Nafarroako Aurrezki Kutxan bai; aspalditik da gure ordezkari kutxa honetan Fermin Caurriz, EAko parlamentari ohia. Guk ez dugu informazioa ezkutatzan ari denaren berri baina, edozein modutan ere, horrela ez izatea desiatu beharko genuke.

■ **Hiru hilabete iragan dira ekaineko hauteskundeak egin zirenetik. Nafarroan nahi adina boto lortzeko behar bezala egin al zituen gauzak EAk?**

Boto gehiago lortu izana gustatuko litzaziguke. Aurreko legealdian ia hiru urtetan aritu ginen Zabal-Zabalik izeneko prozesuan, alderdia gizartera zabaltzeko hausnarketa prozesuan.

Egunerokotasunean topo egiten genuen sektore horiei zabaldu nahi genien alderdia: euskarazko matrikulazioen gorakadan ari ziren horiei, sindikalgintza abertzalearen gorakadan daudenei, Bai Euskarari prozesuan ari zirenei eta abar... Bi parlamentari geneuzkan eta orain hiru. Aldi berean, EHk ere, biolentziarik gabeko une batean hazkunde garrantzitsua izan zuen. Gizartean dauden klase ertaineko sektoreetara heldu eta beharko genukeen protagonismoa izateko tarte handia egin behar dugu oraindik. Hori da gure erronka.

■ **Matrikulazioen gorakada aipatu duzu, euskal sindikalgintzaren gorakada eta abar. Abertzaleatasunaren gorakadari buruz hitz egitean sarritan ateratu**

■ **“Oliveriren dimisioak ezustean harrapatu gintuen; orain funtsezkoena da eztabaidetan denok parte hartzea”**

tzen diren datuak dira eta ‘eta abar’ hori ere gaineratzen zaio. Benetan islatzen dute datu horiek abertzaleatasunaren gorakada Nafarroan edo abertzaleok egiten dugun sujestio ariketa da?

Nafarroa ofiziala eta egiazko Nafarroaren arteko ezberdintasuna ez da hitz egiteko modu bat bakarrik, egiazkoa da. Nafarroa ofizial horrek alde bat bakarrik erakusten du bere ohiko zereginetan —administrazioan, Nafarroatik kanpo...—. Errealitatea, ordea, oso bestelakoa da: euskararen mundua, sindikalismoarena, gizartearen mobilizazio ahalmena zenbait unetan, Nafarroa Oinez, bere unean NATOren

aurka antolatu zen mugimendua eta erreferendumak... Esate batera, EA Erekiko Lankidetzak Hitzarmenaren garai hartan UPNk bere balizko kanpaina antolatu behar zuenean eta nafar guztiak akordio horren aurka mobilizatu behar zituela ziotuzenean eta abar, emaitza eskasak izan zituzten bere botoemateak ez doaz UPNko agintariak bezain urrutit. Duela hamar-hamabitu urteko hauteskundeetan —Auzolan, EE, zirenean— ikus daiteke abertzaleok oraindik badugula 20.000 bat botoko esparrua. Horrez gain, ezin da ahaztu trantsizioaren unean PSNk herri honen egituratzearen aldeko beste apustu bat egin zuela. Hegotzeko lau herrialdeen egituratzearen aldeko apustua; hor, beraz, bada posizio baskista

bat —ez abertzalea, desberdina dena— defendatzen zuen sektore bat. PSNri gogorarazi behar zaio jendeak, oro har, originala eta fotokopiaren artean originalaren aldeko hautua egiten duela. UPN

baino nafarzialeagoa eta antieuskaldun izatearen lasterketa horretan ikusi da zer gertatu zaion PSNri azken hauteskundeetan.

■ **Parentesi txiki bat zen. Nafarroako EAk Legebiltzarreko aurkezturen zerrenda ofizialari zerrenda alternatiboa atera zitzaion, zu zinen zerrenda honen buru eta haren ondorioz zaude Legebiltzarrean. Zer adierazi nahi izan zenuten?**

Alderdiaren historia hurbilean lehenbiziz gertatu da horrelako zerbaitek eta horrek erakusten du Zabal-Zabalik prozesuak —alderdia gizarteari zerbitzua eskaintzeko tresna gisa eta ez alderdia helburu be-

zala— pertsona batzuk hautatzerako orduan bere funtzioa izan duela. Bi alternatiba azaldu ziren orduan, alderdian legebiltzarkide gisa luzarotan egondakoek gidatutakoa eta lan handia egin dutenena; eta, bestetik, eremu horretan lanari ekiteko prest dauden beste jende bat, bigarren kasu honetan, gainera, mundu abertzale aurrerakoitik datozen bi pertsonekin. ■ **Alderdiak aire berria behar zuela esan nahi duzu.**

Bai, hori da. Mugimendua behar zen eta alderdia *gettho* bat ez izateko, eta hori erakutsi dugu, alderdia ez dela *gettho*; jende berria etorri da.

■ **Eta sektore horrek, ba al ditu aire berriak eta ideia berriak aurrera eramateko tresnak alderdiaren barruan?**

BERRITZAILEA

24 urte zituenetik —egun 41 dauzka— da Lekunberriko alkate.

Cederna-Garalurreko lehendakari ere izan da duela gutxira arte. 91tik da EAko militante eta gaur egun

Nafarroako EAko Idazkari Nagusia da. Nafarroako EAko sektore berritzaileen

buruetakoa da. Auzolan proiektu politikoan parte hartu zuen eta Irurtzun-Andoain autobidearen defendatzaile sutsua izan zen. Kudeatzaile onaren ospea du.

Orain dugu kongresua eta hori da erronka, alderdiaren norabidea zehazteko eztabaida emango den bakoitzak berea mahai gainean jartzea. Guk alderdia sortu zeneko izpiritua berreskuratu nahi dugu, gizartean horren azkarrak diren aldaketei behar bezala erantzuteko.

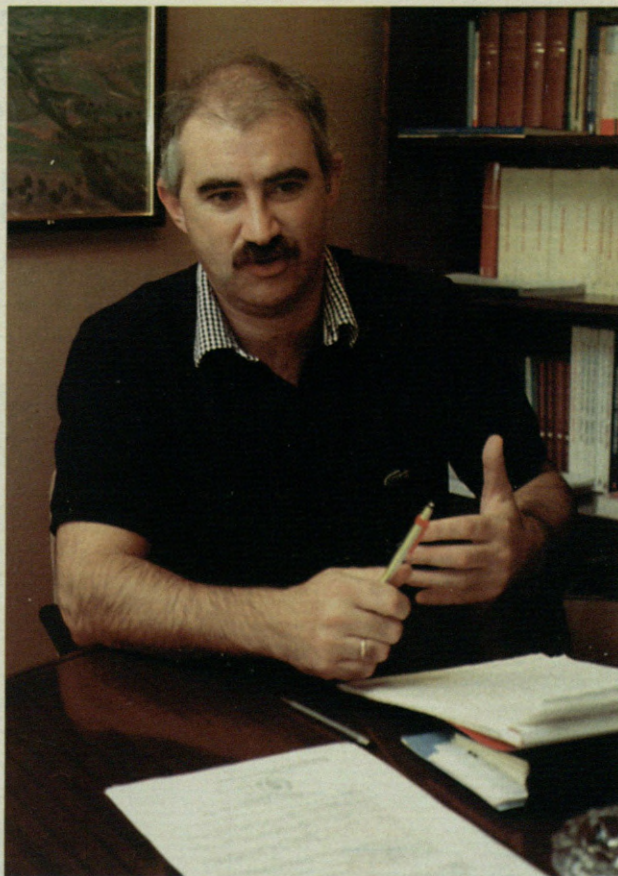
■ Zu ere ezustean harrapatu zintuen Oliveriren dimisioak?

Guztiok ezustean harrapatu gintuelakoan nago. Kongresuaren gertutasuna dela eta, bazirudien normalena kongresura arte itxarrotea zela. Dena den, egoera honen gauzarik garrantzitsuena ez da noiz dimititu behar zuen...

■ ...Alderdi guztiek zaintzen dute ongi irudiaren kontua.

Bai, saiatu behar da kontu zikinak alderdi barruan gera daitezken. Baina garrantzitsuena da orain herrietako batzarretan mundu guztiak parte hartzea, azkenean kongresuan proiektu honen norabidea erabaki dadin. Askok dugu honako sentsazioa: EAren espazioa desager dadila nahi dela eta abertzaletasuna EAJk eta EHk ordezkatzela. Uste dut hori bultzatzen dela, bai bi mundu horietako inguruko medioetatik eta baita posizio espainolistetatik ere. Kongresu honek espazio abertzale aurrerakoi hori hor dela erakutsiko du, Nafarroan zein Euskal Herri osoan.

■ Dena den, ezin da ezkutatu EAn badoela jendea EHren munduarekin akordioak lortzeko joera duena eta beste mundu batek akordioak EAJrekin nahiago dituela.

■ «Earen kongresu honek espazio abertzale aurrerakoi hori hor dela erakutsiko du».

Bai, baina garrantzitsuena da hemen denboran zehar balorea duen proiektu politiko bat dagoela. Horrek ez du esan nahi une batean taktikoki akordioak batekin egin daitezkeela eta hurrengoan bestearekin, beti ere alderdi izaeratik. Hauteskunde kasuan, oro har, alderdia bakarrik aurkeztu behar da baina salbuespenak ere kontuan hartuta, garaian arabera. Nafarroaren kasuan, nik beti defenditu izan dut EAJrekin koalizio akordioa lortzea, baina

akordio zabalagoa oraindik, nire ustez Nafarroan EAK landu behar duen esparrua kontserbadorea baino aurrerakoa delako; eta hor daude umezurtz politikoak.

■ Gehiago EHra jo duten umezurtz politikoak, dirudienez.

Bai, horrela da. Azken hauteskundeetan EHren aldeko apustua egin zuten, nire ustez polarizazio maila handia egon zelako, batetik UPN, Nafarroako boto antieuskalduna batzeko asmoarekin; eta bestetik EH, Nafarroako sentsibilitate desberdineko abertzaleen botoa biltzen duena. Abertzale umezurtzek ere EHra jo dute oraingoan, horrelako une berezi batean abertzaletasunak ere jende asko biltzen duela erakutsi behar duela pentsatzen dutelako. Baina gure lana ondo bideratzen badugu, aurrekoetan baino emaitza hobeto lor ditzakegula uste dugu askok.

■ Irudi kontua izango da asko baina errealitate puntua ere badu. EAKo gipuzkoar eta bizkaitarren arteko tesien lehian kongresua izango da hau?

Hurrengo kongresua ezin da izan Gipuzkoa eta Bizkaiaren arteko borroka kongresua. Arazoa ez da bizkaitarra, ezta gipuzkoarra ere, baina badaude lurralde batetik edo bestetik datorren jendeak landutako estrategiak. Bakoitzak mahai gainean bere ideia eta taktika jartzea eta, azkenean, puntu amankomunak topatzea da gure erronka handiena. Ez da inor soberan, gure proiektuak oraindik jende asko erakarri behar du.

◆ XABIER LETONA

G A S T E I Z

Urriaren 1etik 17ra, Gasteiz Etorbidean

- Euskal musika eta libururik onenak
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU AZOKEN BATZORDEA

Urriaren 9ko manifestazioak aurrerakari praktiko bat badu izan: aurtengo urtarrileko manifestazioak bildu zituen 6.000 lagun en karrikaratzea. Harrez gero, bigarren manifestazio baterako apailaketek eta gertakariak manifestazio historiko bat iragartzen dute.

ABIAN JARRI DIRA IPARRALDEKO HERRITARRAK

■ «Ehun en Deia»ko ordezkariak bertako kargudun hautatuei nahiz Parisi galdegin diete gehiengoaren nahia errespetatzea.

Urte honen hasieran Iparraldean bizi izan ziren mobilizazioak, frantses estatuaren harroinak amini bat durduzatu zituzten lehen aldiz, 1790ko Iraultzaz geroztiko historian. Urte honetako martxoaren 5ean, Jaime Mayor Oreja eta Jean Pierre Chevènement-en arteko bilera lelu ko. Frantziako barne ministroak, gobernuaren izenean, Euskal Departamenduaren kontrako jarrera agertu zuen publikoki, baita Pirinioak Balkanak bihurtzeko arriskua aipatu ere.

EHUNEN DEIA. Iparraldeko gizarte eragileak ez ziren kokildu, ordea. Hilabete berean, ehun arduradun publikok Euskal Departamenduaren aldeko deia egin zuten,

■ **Manifestazioak ekarriko dituen ondorioak sendotu edo ahulduko dute gizartearen kohesioa**

baita «Ehun en Deia» agiria gizarteratu ere. Fronte Nazionala eta Alderdi Komunista izan ezik, gaineratiko alderdi eta ideologia politiko guztien ordezkariak sinatu zuten

manifestu historikoa. Euskal Departamenduak bitarteko hauek ekarri beharko lizkioke euskal gizarteari: garapen ekonomiko propioa, zerbitzu publikoen demokratizazioa, barnealde eta kostapartearen arteko harmonizazioa, mugaz gaindiko harremana eta euskararen estatuaren ezarpena —«Ehun en Deia» ekimena, gizarte eremu ezberdinetan ari diren

ehun eragileen sinadurak bilduz aritu da oraingutxi arte—. Anartean, ekainean, lehen ehun eragileen ekimenaren deia irajarrakiz, larunbat honetako manifestazioa-

rako antolaketa plana abian jarri zuten hogeitak erakundek. Plataforma horretan, Iparraldeko elkarte, alderdi eta sindikatu gehienak bildu dira. AED —hautetsien elkarte— eta AND —sozioprofesionalen elkarte— dira plataforma honen eragile eta elkarte nagusiak. Lepenistak eta komunistak salbu, gaineratiko ideologiaren ordezkariak sostengatu dute Euskal Departamenduaren aldeko manifestazioa. UDF eta RPR alderdiak nahiz FNSEA eta CGT sindikatuak ez daude horien artean nolanahi ere.

GEHIENGOA BAINA ZATITUTA.

Euskal Departamenduaren auziak gizararen gehiengoak biltzen du bere alde. Alabaina, ez du biltzen alderdi politiko edo sindikatuen gehiengoaren aldeotasuna. Izenetik beretik hasten da kontrobertsia. Abertzaleek Euskal Departamendu izendatzen duten bitartean, gaineratikoek Euskal Herria Departamendua hobesten dute. Kolore politiko nahiz sindikalista guztien sostengua biltzen du, baina ez daude osoki kolore guztiak presente. Badaezpada ere, frantses alderdi edo sindikatu guztietan Euskal Departamenduarekiko disidentzia eraginkorra pratikatzen duten kideak badaude egon: RPRn Alliot-Marie, UDFn Borotra eta Grenet, edota Alderdi Sozialistan Jean Espilondo. Alderdi (AB eta EAJ) eta sindikatu (ELB) abertzaleak lirateke teorikoki Euskal Departamendua aldarrikapenaren aldeko batasun bakarrak. Badago, ordea, Enbata mugimendua sortuz geroztik, Departamendua ez dela abertzaleen mugimenduaren jomugun ardatza dioena. Alegia, irudi luke, Euskal Departamenduaren ideiak ez dituela militante abertzale guztien gogoia asetzen.

GIZARTEA POLITIKOEN ORDEZ.

Politikoei auzi historikoei konponbiderik ematen ez diotenean, gizarte jalgi ohi da karrikara. Euskal Departamenduaren auzian halako zerbait gertatzen ari bide da egun ere. Abertzaleen Batasuna (AB) desmartxa honen aitzindaria izan da. Bere ekimenak gainontzeko alderdi politikoak posizioa hartzea behartu ditu, eta gizarte, alde egotetik mobilizatzea pasa dadin lan izugarria burutu du. Hala ere, urtarrean ez bezala, AB bigarren plano batera pasa da, eta gizarte elkarrekin eta eragileak eskakizunaren protagonista nagusiak bihurtu dira. Iparraldean organu politiko erabakitailerik ez dagoenez, gizarteak hartu du

■ Soluzioa Baionan

Xiberoko hautetsiek eskatu dute bigarren PCD batez gozatzea. PCD Akitaniako Kontseiluak eskeintzen duen finantziaketa sistema berezi bat da, non lurralde batean, kolektiboki eraikitzen den hedapen xede bati diru laguntza bereziak ematen zaizkion. Hedapen honen mugak Akitaniak ezarten ditu, eta oraikoa, PCD aurkeztu aurretik, Xiberoko lurraldeari doakion xede orokor bat eskatu du. Auzapezek lan taldeak osatu dituzte, denei zabalik omen. Azkenean, ordea, CGT eta ELB sindikatak kanpo gelditu dira: hautetsien «club»ean ez da sindikalistentako lekurik. Zer gerta ere, hautetsien itzuli-mitzulia inork ez dezan traba.

Euskal Departamenduz Xiberoko auzapezei galdegin zaie iritzia: hamar bat alde, beste hainbeste kontra, eta hogeitak bat mutu. Bihotzez euskaldun eta ekintzetan Parisko poderearen ordezkariak so aurkitzen ditut berriz ere. Belur izatekorik badute: François Bayrou, Departamenduko presidentea, zatiketatzen kontra dago, bere poderearen eremu erdia galtzetan dago. Bi lagun xintxo ditu Xiberokoan: Arhancet eta Mirande kontseilariak.

Harridura pixka batekin ikusi ditut bi gizon horiek, Lapurdiko Itxasun, Borotra Miarritzeko auzapezarekin eta

Allande Etxart

Ardanza jeltzalearekin. Borotra, Arhancet eta Mirande Euskal Departamenduaren kontra izanez, Ardanzarekin Itxasun egoteak hurbilketa bat suposatzen du. Zirkulu honetan ez dago sartzetik. Agota pastoral egunean, Ibar eskuineko ostatu batean bazkaltzen ari ziren Muñoa jeltzalea, Arhancet, Mirande eta tokiko auzapezak. Agotekin ez dira nahasten «pelütak» omen.

Azkenik, Eki-Baionan laster bozkatuko da kontseilari nagusi batendako. AB aurkeztzen da Xabi Larralde hautagaiarekin. Iparraldeko EAJk RPR-UDFko Etchegarayren alde egin du. Euskaldun batzu frantziar jakobinistekin batera Euskal Departamenduaren kontra ikusten ditudanean, irri egiteko gogoia ematen dit. Alde batetik, lan atzerakoa delakoz, eta bestetik, hainbat indar gastatzen dutelakoz, zirkuluaren laukiratu beharretan. Soluzio hoberena, urriaren 9an, ibiakoitzean, Baionara etortzea ●

■ Euskal Konfederazioak bere jarrera argitu du publikoki.

■ Departamenduarekiko gure jarrera

J. C. Iriart

Euskal Herriko Garapen Kontseiluan 97 partaide biltzen gara: 67 eragile sozioprofesionalek, 15 Hautetsien Kontseiluko kideak, eta beste 15, estatu, erregio, departamendu eta herrietako administrazioaren kideak izaki. Ipar Euskal Herriko herrien Biltzarraren eskaerari men eginez, Kontseilu honek Euskal Herria Departamenduari buruzko bere jarrera hartu izan du berriki.

Lehenik eta behin, joan den uztai-lean, Garapen Kontseiluak estimatu zuen ez zegoela egokieran ez neurrian, bere partaide guztien engaiatzeko, ez eta gai honi buruzko bere iritzia eman ahal izateko. Institutuzio honen jarrera beste instituzioenak baino egokia dela baieztatzeak, izaera politikoko hautuak eta hauen bilakaera estimatzera eraman gaitzake. Izan ere, Garapen Kontseiluaren kezka bere barne kohesioa atxikitze da. Bere iraupena bermatzeko bere osaketa anitza errespetatu nahi du, baita,

bere esku utzi zaizkion zereginak bermatzea ere, Ipar Euskal Herriko instituzionalizatze maila edozein delarik ere.

Alta bada, Departamenduaren gaiari buruz dagoen eztabaida publikoaz arduraturik, Kontseiluak gaiari buruzko kontsulta bat antolatu du Euskal Herria Departamenduaren sortzearen egokitasunari buruz, bere partaide sozioprofesionaleen artean. Kontseiluaren baitan, bere partaide guztien izenean jarrera hartzeko bokaziorik izan ez arren, gaiak iritzi publiko artean oihartzun handia hartu duela ohartu baikara. Euskal hiritar edo erakunde bakoitza iritzia ematea deitua izan dira nolabait. Hartara, gure Kontseilu Nagusian, administrazioaren ordezkariak bere iritzia ixilean gorde eta hautetsien gehiengoak bere iritzia eman duten bitartean, sozioprofesionaleen adierazpena publiko egitea legezkoa iruditu zaio Kontseiluari. Sozioprofesionaleen egiturak oso esanguratsuak direla kontuan izanik, Kontseiluaren zuzendaritzak eztabaida publikoari bere emaria ekartzea erabaki du. Kari horretara, egitura sozioprofesionaleko 67 ordezkariak bere iritzia eman dute: % 86,5aren partehartzearekin, % 65 Euskal Departamenduaren alde paratu zen, % 14 aurka eta % 21 abstenitu zen gai honi buruz iritzia emateaz ●

iniziatiba politikoa. Iparaldeko eremuan ari diren kargudun hautatuek, edozein dela beren maila, ez dute ahalmenik Pirinio Atlantikoak Departamenduaren egitura deusezteko eta hiru lurralde historikoak bilduko lituzkeen Euskal Departamendua indarrean ezartzeko.

GIZARTE KOHESIOA GEROAN

Departamenduaren aldeko ekimenak ugaltzen dira irailean, baita gizartearen aurrean azken ahaleginak eta deiak burutu ere. «Ehunen Deia» mugimenduak honela adierazi du: «*Botere publikoek, departamendua ukatuz, demokrazia ukatzen dute. Gobernuak herritarren nahia errepetatu behar du, eta hautetsiek hautesleena*». Anartean, Euskal Konfederazioak —euskarakaz diharduten elkarten bilgunea— pentsaurreko bat burutu zuen Euskal Departamenduaren bere jarrera argitzea. Michel Oronoz idazkariak honelako hauxe adierazi zuen: «*Euskal Departamendua ez da gure gaia. Kulturgintza eta politikagintza ez dira nahasi behar Euskal Konfederazioaren ustez. Alabaina, kultur eragile garen aldetik Euskal Departamenduari buruzko gure iritzia dugu. Bereziki euskararen garapenean bete behar duen funtzioari buruz. Gure iritziz, euskararen ofizialtasuna premiazkoa da eta Departamendua propioaren eraketak bidea erraztu lezake. Hizkuntz Kontseiluaren antolaketa lehen betekizuna izaki*». Euskal Konfederazioa elkartekideek Pirinio Atlantikoak Departamendua euskal nortasuna ukatzen duela salatzen dute orobat, euskara bazter-

■ Euskal Departamendua: bi mende luzetan zapuzturiko eskaera historikoa

- ✓ 1789ko Iraultzaren biharamunean Frantziako erregio guztiak birmoldatzeko xedetan sortu ziren departamenduak. Jakobinoak garaileak ziren, ordea.
- ✓ Egun berean, Lapurdiko Biltzarraren izenean Dominique Garat diputatuak Zuberoa eta Nafarroarekin batean Euskal Departamendua eratzea proposatu zuen Parisko Asanblean.
- ✓ 1808an, Euskal Herriko lurraldeak batuko zituen autonomia proiektu bat aurkeztu zion Garatek Napoleon Bonaparteri. Euskal Federazioa Europako eskualde berezia gisa aurkeztuz.
- ✓ XIX. mendean zehar, Baionako Merkataritza Ganbarak Aturri izeneko departa-

■ Dominique Garat

mendu berria osatzea eskatu izan zuen behin baino gehiagotan. Parisek entzungor egin zuen behin eta berriz.

- ✓ 1946ko ekainean, Frantziako Konstitu-

zioa berritu zenean, Baigorriko Aintzart diputatuak Euskal Departamendua sortzeko lege proiektu bat aurkeztu zuen Asanblea Nazionalean. Berean, euskararen ofizialtasuna ezarri zen.

- ✓ 1963an, Enbata mugimendua Euskal Departamenduaren alde agertu zen. Enbata koldunentzako berezko instituzio bat sortzeko lehen egitura jo zuen. Haren ondoren, talde abertzaleek instituzio hori beharra aldarrikatu dute.

- ✓ 1981ean, Errepublikako presidentea iritsi zen François Mitterrand hark gaiak Euskal Departamendua baten parte samena egin zuen publikoki. Ez zuen bere-

■ Departamendua printzipioen mailan kokatu behar da

Euskal Departamendua ez da aber-tzaleon aldarrikapenei osoki erantzuten dioen instituzio bat. Euskal Departamenduaren aldarrikapena printzipioen mailan kokatu behar da, beraz. Adibidez, prefetak honela errantzion behinola Jean Haritschelhar euskaltzainburuari: «*Ipar Euskal Herriak ez du existitzen. Egungo estatu frantsesaren egitura eta ereduan, departamendua da instituzioen lehen kate-maila. Beraz, Euskal Herria Departamendua izan dadin bera da erdietsi behar duzuen lehen onarpen instituzionala*». Departamenduak Iparralderako ordezkari bat ekar dezake, baita neurri konkretuak Lurralde Eskemaren antolaketari buruz. Adibide bi: hizkuntza atala aplikatzeko aukera ekar lezake, eta laborantzak, lurralde antolaketa mailan lehen eskuduntzak izan litzake. Bestalde, azken inkestaren arabera, garbiki ikusten da Ipar Euskal Herriko biztanlegoak eskatzen duela Departamendu hau antolatzea. Hau gure printzipioei atxikia dago errotik. Hots, estatu frantsesak onartu eta errespetatu behar du hemengo biztanlegoaren hitza.

Xabi Larralde ABkoa

Joan den urtarrilean ABk antolatu zuen manifestazioan jendea ez zen en-gaiatu aldi honetan bezala. Hamar hila-bete hauetan Departamenduaren gaia eta eskaera Iparraldeko ia sentsibilitate guztietara zabaldu da. Manifestazioa antolatu dugunon artean ideologia guztietakoak gaude. Nahiz eta erakunde batzuk ez izan antolakuntzan —CGT eta FNSEA sindikatak, edo RPR eta UDF alderdiak—, beren kideak hor daude modu pertsonalean, eta beren partehartzea agertu dute publikoki. ABk ez du gizartearen aldaketa hau erdiespen propio gisa kontsideratzen. Erdiespen bat bada, ge-

hiengoa posizionatu izatetik mobilizatu izatera pasatzea da. Hots, guk abiatu genuen kanpaina akuilu modura: «*Alde naiz erraitea ez zela nahiko, eta orain mugitu beharra zela erranez*». Hori zen gure asmoa, eta modu batez lortu da. Euskal Herria Departamenduaren oinarrian adierazpen bat dago. Batzuk departamendu berri baten printzipioa defenditzen duten bitartean —Landesetako hego eremua sartzeari onartuz, kasu—, ABk bi gauza zaintzen ditu: Bat, lurraldetasuna. Hots, hiru lurralde historikoen barrutia gauzatzea. Bi, euskararen geroa definitzea. Sektore bakoitzak lantzen duen eremuaren arabera engeiatu da manifestazioan. Kultura eta euskararen eremuan dei zabal bat egin izan da desmarta honetan sar daitezen, eta Euskal Departamenduaren aldeko desmartzarekin bat egin dezaten. EHE, AEK, edota Seaska ez dira posizionatu izan desmarta horretan, bakoitza arrazoi ezberdinegatik. Euskal Departamenduaren aldeko manifestazio honetan ordea, euskararen ofizialtasuna aldarrikatzeko eskubidea barne doa ●

tzen baitu deblauki. Euskararen ofizialtasunaren inguruan hainbat kontrobertsia jalgi dira azken asteotan, ordea. «Euskararen ofizialtasuna» aldarrikapena —iragan urtarrileko manifestazioan ez bezala—

ez baitoa oraingo manifestazioaren lelo nagusiarekin batera. Euskal Herrian Euskaraz (EHE) taldearen izenean Amaia Beyriek argitu zuen auzia: «*Hori gure kide baten jarrera pertsonal izan da. Gure be-*

tekizuna ez da manifestaziora deitzea, ordea». Manifestazioak ekarriko dituen ondorio politikoek erakutsiko dute gizartearen kohesioa ●

◆ MIKEL ASURMENDI

gauzatu, ordea.

✓ 1994an, RPRko Michel Inchauspe diputatuak Pirinio eskualde berri baten baitan kokatuko zen Euskal Departamenduaren proiektua aurkeztu zuen.

✓ 1996ko urriaren 30ean, Iparraldeko auzapezen gehiengoa Uztaritzen bildu zen (151 auzapez). % 64 Euskal Departamenduaren alde agertu zen.

✓ 1997ko urrian, Euskal Herria Departamenduaren aldeko hautetsien elkarteak (AED) «Zergatik Euskal Herria Departamendua» izenburuko Liburu Txuria delakoa plazaratu zuen.

✓ 1997 urtean, Iparraldeko 93 auzapez Departamenduaren alde posizionatu ziren eta 159 herrietako udalbatzek alde bozkatu zuten. Auzapezen eta hautetsien % 60tik

gora.

✓ 1999ko urtarrilaren 30ean, 6.000 lagun manifestatu ziren Baionako karriketan Abertzaleen Batasunak deituriko manifestazioan.

✓ Joan den abuztuan, CSA etxeak eginiko inkesta baten arabera, Iparraldeko herritarren % 66 Departamenduaren alde dago. Duela bi urte eginiko inkestan baino bi puntu gehiago.

✓ Joan den irailean, Garapen Kontseiluan ordezkari bat duten eragile sozioprosesionalen % 65 Euskal Herria departamenduaren alde agertu zen

✓ 1999.eko urriaren 9rako, egundo ezagutu ez den kontsentsu zabalarekin, Euskal Departamendu baten aldeko manifestazioa iragarrita dago Baionako karriketan ●

■ Jean Etxeberri-Aintxart

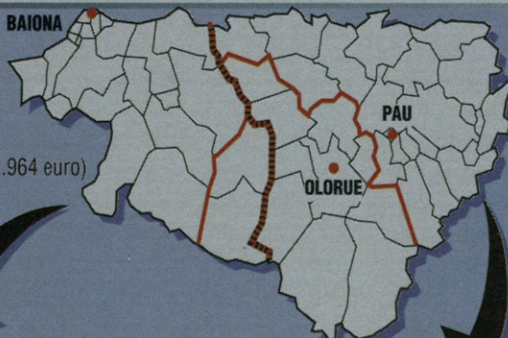
Pirinio Atlantikoak Departamendua 1790 urtean sortu zen. Hasieran ez zuen izen hau, Biarno baizik —Pirinio Beherea ere deitu zen—. Biarnesek Departamenduaren baitan atxiki duten nagusigoaren adierazgarria da. Biarno herria baino politikoak nagusiki, alabaina.

EUSKAL DEPARTAMENDUA: ATLANTIKOTIK KANTAUURIRA

DEPARTAMENDUAREN SORRERA

PIRINIO ATLANTTIARRAK

- ▶ 1790an eratua, 48 kantonamendurekin
- ▶ Egun: 592.500 biztanle. 7645 km². 52 kantonamendu. 543 herri
- ▶ Kontseilu Nagusia: Pau. François Bayrou (UDF) lehendakaria
- ▶ Aurrekontua 1999ean:
 - 2.294.950.608 libera - 57.373.765.080 pezeta (349.862.964 euro)
- ▶ Eskuduntzak:
 - Gizarte segurantz (solidaritetea): % 49,56
 - Azpiegiturak eta errepideak: % 20,04
 - Garapena: % 8,73
 - Ingurugiroa eta seguritatea: % 6,84
 - Heziketa eta kultura: % 12,59
 - Kirola: % 0,63

Barrutien muga

Bi departamenduak
erdi bituko litzuzkeen
muga

Ipar Euskal Herria:

- 261.400 biztanle
- 3.000km²
- 21 kantonamendu. 157 herri
- Pirinio Atlantiarreko fiskalitatearen % 45
- Suprefektura: Baiona. 174.000 biztanle (aglomerazioa)

PYRENEES
ATLANTIQUES
CONSEIL GENERAL

Biarno:

- 336.700 biztanle
- 4.645 km²
- 31 kantonamendu. 386 herri
- Pirinio Atlantiarreko fiskalitatearen % 55
- Prefektura: Pau. 148.500 biztanle (aglomerazioa)

Pirinio Atlantikoak Departamenduaren Kontseilu Nagusia 52 kontseilariak osatua dago; Pauen egoitza izaki. Bere presidentea UDF alderdiko François Bayrou da. Kontseilari hauek 34 Batzorde Iraunkorrek kideak dira. Hilabete behin biltzen dira txosten arruntak aztertzeko. Kontseilari guztiak zortzi batzorde organiko eta bi batzorde berezietako kide dira.

Batzorde Organikoak honako hauek dira: Finantzak, Ekipamendua, Nekazaritza, Kirola eta Kultur Heziketa, Gizarte

ekimena, Ekimen ekonomikoa, Ingurugiroa eta Hirigintza. Batzorde Bereziak: Turismoa eta Lurralde Antolaketa. Eskuduntza hauek guztiak, 1982 eta 1983an bozkatu

Kontseilu Nagusiak propaganda aparatua azkartu du Euskal Departamenduaren ideia gelditzeko

ziren deszentralizazio legeen arabera kudeatzen dira. 1790 urtean eratu zelarik, 48 kantonamendu ziren berean, egun 52 kantonamendu dira, berriz.

2.295.000.000KO AURREKONTUA. Pirinio Atlantikoko Kontseilu Nagusiak 2.294.950.608 liberako aurrekontua kudeatzen du urtean (57.373.765.080 pezeta).

Gizarte laguntzarako —solidaritetea deitua— 822.414.000 libera erabiltzen du; % 49,56. Aurrekontuaren ia erdia. Azpiegiturak eta errepideak % 20,04 hartzen dute: 332.521.900 libera. Heziketa eta kulturak, berriz, % 12,59. Hau da. 208.930.900 libera. Garapenean % 8,73 erabiltzen du; 144.937.250 libera. Ingurugiroa eta Seguritatearako % 6,84 erabiltzen

du; 113.434.231 libera. Azkenik, Kirolarako % 0,63 erabiltzen duelarik: 10.450.000 libera.

BAYROUREN ESTRATEGIA.

Pirinio Atlantikoko Kontseilu Nagusiak —François Bayrouren estrategia mediatikopean— bere departamenduari buruzko propaganda kanpaina jarri izan du abian oraindik orain. «Pyrénées Atlantiques» izeneko magazinaren lehen zenbakia igorri du engoitik departamenduko etxebizitza guztietara. 24 orrialdeko aldizkari hau, lauhilabetekaria izateko asmoz sortua, milioi bat liberako (25 milioi peze-ta) kostua izanen du urteko;

263.000 aletan gastaturik. Bere lehen zenbakian hitz bakar bera ez dago euskaraz ez gaskoiez. Kurioski, berean ez da hitz bakar bat bera ere Ipar Euskal Herrian Euskal Departamendua aldarrikatzeko burutzen ari diren desmartxei buruz. Aldizkariak, ordea, Ipar Euskal Herriko Lurralde Antolaketari buruzko artikulua bat dakar. «Eskema» deritzan ekimena goraipatzen du,

■ Baionako "Bakia"n dago oraingo Kontseilu Nagusiaren bigarren egoitza. Euskal Departamenduen lehena ote?

baita bere kudeaketaz arduratzen den Garapen Kontseilua, hala nola, Hautetsien Kontseilua ere bai. Argi uzten du Eskemari buruz bere iritzia: Lurralde antolaketarako tresna da, «Pays edo herrialde» baten antolaketaz arduratzen ez den bitartean.

BALIZKO DEPARTAMENDUA. Euskal Departamendua antolatuko balitz,

261.400 bizilagunek osatua egongo litzateke: 3.000 kilometro koadro, 21 kantonamendu eta 157 komuna edo herri bilduko litzuzke. Prefektura Baionan litzateke, eta suprefetura, seguraski, Maulen. Gaur egungo departamenduen fiskalitatearen % 45 bertan kudeatzen da. «Liburu txuria» delakoak Euskal Departamenduak ekonomiaren garapena lagunduko duela baieztatzen du.

Administrazioaren alorretik hasita, 840 lanpostu berri sortuko lirateke Ipar Euskal Herrian: Kontseilu Nagusian 600 Prefeturan 100, eta Suprefeturan 40. Merkataritza Ganbaran eta bere adarretan,

100 lanpostu. Txosten honek dioenez, lanpostu hauetatik 450 Ipar Euskal Herrian bizi direnei eskaini beharko litzazkieke; beste 390 Pauetik etorritako titularrentzako lirateke. Departamendu berriari esker, sortuko liratekeen zeharkako lanpostuak 975 inguru izatera irits litezke. Euskal Herria Departamenduen aurrekontua 1.100 milioi libera ingurukoa izaki ●

Gipuzkoako

Txapelketa

1999

herri arteko

bertsolari

♦ **LEHEN FASEA** herriz herri.
Irailaren 17tik urriaren 9ra.

♦ **BIGARREN FASEA.**
Urriaren 22tik abenduaren 5era.

♦ **FINALA AZPEITIAN** abenduaren 19an.

ANTOLATZAILE:

Gipuzkoako Bertsozale Elkartea

BABESLE NAGUSIA:

kutxa

LAGUNTZAILE:

ARGIA

RENAUD DELIZAGARAI

Renaud Delizagarai Euskal Herria Departamenduaren aldeko Hautetsien Elkarteko (ADE) idazkaria da eta elkarte honek bultzaturik publikatu zen Liburu Txuria delakoaren egile nagusia. Departamenduaren eskaeraren aldeko bilakabideaz aritu gara.

“DEPARTAMENDUA TRESNA DA, EUSKARA BERRIZ, GAIA”

Iparraldeko ADEko idazkaria zaren aldetik, zein da hautetsien erakunde honen azken bi urte hauetaz egiten duen bilana?

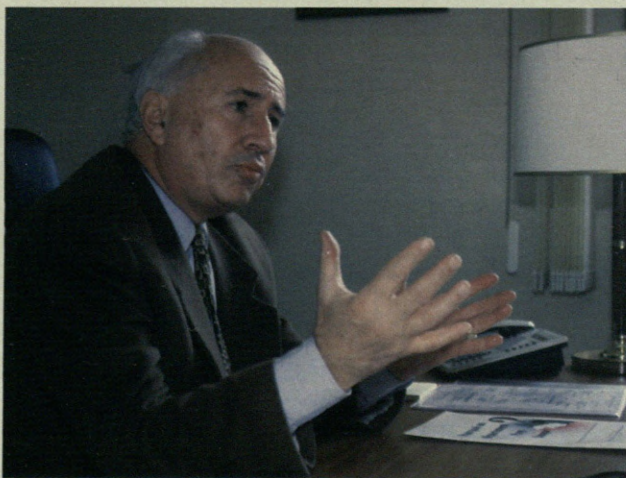
Bilana datuetan ageri da. Gure abiapuntuan, 93 auzapezek beren sinadura eman zuten Departamenduaren alde; Iparraldeko % 60. Gerroago, udalbiltzarren gehiengoak alde bozkatu zuen 159 komunetan; herri bakoitzeko % 55 ordezkatzeko zutelarik. Berriki, CSA erakundearen inkesta batek, biztanlegoaren % 66 alde dela erakutsi du. Populazioaren gehiengoa izaki, emaitzak oso garrantzitsuak dira, bizitza ekonomikoan eragile direnen bozak baitira. Garapen Kontseiluaren sozioprofesionalen boza % 82 izan da, berriz. Ez gara bakarrak izan, baina ADE oso garrantzitsua izan da bilakabide honetan.

■ **Inkesta horretan euskaldunen % 57ak baia eman zuen, duela bi urte % 64k eman zuen bitartean.**

Kasu eman behar da inkesten irakurketan. Orduan % 64k baia eman zuen, eta oraingoan % 66k eman du. Izan ere, porzentaia ematean erantzun ez dutenak alde batera utzi behar dira. Erreferenduma egingo balitz horrela kontatuko litzateke.

■ **Beste zerbait azpimarratuko zenuke inkesta horretaz?**

Azterketa Pirinió Atlantiko Departamendu mailan eginga da, eta uneon Ipar Euskal Herrian dago interesa. Alabaina, badaude gauza interesanteak. Esaterako, Departamendu berriaren alde bozkatu dutenean artean, hirietako biztanleak kanpainakoak baino doi bat gehiago dira. Hirietako bizilagunak departamenduaren kontra dauden argudioa faltsua dela ikusten da. Kanpainako auzapezen eta hautetsien bo-

■ «Urtarrileko manifestazioa ABk antolatua izan zen. Urriko hau ekumenikoa dela esan daiteke».

zak kostaparteko herrietako auzapezen kontra zirela esaten zen. Horrek kostaparteko hautetsien jarrera eta bizilagunena ez datozela bat erakusten du.

■ **Urtarrileko manifestazioarekin alderatuko al zenuke larunbatekoa?**

Bi manifestazioak ez dira berdinak bere antolakuntzan. Urtarrilekoan, ABk eraman zuen antolaketa praktikoki. Oraingoa ia ekumenikoa da. Hots, orain badaude era-

□ **“Parisek kontuan hartuko ote gaituen? Demokrazia garaile ateratzea nahi dut, demokrazia egon dadin”**

kunde politiko eta sindikatu ugari. Ez da gauza bera. Manifestazio honetan ikusiko da herri honen izaera anitza. Arrakastatsua izanen da, bere aldeko kanpaina herriz herri ari baita garatzen.

■ **Parisek kontuan hartuko ote du?**

Nik ezin dut posibilitate horretaz mintzatu, baina espero dut demokrazia garaile ateratzea, demokrazia izan dadin.

■ **Orain gutxi Jean Espilondo sozialis-**

tak zioenez, Euskal Departamendu batean RPRk agindu lezake.

Hori bada bere ustea, arras tronpatzen da. CSAk egin inkestan RPRko hautesleak alde agertzen dira lehen aldiz, bere liderrak aldiz, ez dira inoiz pronunziatu, edo kontra jarri dira. Dena dela, RPRk aginduko duela esatea politika fikzioa egitea da. Oraingo kalkuluen arabera, UDF litzateke hemen nagusi. Biarnon, aitzitik, gerta liteke.

■ **Abertzaleen artean bestalde, badaude manifestazioarekin bat ez datozenak. Euskararen ofizialtasunaren eskaera bazter geratu delakoan.**

Uste dut, sinpleki, tronpatzen direla. Manifestazioaren xedea Euskal Herria Departamendua sortzea da, nahasmendua sortzeke, eta bereziki frantses gobernuarekiko anbiguotasunean erori gabe. Departamendua euskal kultura garatzeko tresna bat da. Gu, esaterako, Garapen Eskemaren barruan dagoen guztiaren alde gaude, eta partikularki euskararen ofizialtasunaren alde. Departamendua tresna bat da, eta tresna gisa ulertu behar da. Ez da nahasi behar. Euskara, berriz, gaia da.

■ **Garapen Eskema geldiu batean aurkitzen da, ordea.**

Horrexegatik, euskaldunen departamendu baten jabe bagina, geure Kontseilu Nagusia kudeatuko genuke, bere presidentea buru. Gizon honen pisua funtsezkoa litzateke Hizkuntz Kontseiluaren erdieste-ko. Hizkuntza Kontseilua ez da eratzean borondate politikoa falta delako. Kontseilu Nagusiko presidenteak Iparraldeari bere izaera emango lioke ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Nahiz eta itxura batera gutxiago erretzen den, urtez urte tabako gehiago saltzen da. Negozio biribila da eta Euskal Herriak badu zerikusia horrekin, Tabacalerak Donostian baitu Davidoff eta Ducados zigarroen lantegi bat. Badirudi berau 2002. urterako itxi egingo dela.

TABACALERAK ZENBAIT LANTEGI ITXI DU DIRUA IRABAZTEKO

ALBERTO ELOSEGI

■ Tabacalerak beste multinazional batekin bat egin dezake; operazioa errentagarri izateko lantegiak itxi behar ditu, Donostiakoa kasu.

Datuek gauza bat erakusten dute: ez da geroz eta gutxiago erretzen. Tabakoaren inguruko enpresek —bereziki Tabacalerak Espainiako Estatuan— geroz eta zigarro eta puru gehiago saltzen dute. Negozio handi bat izaten jarraitzen du. Tabacalerak 6.432 langile ditu, eta 1998an 20.012 milioi pezetako (800 milioi libera) etekinak izan zituen —1997an, berriz, 16.628 milioi pezetakoak—. Horrez gainera, Tabacalera Taldearen datuak kontuan hartuz gero, etekinak 23.505 milioi pezetara heltzen dira.

Baieztapen hori da behintzat Tabacaleraren azken memoriatik atera daitekeen ondorioa. Tabacalerari dagokio gure ingurune hurbilean kontsumitzen eta saltzen den ia tabako guztia. Hainbat lantegi ditu Espainiako Estatuan zehar sakabanaturik, eta horietako bat Donostian, Atotxako auzoan, Davidoff eta Ducados zigarroak egiteko. Donostiako lantegia hiru urteren buruan, 2002. urterako, itxi egin daiteke, Espainiako tabako konpainia honen planak betetzen baldin badira. Plan horretan beste lantegi batzuk ere ixtea aurreikusten da.

Azken hilabeteotan, bestelako logistika negozio batzuk ere badituen tabako enpresa honen etorkizunari buruzko espekulazioak izan dira. Frantziako beste tabako konpainia batekiko bategitea aipatu izan da sarritan. Oraindik ez da inolako operazioarik gauzatu, nahiz eta, dauden datu guztien arabera, ez litzatekeen harritzekoa une batetik bestera gauzatzea.

MERKATUAN BURU. Zigarroen eta puruen merkatuan Tabacalerak nagusi izaten jarraitzen du. Zigarroen alorrean, salmen-

TABACALERA S.A.

	1998 Milioi pezetat	1998 Milioi eurotan	1997 Milioi pezetat	1997 Milioi eurotan
Salmenta gordina	1.156.740	6.952	978.300	5.880
Ekitaldiko mozkina	20.012	120	16.628	100
Fondo propioak (emaitzak aplikatu gabe)	118.509	712	118.943	715
Ibilgetu materiala	44.577	268	48.211	290
Zerga-bilketaren guztizkoa	853.402	5.129	693.409	4.167
Langileak	6.432		6.480	

TABACALERA TALDEA

	1998 Milioi pezetat	1998 Milioi eurotan	1997 Milioi pezetat	1997 Milioi eurotan
Salmenta gordina	1.197.682	7.198	1.001.119	6.017
Ekitaldiko mozkina	23.505	141	17.340	104
Fondo propioak (emaitzak aplikatu gabe)	129.152	776	127.619	767
Ibilgetu materiala	56.446	339	60.527	364
Langileak	8.626		7.273	

Iturria: Tabacalera

tak % 3 igo ziren kopuruz eta % 12 balioan Espainiako merkatuan, orotara merkatu-kuotaren % 47,5 lortuz.

Tabacalera Espainiako merkatuan —Kanarietako sartu gabe, honek zerga erregimen ezberdina baitu— 2.062,7 mi-

lioio zigarro pakete saldu zituen 1998an, % 3 igoz 1997ko 2.002,3 milioi pakete kopurua. Beste merkatuetan izan zuten salmenta 135,6 milioi paketea izan zen 1998an, hau da, 1997koa baino kopuru txikiagoa. Tabacalera marken esportazioarako merkatu nagusiak Kanarietako Frantzian, Andorran eta Estatu Batuetan daude.

Barne merkatuan Tabacalera saldu zuen zigarro gorri kopurua (CITAri lizentzia bidez lagatako markak sartu gabe) 1.002,9 milioi paketea izan zen, % 4,7 hasiz 1997arekiko. Tabako gorriaren sektorean lortutako kuota % 32,2koa izan zen. Tabacalera bere nagusitasunari eusten dio tabako gorrien sektorean Fortuna markaren bidez, 1998an % 27,8ko kuota bereganatuz.

Espainiako merkatuan Tabacalera saldu zuen zigarro beltz kopurua (CITAri lizentzia bidez lagatako markak sartu gabe) 1.059,8 milioi paketea izan zen, 1997arekiko % 1,4 hasiz. Tabacalera sektore honen % 86,3 bereganatzen du.

Tabacalera Espainian saltzen duen

Langile bakoitzak orduko 14.061 zigarro ekoitzi zituen iaz

Tabacalera zortzi zigarro lantegi ditu Penintsulan, horietako bat Euskal Herrian: Alacant, A Coruña, Logroño, Madril, Donostia, Sevilla, Tarragona eta Valentzian. Beste bi lantegi ditu tarteko produktuak egiteko: Cadizen eta Palazuelon. Eta, gainera, puruak egiteko lantegiak ditu Cadiz, Gijon, Santander eta Malagan. Hego Ameriketara beste bost lantegi dauzka puruen ekoizpenerako.

Tabacalera 1998ko zigarro produkzioa (bere markakoak eta beste ba-

ztuenak edota beste konpainia batzuei, fabrikazio kontratu bidez, eskatutakoak barnebilduz) 3.773 milioi paketea izan zen, aurreko urtekoa baino % 9,2 handiagoa. Zigarro beltz eta gorrien kuota, hurrenez hurren, % 31,3 eta % 68,7koa izan zen.

Tabacalera lantegien 1998ko batez besteko produkzio indizea orduko eta pertsonako 14.061 zigarrokoa izan zen. Honek % 15,3ko igoera esan nahi du aurreko urtearekiko. Abiadura handiko biltze-enpaketatze taldeak produkzioan

sartuz eta indarrean dagoen Lanpostu Erregulaziorako espedientearen lehen ondorioen eraginez, lortu da emaitza hau, konpainiaren 1998ko memoria ofizialak adierazten duenez.

Penintsulako Tabacalera lantegietan puruen ekoizpena 398 milioi unitatetara iritsi zen 1998an, aurreko urteko kopurura gutxi gorabehera. Tabacalera lantegiek 1.460,5 milioi unitate ekoitzi zituzten guztira (zigarro mota guztiak kontuan hartuta), 1997arekiko % 4,3an gora eginez.

1998KO ZIGARRO EKOIZPENA

Zigarroak	Tabacalera lantegietako ekoizpena	Beste konpainietan TSArako* eginiko ekoizpena	Unitateen guztizkoa	% 1998/1997
Beltza Tabacalera	1.108	73	1.181	+%9,4
Gorria Tabacalera	1.071	41	1.112	+%5,8
Gorria lizentziapen	856	624	1.480	+%12,0
Gorrien guztizkoa	1.927	665	2.592	+%9,2
Zigarroen guztizkoa	3.035	738	3.773	+%9,2

*Kontratupeko ekoizpen osoa hartzen da kontuan, Kanarietara bidaltzen den produkzioa, besteak beste.
Kopuruak milioi paketen

1998KO ZIGARRO-PURUEN EKOIZPENA

Fabrikatzailea				
Elaborazio mota	Tabacalera	Havatampa	Erdi Amerika eta Karibeko lantegiak	Guztizkoa
Premium	7,0	-	10,1	17,1
Mekanizatua-Estalki naturala	391,0	-	391,0	-
Mekanizatua-T.H. Estalkia	-	1.052,4	-	1.052,4
Large Cigars	-	809,3	-	809,3
Little Cigars	-	243,1	-	243,1
TSA Taldeen zigarroen guztizkoa	398,0	1.052,4	10,1	1.460,5

Kopuruak milioi unitatetan

Iturria: Tabacalera

■ Donostiako lantegia ixteko "interés politikoak" salatu dituzte

Funtsezko aldaketarik ez badago, Tabacalera Donostiako Egia auzoan duen lantegia itxi egingo da 2002. urtean, eta bertako 217 lanpostuak galduko dira. Hauek duela bost urte galdu ziren 100 lanpostuei gehituko zaizkie. Hori da behintzat konpainiak duen asmoa, Donostiakoa bezalaxe beste lantegi batzuk ere ixteko egin duen planaren arabera. Malaga eta A Coruña-koak ere urte horretan bertan itxiko dira. Madril eta Valentziakoak hurrengo urtean, 2003an, jasango dute eragina, eta Gijon, Santander eta Alacantekoak ondorengo urtean. Guztira, gaur egungo 8.600 lanpostuetatik 2.100 lanpostu galduko dira.

Lantegi honen ixtean «interés politikoak» sumatu dituzte Foru Aldundiak eta Eusko Jaurlaritzak, eta hala salatu dute publikoki. Tabacalera dioenez, «plana, aurrejubilazio sistemarekiko atxikipenez gainera, lanpostu alternatiba bat eskaintzen du eragindako gutzientzat»,

eta elkarriketarako duen jarrera azpimarratzen du, «adostasuna ahalbidetu dezakeen edozein aukera aztertze».

Egoera horren aurrean, langileak, sindikatuak eta euskal erakundeak elkarlanean ari dira, Euskal Herriko lantegi honek iraun dezan bermatzeko. Hala ere ez dirudi erraza. Enpresako komiteak ez du onartu Tabacalera plan, bere ustez, «izandako etekin garrantzitsuak kontuan izanik, konpainiak lantegiak itxi gabe eratu beharko lukeelako bere proiektua». Gainera, plana «oso agresiboa eta interes kapitalistei soilik begiraturaz eginga» dela salatu dute. Euskal sindikatuak ere beren ezadostasuna azaldu dute, eta aurreikusitako industri plana «guztiz zorrotza eta basatia» dela adierazi dute.

Donostiako Udalak, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Eusko Jaurlaritzak erasoaldi bati ekin diote iraileko lehen egunetan. Azken biek elkarrekin lan

egiteko konpromisoa hartu dute 217 lanpostuak desager ez daitezela. Euskal erakunde hauetako arduradunen ustez, gaur egun Tabacalera enpresa pribatu bat izateak «ez du esan nahi inolako erantzukizunik ez duenik, Gobernu zentrala izan baitzen privatizazioaren baldintzak ezarri zituen, eta berak izendatu zuen enpresaren administrazio kontseilua».

Donostiako alkateak, udaletxean PPK duen arduradunarekin batera, elkarriketa bat izan du Tabacalera lehendakariarekin, baina apenas ezer jakin den. Bilera horretan egon zen PPko zinegotziak adierazi duenez, «ziurtzat jo daiteke lantegi horren itxiera, nahiz eta lanpostuak, beste lantegi batzuetara lekualdatuz, bermatuko diren». Zinegotzi berak gaineratu du 217 langile hauetatik 100 baino zertxobait gehiagok soilik izango duela aukera hori, langileen erdiak jubilazio sistemetara atxikitzeak aukera izango baitu ●

puru kopurua (Kanariak sartu gabe) 370 milioi unitatera iritsi zen iaz, % 8 jaitsiz 1997arekiko. Horrek Tabacalera partaidetza murriztea esan nahi du —1998an % 43,3koa izan zen—, sektoreak gora egin baitzuen. Farias Superiores-ek jarraitzen du nagusi izaten merkatuan, 1998an 187,6 milioi unitate salduz, gutziaren ia % 22.

Bestalde, Tabacalera nazioarteko negozioa osatzen duten konpainien salmenta orokorrak % 6ko igoera izan zuen kopuruz eta % 4,7 balioan. 1997ko zenbakiekiko, fakturazio gutziaren % 54tik gora esan nahi du.

Tabacalera S.A.k 1998an bilioi bat pezetatik gorako salmenta gordina izan zuen (1.156.740 milioi pezeta), eta 1997an, berriaz, 978.300 milioi pezeta. 1997an 16.628 milioi pezetako etekinak izan zituen, eta 1998an 20.012 milioi pezetakoak. Tabacalera Taldeak ere gora egin zuen salmenta gordinetan —ikus taula— 1997an izandako 17.340 milioi pezetako etekinak 23.505 milioi pezetara iritsi ziren 1998an.

Datu hauek garbi erakusten dute Tabacalera negozio on bat izaten jarraitzen duela, eta, beraz, batzuentzat harrigarri gerta daiteke hainbat lantegi itxi nahi dituela entzutea. Baina, enpresa kapitalista bateko errentagarritasunerako estrategien

ikuspegitik, guztiz ulertzekoa da lantegiak eta enpleguak murrizten saiatzea. Batetik, etekin handiagoak lortu nahi dira langile eta produkzio kostu gutxiagorekin. Eta, bestalde, enpresa prestatu nahi dute, hau da, oraindik gehiago doitu nahi dute, sektoreko beste enpresa batekin edo multina-

zional batekin bat egiteko operazioa aurreikusiz. Honelako eragiketek, hau da, nazioarteko enpresen bategiteek, kontzentrazioek edo aliantzek, beti, ondorio kaltegarriak dakartzate bertako langile multzo batentzako ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ 8.626 langile dituen Tabacalera 24.000 milioi pezetako etekina izan zuen iaz.

Nafarroan 21 euskara teknikari daude. Lan eremu eta aurrekontu ezberdinak dituzte, baina denek dute helburu bera: euskara sustatzea. Zonalde zatiketak ere nabarmen eragiten du euren jardunean. Iruñea, Bortziriri eta Lizarrakoekin egon gara, eta egoera azaldu digute.

21 TEKNIKARI NAFARROAN: LAN EREMU ASKO ETA XEDE BERA

Herrialdeko hiri-burua izaki, Iruñea izan zen aurrenekoa euskara zerbitzu bat martxan paratzen. 1984ko apirilaren 12an udal batzarrak onarturiko idazkia aipatzen du abiapuntu gisa egungo teknikari Iñaki Azkonak; bertan zehazten ziren teknikariaren eginkizunak. Alta, horrela koetan gertatzen den legez, politikariaren idatzizko hitzak ele ilunak dira, katean korapilatuak, arras dotoreak izanagatik nahikoa ulergaitzak. Ahal moduan itzuliz: «Hizkuntzaren garapena eragin eta bultzatu beharko luke teknikariak, bai udaletxeak duen jarduerari dagokionean, inguru hurbilean, bai kanpora begira, erakundeak berak maneiatzen duen inguruan erran nahi baita; herrian». Azkonak berak hitzen laburpena horrela egiten du: «Bi esparru daude argi eta garbi. Udal barrurako bat, kanporako beste bat».

Iruñean euskaldunen kopurua % 15ean kokatu arren, bertan biltzen da euskaldun gehien. Honek erabat mugatzen du Azkonaren jarduerak. «Nire inguru zabala da, zabalena. Baina, eta aspalditik dagoenez zerbitzua, egun nahikoa finkatuta dago

zein den nire eginkizuna, zein den honetarako dagoen aurrekontua. Baldintza hauek, beste toki batzuetakoekin alderatuz bederen, ez dira txarrak». Euskarazko kultur ekitaldi zabala antolatu ohi du urtero: antzezlanak, musika kontzertu ezberdinak... Modu berean, Nafarroako Bertsotale Elkartearekin elkarlanean, Bertsoroa antolatzen du. Euskarazko sormen tailerak ere bai. «Hirian bizi diren euskaldunei

euskarazko kultur ekitaldiak gozatzeko aukera ematea da guztiaren xedea. Hau guztia, nolabait, kanpoko jarduerak horretan sartuko litzateke».

Udalaren barne funtzionamenduari lotzen zaizkion eginbeharrak mugatzen du bigarren esparrua. Langileria euskalduntzea kokatzen da hemen, udalak hizkuntza bera aintzat hartzea. Honen harira, orain dela bi urte onartu ziren ordenantzak arrunt garrantzitsutzat ditu Azkonak: «Udalarekiko herritarren eskubideak arautzen dira, udalak zein betebeharrak dituen. Euskara Iruñeko hizkuntza dela onartzen da bertan. Guztia lezea da, aplikatu beharrekoa, bete ez arren. Alta, jendeak helegitea jartzeko eskubidea

du, eta hala gertatu da; kasu hauetan irribazi egin dute».

Etorkizunerako erronkei so, udalaren langileri guztiaren egoeraren inguruan egin azterketa aipatzen du Iñaki Azkonak: «Emaizetan oinarrituriko proposamen zehatza dago administrazioa euskalduntzeko». Alkateak, baina, lau urtero aldatu ohi dira eta oraingo Yolanda Barcinak ez dirudi oso honen aldeko.

Euskara sailaren babeslea:

Bergarako Udala

Bergarako Udalak ere

euskarari

BORTZIRIAK AITZINDARI. Bestela sortu zen euskara zerbitzua Bortzirietan, bertako euskara teknikari Patri Arburuak dioskunez. Aitzindaria Bortzirietako Euskara Mankomunitatea izan zen, udaletxetik kanpo zortu zen elkarte. «Hizkuntzaren aldeko herri mugimendua bazegoen eta euskara dinamizatzaile bat sortu zen. Ge-

rora, Nafarroako Gobernuarekin harremanetan paratu ondoren, instituzionalizatu zen nolabait».

Arantza, Igantzi, Etxalar, Lesaka eta Bera barne hartzen ditu eskualdeak. Guztiak hartuta, euskaldunen kopurua batez berte % 70ekoa da. Arantza, gainera, Udalerri Euskaldunen Mankomunitateko kidea da. Hizkuntza suspertzeko ahaleginetan, lan egiteko modu arrunt ezberdina dute hemen. Patri Arburuak erraten duenez, «kultur ekitaldiak antolatzen ditugu herriz herri, kultura euskaraz gozatzeko aukera izan dezaten. Normalizazio bide honetan gainera, hagitx inportanteak dira 'Tipi Ttapa' herri aldizkaria eta sortu berria den telebista. Diruz laguntzen ditugu eta nola bultzatu behar ditugun ari gara aztertzen. Zerbitzuetan eta merkataritzan euskararen erabilera sustatzeko kanpaina berezia egiten da urtero».

Aitzitik, hankamotz, herren dabilena udalen barrualdeko eremua litzateke, Arburuaren solasetan: «Nahikoa utzia dugu udaletxeetako barne lanean euskararen erabilera. Ordenantza batzuk diseinatu ziren baina oraindik ez dira martxan paratu. Ezinbertzekoa da honi eustea, ez bailuke inongo logikarik izanen merkataritza, hezkuntza, zerbitzuak... euskalduntzea eta etxe barruan hizkuntza ez bultzatzea».

LIZARRAKO EGOERA. Zonalde mistoko egoera azaltze aldera, Lizarrako teknikariarengana jo dugu. Kiko Eskobarren ustez, «zerbitzu ezberdinen arteko elkarlana oso garrantzitsua da. Euskal lerroaren aldeko kanpaina guztia adibidez, denen artean adosten da. Hilero bildu ohi gara guztiak».

Ega ibaiaren bazterretan, estatistikek % 10 inguruan kokatzen dute euskaldunen kopurua, hein handi batean gazteak direlarik. «Lizarra bezalako tokietan zenbait pertsonak euskararen aurka duen jarrera oso garbia da, eta hau oztopo nabarmena da. Baina, bertzetik, alde dagoena, izugarri alde dago». Hauxe da hortaz, hizkuntza suspertzeko tenorean Kiko Eskobarrek topatzen duen ingurunea. Erronkak derri gorrezkoak dira, dena den: «Zaila da lortzea, baina euskarazko lerroetan euskaraz ikasten duten umeak gero eta gehiago dira. Urtero gora egiten du ehunekoak. Erabilerak mantentzea, hau ziurtatzen laguntzea, da gure erronka nagusia. Ezagupena eta erabilerak uztartzea» ●

◆ DANIEL MARTIRENA

Arturoren kaiera

IRAKASKUNTZA "MINBIZIAK JOTA"

Herri Batasunak Euskal Herriko irakaskuntza «minbiziak jota» dagoela esan zuen pasa den astean, hizkuntza ereduak agortuta daudela eta irakaskuntza edukiak Madrilén menpe daudela.

Hezkuntzak «haize berrien beharra» duela aipatu eta hezkuntza politika berri bat proposatu zuen, bost ardatz nagusitan oinarrituta: hezkuntza sistema propioa eta bakarra eratzeke borondatea, euskal irakaskuntzak hezkuntza sisteman izan behar duen protagonismoa, irakasleak euskaldundu eta berriro beharra, kalitatezko hezkuntza sistema 0 urtetik 18ra, eta Euskal Herriko unibertsitate guztien arteko elkarlanaren beharra.

EUSKARAZKO IKASMATERIALA SARITZEKO

Eusko Jaurlaritzak euskarazko ikasmateriala saritzeko bi lehiaketa antolatu ditu. Batak, Ixaka Lopez Mendizabal Saria deiturikoak, irakaskuntza ez-unibertsitarioko euskarazko testuliburuak sarituko ditu; eta bestean, Migel Altzo Saria izenekoan, ikus-entzunezko ikasmateriala eta softwarea sarituko dira.

EUGENE GOIHENETXE OMENDUA UZTARITZEN

Ixaka Lopez Mendizabal gaztaroan ezagutu zuen Eugene Goihenetxe euskaltzale eta politikari lapurtarra omendu zuen larunbatean Eusko Ikaskuntzak. Uztaritzen egin zitzaion omenaldia eta bertara hainbat euskaltzale bildu zen. Goihenetxeren bizitza eta obra eman zuten ezagutzera 18 idazlek. Duela hamar urte zendutako idazleari Eusko Ikaskuntzak berak Manuel Lekuona saria emana zion eta EHUK honoris causa doktore egin zuen 1982an.

PLAN ESTRATEGIKOAREN 2. FASEA

Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak abian jarri du dagoeneko Euskararen Normalizaziorako Plan Estrategikoaren bigarren fasea. Honetan 687 gizarte eragilek esku hartuko du eta planaren helburu eta ildo estrategikoak finkatzeko eztabaida saioak egingo dituzte Hego Euskal Herriko lau hiriburuetan.

U r r e a

■ Tinko Euskara Elkarteak urteak daramatza lanean areto komertzialetan filmak euskaraz ere eskain daitezen lortu nahian. Abian jarri berri duen «Euskara Zine Aretoetara» ekimenak urrats garrantzitsua esan nahi du helburu horretarako bidean. Zinema banatzaile nagusiekin akordioa lortu dute eta hauek beren esku jarri dituzte filmak euskarara bikoizteko.

■ Euskarak justizia administrazioaren aldetik jasotzen duen eraso berrirako agerian geratu zen iragan astean. Donostiako Instrukzio 3.

Epaitegian burutzen ari zen epaiketa euskara hutsez izatea eskatu zuen defentsaren abokatuak. Epailak eta fiskalak ez zuten eskaera onartu. Abokatu Euskaldunen Sindikatuak (AES) eta EHEK gogor kritikatu zuten erabaki hau.

I k a t z a

Euskal makila arma eta lanabes gisa usatua izan da. Baina egun sinbolo bilakatu da: mirespen eta laguntasunaren ezaugarri. Esanahi horrek makila egiteko prozesu bitxiarekin ere badu zerikusirik. Egun Hego Euskal Herrian artisau bakar bat bizi da lan honek emandako ogitik.

EUSKAL MAKILAK ORAINDIK GOGOR JOTZEN DU

Gizakia sortu zen une beretik, bere garapenari loturik egon da makila. Hala izan da mundu osoan eta baita Euskal Herrian ere. Leku eta erabilpen bakoitzak makilari ezaugarri bereziak ezarri dizkio. Horregatik hain zuzen, euskaldunon ohiko bastoiari euskal makila deritzo, eta ez bestela. Euskal makilak badietuelako besteez ez dituzten hainbat ezaugarri eta esanahi.

Euskal makilak idientzat erabiltzen zen akuiluan omen du bere jatorria. Baina egun ibiltarien lagun eta aginte eta begirunearen ezaugarri bihurtu da. Horregatik euskal kanta, dantza eta jokuen protagonista bilakatu da. Eta horregatik, Euskal Herrian, kanpotik datozen bisitariei edota ohore egin nahi zaien bertako pertsoneri makila oparitzeko ohitura dago.

Makila eskuz egiten da. Eta egurra basoan moztan denetik makila sortu arteko

atal orok, bitxikeri ugari du bere baitan. Baina egun, Hego Euskal Herrian, makilak egitetik bizi den artisau bakarra dago: Iñaki Alberdi irundarra. Iparraldean, ordea, tradizioari eutsi diote. Alberdik berak dioenez, «bertan errepresioa ez zelako Hegoaldean hainakoa izan».

Labanaz azalean zauriak egin ondoren, bere izerdiaz sendatzeko gaiten zuhaitz bakarra da mizpirondoa

mizpirondoak moztu egin dituzte hainbat basotan, gero beste zuhaitz mota batzuk landatzeko. Horregatik maiz ordezkioak erabiltzen dira makila egiteko. Eta gaztainondoa da gehien erabiltzen denetako bat. Iñaki Alberdi artisauak mizpira egurra lor-

tailerrean gordetzen duen makilik zaharrenak 1923ko data du, eta Gernikan eginkoa da. Zera frogatzen du horrek: gerra aurretik Hegoaldean bazegoela makila egilerik.

MIZPIRAREN TATUAIK.

Euskal makila, berez, mizpira egurrekin egiten da. Baina egun mizpira ez da apenas jaten eta

■ Alberdik 16 urte daramatza luzeran zein zail

tu ahal izateko, bi plantazio ditu: bata Iruñen eta bestea Hondarribian.

Makila egiteko prozesua, mizpirondoaren adarrek makila izateko neurria dutenean hasten da. Artisauak labanaz zauriak egiten dizkio azalean mizpirari, udaberrian edo udan. Mizpira da zauri horiek

■ Makila egiteko prozesuak bi atal ditu. Mizpirondoari labanaz azalean zauriak egin ostean, moztu eta egurra prestatu behar da lehenik.

sendatzeko gaitasuna duen zuhaitz mota bakarra. Bere izerdiz zauriak estaltzen ditu, tatuaien antzeko erliebeak sortaraziz. Honela, mizpirondoak berak apaintzen du bere burua. Izerdia gelditzean, udazken edo negu aldera mozten da adarra. Ondoren, sutan berotu, eta oraindik berde dagoela, azala kentzen zaio. Adar batzuk zuzendu behar izaten dira. Horretarako, orkoia eta soldagailuaren beroa erabiltzen dira. Ondoren kolorea ematen zaio egurrari. Kare bizia emanda lagatzen da pare bat orduz, honek egurrak berak duen tintea ateratzea sortarazten baitu: berezkoa duen tonu ma-

ALBERTO ELOSEGI

...an lau metro dituen Irungo tailerrean.

roi iluna.

ESKUZ ETA ARRETAZ LANDUTAKO MAKILA. Lan hauek guztiak eginda, bi urte iragan arte ez da egur hori erabiltzen, lehortzeko denbora hori behar baitu. Egurra prestatuta dagoenean, artisauak taile-

rrean eskuz egiten ditu honi gehitu beharreko osagai guztiak. Lehenengo eta behin makilak daramatzan bi txintxolak egiteko txapa moztu eta soldatu egiten da egurrak behar duen loditasunera egokituz. Behealdeko txintxola artisauak berak apaintzen du Euskal Idazkerako hainbat elementu zizelarekin bozelduz. Honi gero lurzorurekin kontaktuan izango den altzairuzko punta egokitzen zaio. Goialdeko txintxolan berriz, norberak zer ipini erabakitzen du, makilaren helburuaren arabera. Artisauak bozeltzen du bertan bezeroak agindutakoa. Leku arazoan ondorioz, bertan esaldi edo atsoitiz labur eta esanguratsuak ipini ohi dira. «Hitza hitz», «Ihes etsaiak», «Nerekin inoren beldur»... dira bertan bozeldutako esaldien adibide batzuk.

Goialdeko txintxola honek antxumearen larruaz estalitako kirtena eusten du. Larruaren zerrendak egin ostean trentzatu egiten da, kirtenean ipintzeko. Honek bere azpian altzairuzko eztena ezkutatzan du. Txintxolak bestalde, eskutokiari egiten dio tope. Eskutokia, makila heltzeko lekua, adar azalez eginikoa da. Garai batean idien adarretatik ateratzen zen material hau. Baina egun legediak adarren inportazioa galerazten duela eta, Bidasoaren bestaldetik ekartzen da.

Eskuen trebeziaren eta irudimenaren poderioaren fruitua da makila. Horregatik eta berez dituen berezitasunengatik modakopari bihurtu da. Alberdi artisauak dienez, «makila ibiltzeko da». Baina erregali hau jasotzen dutenek makila apaingarri bihurtzen dute maiz. Era batera zein bestera, makila zer den esateko orduan, Alberdiri bat-batean datorkio honako hau burura: «Euskaldunona da, gurea» ●

◆ IZASKUN JAUREGI

Gero tailerrean gehitzen zaizkio txintxolak, kirtena eta eskutokia.

■ Alberdi artisaua

Iñaki Alberdi makila egileak astero egiten du «Loto»a, baina ez zaio inoiz egokitu. Horregatik bizi ahal izateko 400 bat makila egiten ditu urtean zehar. Horregatik eta familiatik datorkion egurrarekiko sentipen eta ahalmen berezi batengatik. Jose Alberdi Arruti, Iñakiren aita, ebanisterian lanean hasi zen gerra ostean. Iñakik Maisutza Industrialeko ikasketak burutu zituen. 1980ean Bidasoaren beste aldean hainbatek makilak egitetik bizi ateratzen zutela konturatu eta makila egiteko teknika ikasteari ekin zion. Ikasitakoak balio izan dio, baina

LANDER GARRO

dioenez, «arteak egiten ikasten da».

1983an hasi zen Iñaki Alberdi makilak egitetik bizitzan. Egun Irunen du bere lantokia: 4x4 metrotako gela. Lan honi ekin zionetik hainbat bezero berezi izan ditu. Aita Santuak berak ere badu Alberdiren makila. Arabako diputatuaren eskutik jaso zuen erregalia, hiru monjen beatifikaziorako, hau Vatikanora joan zenean. Eta Espainiako Erregeari, Deustuko 100. urtemuga ospatzeko Bilbora egin zuen bisitan, eman zioten bere izena zeramana. Baina makilak buruhaustek ere ekarri dizkio. Behin Guardia Zibilak makila arma bat zela esan zion, girtenaren azpiko eztenagatik. Baimenik gabe armak egitea egotzi zion. Makila arma ez baina, euskaldunon betiko ezaugarri bat zela frogatu ahal izateko txostena igorri behar izan zuen Madrilera ●

Angel Cuerda tolosarrak Ruben Escudero bilbotarrarekin hasi zuen bidaia uztailean. Berehala bakarrik geratu zen. Hala ere, aurrera egin zuen ia Danubio osoa piraguaz zeharkatuz. Jendea eta herriak ezagutzeaz gain, ezustekoen aurrean nola jokatu ikasteko aukera izan zuen.

PIRAGUA DANUBION ZEHAR ITSASO BELTZAREN IRRIKITAN

■ Soinean zeramana eta aldaki bat zituen arropatzat; zubian zintzilik ditu aldakiak lehortzen. Austriako leku ederrak bisitatu zituen eta

Bidaiatzeko grinak bultzata urte hasieran nora joan pentsatzen hasi zen 26 urteko tolosarra. Aldizkari batean Danubio ibaiari buruz ikusitako erreportaje bat nahikoa izan zitzaion Angeli prestakuntza guztiekin hasteko. Ordiziako Jakintza Ikastolan matematika irakaslea da Angel. Iaz Islandia izan zen aukeratutako helmuga, oinez iparraldetik hegoalderaino gurutzatuz. Aurten berriz, Alemaniatic hasi eta Itsaso Beltzeraino piragua bat lagun zuela Danubio ibaia gurutzatzea bururatu zitzaion.

Kirolzalea izanik —eskia praktikatzendu eta Santurtziko arraun taldean parte

hartu zuen—, ez zuen beldurrik izan piragua hartu beharraren aurrean. Frantsesa, ingelesa eta alemaniera hitz egiten jakiteak ere ziurtasun handia eskaintzen zion bidaiatzeko orduan. Danubio da munduan herrialde gehien zeharkatzen dituen ibaia, guztira 10 lurralde.

BAKARRIK GERATU BEHARRA.

Angelen proiektuak interes handia piztu zuen. Hori dela eta Prijon etxeak piraguak utzi zizkion, Panasonicek kamarak eta Toloako Klisk dendak argazki material guztia bere gain hartu zuen. Angel eta proiektuari batu zitzaion Ruben Escudero abentura interesgarri bat bizitzeko prest zeuden

eta Alemaniako Donaweschingenera kotozez abiatu ziren. Uztailaren 4an hasi zuten beren ibilbidea kotxea Alemanian utzi ondoren, baina zorteak ez zion Rubeni lagundu eta Regensburgon atzera egin behar izan zuen lunbagoak jota: «Hasieratik zorte txarra izan zuen Rubenek, prestatzen ari ginela txorkatilak bihurritu zituen, eta ondoren bidaia hastean ere berriro zorte txarra izan zuen. Hasierako bost kilometroak oinez egin behar izan genituen ibaia lur azpian desagertzen zelako. Ondoren, bigarren gauean euri asko egin zuen eta guztia busti zitzaigun. Hortik aurrera nire lagunak okerrera egin zuen. Ez zuen lo egin eta hurrengo egunean beste 60 kilometro egin

■ Eklipsearen ondorengo oilasko izterrak

Abuztuaren 11n eklipse famatua zela eta, Angelek Errumaniara iritsi nahi zuen. Zonalde hori eklipsea ikusteko paregabea izanik, egin nahi zuen bideo grabaketa primerakoa izateko aukera guztiak zituen. Grabaketaz gain, egun osoa izan zen primerakoa Angelentzat. Eklipsea grabatzeko kamerak prestatzen ari zela, Errumaniako muga ezagutu zuen poli-

zia jatorra hurbildu zitzaion eta bere etxera gonbidatu zuen bazkaltzera. Angelek behin ere ez zien ezetz esan horrelako gonbitei, ondo jan eta jendea ezagutzeko beta eskaintzen baitzioten.

Egun hartan gonbidatu bereziarentzat oilaskoa prestatzea erabaki zuten poliziaren etxean. Animaliairen bi izterrak jan zitzala eskatu zioten. Angelek ordea kortesiaz bakarra jan zuen. Hu-

rengo goizean gosaritarako han jarraitzen zuen. Tolosarrak poliziarengan konfiantza osoa jarririk, kotxea bere etxean uztea erabaki zuen. Baina hori bakarrik ez, bateria arazoak zituela esan ondoren, berehala tolosarraren autoa egunero martxan jartzeko konpromisoa hartu zuen poliziak. Angelek lasaiago egin zezakeen Itsaso Beltzeraino iristeko geratzen zitzaion bidaia ●

o Beltzean Angel Cuerdaren ametsa bete zen.

genituen, ia jan gabe eta atsedetik hartu gabe. Hoztu egin zen. Rubenek bidaia utzi aurreko egunean ere izugarrizko astakeria egin genuen, 75 kilometro egin genituen. Azkenean Regensburgora iristean lunbagoak jo zuen».

Bilbotarrak aurrera jarraitzen bazuen agian bizi osorako ondorioak jasan behar zituen; orduan geratuz gero berriz, sendatu zitekeen. Angelek bakarrik geratuta kezka asko zituen. Ekipajea beharrezkoenera murriztu behar izan zuen; esaterako, jantzita zeraman arropa eta aldatzeko beste bat besterik ez zuen hartu. Baina horretaz gain bazen beste hainbat arazo: «Zerbait gertatuz gero bakarrik nengoen, Jugosla-

viara ezin sartuz gero zer egin behar nuen? Erosketak egin behar nitue-nean nola moldatu behar nuen? Piragua nori utzi behar nion?». Zorte handia izan du ordea, eta asko lagundu dion jendea topatu du. Eslovakian jasadako tendinitis txiki bat izan da oztopo garrantzitsuena.

ANGEL CUERDA

■ Alemaniatik Vienarantz abiatu zen, piraguan lokartzen bazen ere.

Bakarrik baina ausardia handiarekin Vienarantz abiatu zen Danubioko ur lasaitan barrena: «*Batzuetan lo hartzen nuen eta sasi artean esnatzen nintzen, baina piraguak behin ere ez dit buelta eman*». Izeben otoiitzek bidaian eragina izan zutela aitortzen du. Horrela, Regensburgotik Viena bitartean dauden ur-presa guztiak igarotzeko piraguarentzat karroak zeudela jakin ahal izan zuen. Lehenengo presan berriz poloniar batek lagundu zion. Austriako lurraldea igaro ondoren ordea, ez zegoen karrorik, baina beti laguntzeko prest zegoen jende atsegina aurkitu zuen.

Vienaren edertasunaz hobeto gozatze-ko hotelean lo egin zuen gau batez. Bertako

tan haizeak alde batetik bortizki jotzen zuen eta ondorioz giharrea gehiegi behartu zuen. Bertako arraun taldeak ordea, poma-da bat eman eta momentu hartan behar zuen laguntza eskaini zion.

Denbora galtzerik ez eta Angelek aurrera egin zuen. Gabikovoko presatik aurrera ordea (Eslovakian) ez ziotela aurrera egiten utziko esan zioten; baina tolosarrak berriro ere zortea izan zuen eta bertatik pasa behar zuen itsasontzi bateko kapitainari bera eta piragua barrura sartzen uzteko eskatu ondoren, beraiekin egin zuen presaren beste alderako bidaia osoa.

Behin Hungariara igarota mozkorrak, festak eta bertako jendearen jatorrasuna

irudiak argazki makinan jaso ondoren ordea, ohiko erritmoari jarraitu zion Angelek: egunero 50 kilometro inguru eginez, gauak zubi azpiren batean edo ibai ertzean igaroz eta eguraldiaren gorabeherari aurre eginez. Bratislavara iritsi zenean eskuineko eskumuturrean tendinitisa izan zuen. Gainera, hurrengo bi egune-

dira Angelek dituen oroitzapenik bizienak: «*Jendeak beren etxera bazkaltzera gonbidatzen ninduen, nire itxura eta seguraski izango nuen usaina kontuan izan gabe. Janaria eta beraien mobileko telefonoak ere ematen zizkidaten zerbait gertatuz gero deitzeko*».

HUNGARIATIK ALEMANIARA AUTOSTOPEAN. Hungaria eta Kroaziaren arteko mugara iritsi zenean, Jugoslavia ohian sartzeko zalantzak zituen. Azkenean, Hungariako hotel batean piragua utzi eta Alemaniarraino autostopean itzultzea erabaki zuen, bertan kotxea hartu eta berriro Hungariara iristeko. 30 ordutan iritsi zen Donaweschingenera, eta bidaian Jugoslatiatik Alemaniarrantz zihoan neska batek eta bere lagunak Jugoslaviako egoeraren berri eman eta bertara sartzeko beldurrik ez zezala izan esan zioten.

Gauzak horrela, Alemanian kotxea hartu eta Budapestaraino joan zen. Bertan ustez abuztuaren 11n izango zen mundu amaiera zela eta antolatutako zituzten kontzertuak ikusi eta Jugoslaviara sartzeko bisa lortu zuen. Hungarian piragua hartu eta kotxez Kroaziara sartu zenean lurralde hark jasandako gerratearen ondorioak ikusi zituen, zehazki Vucobar hirian: «*Letreroak tiroz josita, semaforoak deusestuta...*». Bidaia honi esker inguru haietan zutik dagoen zubi bakarra Belgradokoa dela ere jakin du.

Jugoslatiatik arazorik gabe igaro zen, baina beti ere kotxez. Ordurako abuztuaren 11 gertu zegoen, eta Angelek Errumaniatik eklipsea ikusi eta grabatu nahi zuen.

Bulgariara iristean bero ikaragarria jasan behar izan zuen tolosarrak, baita eltxoei aurre egin ere: «*Itzalean 45º egiten zituen eta eltxoak etsairik okerrenak ziren. Intsektuak urrun izan nahi bazenituen egun argiz ibili behar zen piraguan, baina ordu horietan bero handia egiten zuen. Batzutan gauzez ibili nintzen eta eltxoak hiltzeko ahaleginetan piraguak buelta emateko arrisku handienak orduan jasan nituen*».

Kotxez zati bat egin ondoren, delta osoa piraguan egin zuen eta abuztuaren 27an azkenean Itsaso Beltzera iritsi zen, bi hilaletan, Danubio ibaiak dituen 2.850 kilometroetatik bi mila inguru piraguan egin ondoren. Goizeko hiruetan jaiki eta eguzkia ekialdetik irteten ikusi zuen; bere ametsa bete zuela sentitu zuen. Orduan Tolo-sara itzuli eta bere esperientzia kontatzea baino ez zitzaion geratzen.

◆ ELISABETH POMBO

■ Zapatako lokarriekin lotuta futbola entzuten

Errumania alde batean zuela eta Jugoslavia bestean kilometro luzeak egin zituen Angelek Danubioan zehar. Bidaia zati horretan *Portile de Fier* (burdinezko atea) famatuekin egin zuen topo: «*Toki horretan egunero kontrolak pasa behar nituen. Gainera, gauean ezin nuen piraguan ibili, tirokatua izateko arrisku handia baitzegoen*».

Gau batean orde, iluntze baten irudiak hartzen geratzea bururatu zitzaion. Ondoren, afaria prestatzen ari zela, polizia batzuk metrailetekin berarengana zuzentzen ari zirela konturatu zen: «*Batek bere zapatako lokarriak askatu eta eskuak lotu zizkidan. Asko beldurtu nintzen*».

Bera nor zen eta han zer egiten zuen

azaltzen saiatu zen Angel. Polizia haiek orde bere nagusiei deitu zieten. Bestein zain egon behar zuten denbora horretan baina, ez zuten denbora txorakeriatan galdu: tolosarrak martxan zuten irratiari Bartzelona eta Valentziaren arteko Supercopako norgehiagoka ari ziren ematen. Poliziek futbola atsegin zutela konturatu zen Angel eta partidua jugoslaviarrek ulertzen zuten hizkuntzara itzultzeari ekin zion. Polizia berriak etortzen ziren bakoitzean paper guztiak erakutsi ondoren futbola zen hizketagaia. Angel piraguan zebilen gazte bat baino ez zela ulertu zutenean, goizeko ordu biak aldera, bakean utzi zuten. Lehenago orde, uraren maila igo zela eta kontuz ibil zedila ohartarazi zioten.

O D I L E K R U Z E T A

“FRESKOAGOA EGINGO DUGU IRRATIA, SERIOEGIA DA ETA”

Txukun txukuna du bere mahaia. Hauts arrastorik ez. Bere izen frantsesak adierazi bezala halako xarma dario Odileri, katu begirada horrekin.

Dotorezia naturala du Euskadi Irratiko zuzendari berriak.

1958an jaioa, ezkondua, Donostiako erdialdean bizi den arren, eibartarra dugu oraindik. Noizbait, aldi baterako dena utzi eta Australiara joan nahi luke. Oraingoz, udazkeneko oporrekin konformatuko da. Bere ahots gozoak, gaztetan Izukaitz taldeko kantaria izan zela gogorarazten digu (bi disko atera zituzten). Eszenategia aspaldi utzi bazuen ere, dutxan behintzat, kantatzen segitzen du; baita, suertatzen denean lagunaren artean ere.

ALBERTO ELOSEGI

■ «Nire lana ez datza artaldea makil batez mugitzean».

Zer egiten du zu bezalako matematika irakasle fin batek Euskadi Irratiko lemazain lanetan? Ba al da loturarik bien artean?

Ba, ikusten duzu, bizitzak halako gorabeherak dauzka. Fisikan lizentziaduna naiz. Zarauzko institutuan ordezkapenak egiten nituen. Egun batean, Euskadi Irratia sortzen ari zela, Izukaitz taldetik ezagutzen ninduen Jose Mari Oterminek ea musika saio bat egingo nuen galdetu zidan. Erronka handiegia iruditu zitzaidan, bakarka ihardun, irratian sekula ezer egin gabea, eta ezetz erantzun nion. Handik

dira. Jendeak uste duena baino garrantzi handiagoa du aurrekontua taxuz kudeatzek.

■ Nora joan zaigu Odile kantari hura?

Zure aurrean duzu. Oso atzean geratu bada ere, gogoan dut garai hura. Gehiegi pentsatu gabe hasi ginen «Izukaitz» taldean, 17 urterekin, folk musika, Bixente Martinez, Fran Lasuen eta ni neu. Bi disko atera genituen. Aspaldi utzi nion eszenatoki batean kantatzeari. Orain goizero kantatzen dut, baina dutxan. Lagunartean ere xaxatzen nautenean.

■ Informatiboetako arduradun izate-tik irratiko zuzendari izatera pasa zara, zertan aldatu da zure eginkizuna?

betu asko dago, informazioa bai, ahalik eta onena, iritzia bai, anitza gainera, eta entretenimendua ere bai. Nire lana ez datza artaldea makil batez mugitzean. Sormenarekin zerikusia duen lan batetaz ari gara, hitzaren bidez girotu eta deskribatu. Hori ez dugu goizetik gauera lortuko. Etenik ez duen prozesua da. Pianojole batek pasatzen duen egun bat jo gabe eta besteek ezer nabaritu gabe. Astebete igaroz gero, kritikoak konturatuko dira bai. Gizartea aldatu egiten da, baita bere gustuak ere. Ondorioz, irratian horri egokitu behar gatzazkio.

■ CIESek dio 95.000 entzule dituzuela. Euskal entzuleen potentzialak muga

■ «Sormenarekin zerikusia duen lana da gurea; hitzaren bidez girotu eta deskribatu».

hilabete batzuetara albistegietarako jendea behar zuten eta berriro deitu zidan. Onartu egin nuen talde baten barruan zelako. Informatzeko kezka hori beti izan dut, 14 urte nituela ARGIA-n Eibarko karta idazten bainuen. Pixkanaka, apal apal ikasi nuen, oposaketak egin, gaingitu, eta hemen nago geroztik. Beste galderari erantzunez, egia esan, bi lanbideen artean ez dago lotura handirik. Agian orain gehiago, lantalde bat kudeatu behar dudalako eta zenbakiak ere oso kontuan hartu behar

Berez badu zerikusirik antolaketa eta management delakoarekin. Lehen lantalde osoa antolatu behar nuen. Orain aldiz, alderdi hori askoz sakon eta zabalagoa da, proiektuari begiratu behar zaio, jakina, norabide bat markatzeko. Gerentzia lanak dira, nahiz eta EITBk bere gerentea badien, ez da hainbeste kazetari lana. Hala ere, ni ez nator lehengo haria moztera. Etxeak hasieratik kalitatearen aldeko apustua egin du, horrek ordea, ez du esan nahi saioak aldatuko ez ditugunik. Zer ho-

edo sapai soziolinguistikoa duela jakinki, zenbateraino erreparatzen dituzue audientziari?

Muga hor dago, jakina. Baina guk ez dugu telebistan duten buruhausterik, udazkenean eta udaberrian izaten baitira neurketak. CIESek 130.000 edo 60.000 arteko audientzia eman ohi digu. Lagina Euskal Herrian bertan hartzen duelako, askoz zehatzagoa gure tamainari begira. EGMk aldiz, beti estatu osorako neurtzen du, Euskal Herrirako lagina oso txikia da.

Hamarrekoa

INAZIO ARREGI

«Radio Vaticanoko informatibo burua. Irratian publizitatea sartzearen alde agertu zen lehena»

IÑAKI GABILONDO

«Benetan miresten dudana profesionala da, nahiz eta pentsamoldean bat ez gatozen»

JAIME OTAMENDI

«Euskal irratigintzak daukan komunikatzaile onenetakoa. Esatari maila gaingiditzen duena»

EDURNE ORMAZABAL

«Euskal gazteriarekin konektatzen duen pertsona, euskaldunon nazioarteko irudi on bat ematen duena»

MARIANO FERRER

«Munstro bat, iritzi emailer zorrotza, komunikazio gaitasun izugarria duena»

JOSE MARI OTERMIN

«Nire maisua, berari esker nago hemen»

PELLO ZABALA

«Irratiko pertsonaiarik ezagunena. Egunero ze arropa jantzi behar dugun esaten diguna»

ANDONI AIZPURI

«Telebistan arrakasta lortu duen lehenbiziko aurkezlea. Etorri paregabea dauka»

ARANTXA ITURBE

«Zorrotza, argia eta interesgarria»

JOSE MARI IRIONDO

«Gaur egungo irratigintzaren ereduak jarri zituen gizona»

akats margen handia sortuz. Zenbaki onak dira, kontuan hartuta 600.000 hitzun baino ez garela, denok elebidunak, gainera. Hor lehiakor izan behar dugu, konpetentzia itzela delako. Belaunaldi berriak erakartzeko ahalegina egingo dugu. Alde horretatik, Euskadi Gaztea egiten ari den zubilana oso inportantea da, sendotze prozesu hori, euskaldun gazteekin lotura bat sortzen. Gero, heldutasunera iristean euskarazko irratia baten aldeko apustua egingo ote duten ikuskizun dago. Dena den, radio formulako entzulea ez da lehen bezain gaztea, 30 urteren bueltan dabilen jendeak, agian ez egun osorako, baina bere bere egiten du.

■ **Estatu mailan ze saioak duten arrakasta aintzat hartzen al duzue?**

Beti entzuten ditugu kanpoko irratia, Ser, Cope, Onda Cerok zer egiten duen; baina estatura joan gabe, Herri Irratiak edo Egin zegoenean zer egiten duten entzuten dugu. Gauetan onda median ingelesez ari diren irratia harapatzen ditut, BBC, Talk Radio eta halako gauzak. Bisitan ere joan izan gara. Sardak «señor Casamajo» egiten zuenean bertan izan ginen ikusten. Kataluniako irratietara sarri joan gara, inbidia latza pasatuz, gainera. Batetik hizkuntzaren normalizazioa

erabatekoa delako, eta bestetik, proportzioan gizarte handiagoa delako, unibertsitatean hitzun asko dituzte, politikarien artean ere; aurrekontuak ere oparoagoak dira.

■ **Estatu mailan tertulia-oilategien moda da nagusi, astakeriarik handiena ea nork botako. Zergatik ez da hemen halakorik egiten?**

Ezaugarri ezberdinak dituzte gure tertuliek. Estatukoetan ikuskizunak berak mamiak bezainbateko garrantzia dauka.

Errazera jotzen dute, efektu kolpera, alegia. Hitzak ez dituzte hemengoek bezainbeste neurtzen, ahoberoak dira, entzungarriagoak. Lehengo egunean taxi bat hartu eta taxistak Cope zeukan jarrita, eta bueno, ze irakurketa egin zuten alderdi egunean gertatu zenaz. Euskadi irratikoak mamiz askoz esanahi handiagoa zeukan arren, bestea erakargarriagoa zen entzuleentzat, jolasa, barrea eta txisteak sartzen dituzte-eta.

■ **Ez didazu esango noski, zenbat kobratzen duten Euskadi Irratiko solaskideek, ezta?**

Nahi baduzu «off the record» esango dizut, baina huskeria bat da haien ondoan.

■ **Irrati gehienetan ez bezala, Euskadi Irratian nolatan ez dago gaueko irra-**

■ **“Konpetentzia itzela badago ere, belaunaldi berriak erakartzeko ahalegina egingo dugu”**

■ «Estatuko tertulietan jolasa, barrea eta txisteak sartzen dituzte. Ahoberoak dira. Gureak berriz askoz mamitsuagoak».

ALBERTO ELOSEGI

■ «Ohiturak aldatzeko gure ekarpena egin behar dugu, baina bere neurrian».

tsaiorik, euskal hiztunek beren kezak kontatu eta aholku eske aitordenak egin ditzaten?

Euskaldunoi asko kostatzen zaigu hizketan jartzea, zorion agurren tartean baino ez. Aurten Arantxa Iturbe eta «Goizean behin»eko taldea saiatu da entzuleei halako galderak egiten, parte hartze zue-nagoa izan dezan, Hainbat galdera plaza-ratzen dituzte, adibidez, utziko al zenuke gaur egun daukazun lana, eta horren ordez

zer hartuko zenuke? Ba, jendeari kosta egiten zaio joku horretan sartzea.

■ Izaera kontua baino, ez al da bada,

■ «Sekulako belarriko mina ematen dit kazetari gazteek mila eta bostehun esan beharrean, mila bostehun esateak»

ohitura falta izango?

Agian bai, 40 milioiko poltsa batean balizko hiztun mordoa dago. 600.000ren

artean berriz, askoz murriztagoa da. Egin kontu. Garai batean antenaren gain zen Darenen saiora deitzen zuen jendeak, baina dexente errepikatu egiten ziren. Radio Euskadiko «Las noches de Ana» gaueko saioan ere, deitzen duten asko betikoak izaten dira.

Ohiturak aldatzeko gure ekarpena egin behar dugu, bai, baina bere neurrian. Nik gustura elkarrizketatuko nuke Jaime Mayor Oreja, Juan Cruz Alli edo Julen Guerrero, baina gaur gaurkoz, nekez gertatuko da hori. Bestalde belaunaldi berrian aldaketa nabari da, kirolarien artean esaterako, euskaldun franko dago: Igor Gonzalez de Galdeano, Realeko jokalaria... hori oso pozgarria da, gure euskal gizartea aurrera doan seinale.

■ Zure irudiko zer falta zaio Euskadi Irratiari eta zer du soberan?

Soberan seriotasuna du, eta faltan, freskotasuna. Hori da eman behar dioguna. Serioegia da eta freskoagoa egingo dugu. Saiatuko gara behintzat. Baina ez dago errezeta magikorik; jakingo banu...

■ Epe erdira, Euskadi Irratia bereizi eta gaikako irratia izango al du?

Aipatzen dutenez, telebistaren digitalizazioa dela eta, frekuentzia bakoitzak zenbait kate edukiko ditu. Banaketa nola egingo den erabaki beharko da, bakoitzari frekuentzia bat emango ote zaio, edo bakarra eratu denon artean bana dezagun. Horren arabera izango da irratia tematikoaren sorrera. Gogoeta prozesua martxan dago eta irudimena landu behar dugu edukia zeintzuk izango diren taxutzeko. Kate klasikoa edo, zergatik ez, euskaltegiei begira lan egingo duen beste bat. Horri lotua, tankera horretako saiotoxa dugu orain, «Euskara hobetzen» izenekoa, jendeak egiten duen hainbat galderari erantzuteko, oso hedatuta dauden akatsak euskara egokian nola esan beharko lirakeen azaltzeko; esaterako, gaur egungo bekadun eta kazetari gazteek ez dute mila eta bostehun esaten, mila bostehun baizik. Niri sekulako belarriko mina ematen dit.

■ Hainbatek dio goizeko irratia bakarrik aditzeko dela eta gauekoa berriz, patxadaz entzuteko. Nola aplikatzen da hori Euskadi Irratian?

Hori esaten duena ondo dabil, goizean jendea presaka dabil, autoan, etxeko lanetan, lan mekanikoak egiten, buruarentzako esfortzu handirik eskatzen ez duen zer-

ALBERTO ELOSEGI

■ «Zintzotasuna da giza harremanetan gehien baloratzen dudana».

baitetan ari garela ezin dugu arretaz entzun. Goizean gauzak erraz eman behar zaizkio entzuleari. Gauean oster, isiltasunak eta giroak berak kontzentrazioa ematen dizu. Irrati guztietan bezala, gu-rean ere ongi hasten da goiza, «Goizean behin» eta albistegia ordubiak arte. Gero, entzuleria gainbeheran doa. Zortziak alde-
ra zertxobait egiten du gora, baina iluntze partea telebistarena da. Guk ahalegina arratsaldean «Lauretan babel»ekin egingo dugu, iruditzen zaigulako lauretatik zazpiak arte irrati ordua dela, jokua eman de-
zake. Gauerdiko «Zabaletik» kirol saioa nahikoa txukun egiten da. Tertulia txiki bat badugu gauean, gero «Atlantida» izeneko saioa hasi da, hortaz, badago ahalegin bat. Indar-
rak neurtu egin behar dituzu, sa-
rea arrain gehien dauden tokian
bota behar dela, alegia.

■ **Euskadi Irratiari ez al zaio izar bat falta, tiradizoa duen komunikatzaile bat?**

Izar bat izan dugu, gurekin egon den arte: Jaime Otamendi. Berarekin kalean joatean nabaritzen zenuen zenbat begirada erakartzen zituen. Euskal irratigintzak izan ditu bere esatari izarrak, Jose Mari Iriondo ere hor dugu. Baina komunika-
tzaileak ez dira perretxikuak bezala sor-

tzen. Estatu mailan ere ez pentsa hainbeste daudenik. Radio Nacionalean urteak be-
har izan dituzte Carlos Herrera bezalako bat aurkitzeko. Luis del Olmo edo Iñaki Gabilondo urte ugari daramatzate erre-
geak izaten.

■ **Zein da noizbait eman nahiko zenu-
keen berria?**

Ba... alderdien arteko mahai bat osatu dela, eta denak baldintzarik gabe hitz egi-
teko prest daudela, eta serio. Ez dizut esango munduko bakea eta gaixotasun guztiak desagertu direla, mundua mundu den bitartean gurean izango ditugulako.

■ **“Izan ditugu esatari izarrak, Jaime Otamendi, esaterako. Estatuan ere ez pentsa hainbeste dituztenik”**

■ **Gizakien arteko harremanetan zer baloratzen duzu gehien?**

Zintzotasuna, bai harremanean, bai bakoitzaren buruarekin; eta ardurak zure gain hartu eta betetzea. Aurrean norbai-
tekin hizketan zaudenean, esaten duen ho-
ri benetan pentsatzen duelako ari dela esaten jakitea.

■ **Oporretan nora joan nahiko zenuke?**

Ez naiz oporretan izan, eguraldi ona egiten duen lekuren batera alde egiteko

asmoa dut, azaroan edo. Baina bidaia kontuetan nire betiko ametsa beste bat da, bolada baterako dena utzi eta Australia ezagutu nahiko nuke; baina ez hamabost egunetan, patxadaz. Handik ekarri dituzun bizipenen inguruan gogoeta egiteko.

■ **Zure mahaia oso txukun dago jarrita, hain ordenatua al zara?**

Konturatu zara, ez zait gustatzen paper gehiegi edukitzea mahai gainean, bestela burua ere nahastu egiten zait. Nirekin bizi direnek ordea, ondotxo jakingo dute ze mania ditudan, seguru baten bat esango luketela.

■ **Azken hogeitortean Donostian bizi zara. Zer ez zaizu gustatzen hiri honetatik?**

Hiriek dituzten hainbat gauza. Gu erdialdean bizi gara eta gaue-
tan zabor biltzaileen kamioiak etengabe pasatzen dira gure etxe azpitik, izugarriko zarata ateraz. Nik zorionez, nahikoa ondo egiten dut lo gauero; lo arina dutenak berriz,... Hiria askoz inpersonala eta hotzagoa da. Iaz gertatu zitzaigun, harreman dextentea genuen beheko bizilaguna hil eta, bost egun pasa arte ez genuen horren berririk izan, ez zuten atarian eske-
larik jarri. Eibarren hori ez zen inoiz ger-
tatuko ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T a n t o a

■ **Julian Beloki**

EITBko Koordinatzaile
Zuzendaria

Gure Odile

Hasieran harridura. Nola ez ba?. He-
rri Irratiko igande arratsaldeetan
nik neuk hainbatetan jarritako dis-
ko hartako neska hura, adats luzekoa eta txorkatiletarainoko modako gona zerama-
na, ahots ezti eta lehuneko huraxe bera, Izukaitz taldeko kantaria alegia, irratitiko berriak ematen orain. Euskadi Irrati gazte eta esperimental hartan, esatari eta erradak-
tore. Odile Kruzeta. Gure Odile. Eibartarra. Fisikan Lizentziatua. Lagunarte zabal eta atseginetua. Eta kazetari izan beharrekoa, noski. Berehala egin zuen Jose Mari Oter-
minek, orduko zuzendariak, Informatibo-
buru. Burubide oneko neska, lanari emana, harreman gozokoa eta ikasi beharreko guz-
tiak ikasteko prest. Aukera on bat zen, el-
tzea sutan probatzeko ere. Ez zen dena arrosa kolorekoa izan, ez horixe. Euskara hutsean jarduteko bokazioz sortu eta haz-

kunde-bidean zegoen irrati berri eta gazte bateko informazio-sailaren ardura, alajai-
na! Baina hortan ere ezpala zekarren, Joxe Mari Kruzetaren, Eibarko gizon argi eta industriari adoretzuaren alaba izaki. Neuri, Euskadi Irratiko Zuzendari bezala lehen eta Eusko Irratiko Zuzendari eta Koordina-
tzaile gisa orain, errazago izan zait dena. Informatibo-buru izateko eskatu nionean, baietz, eta, orain Euskadi Irratiko Zuzen-
daritza eskaini diodanean ere bai, baietz. Eta, benetan diot, Odileren lankidetz, bere izaera eta jarrera, jarduera eta portaera, beti izan ditugula gogoko, Euskadi Irratiko zuzendaritza-taldeak, lankideek, eta, oro-
har, bere jarduera profesionalean ezagutu duten guztiek. Izan dezazula zuk zeuk orain, hain ongi eskaintzen eta ematen jakin duzunaren ordain egokia. Suerte on, Odile ●

E Z P A

PRINTZA

EUSKAL ZINEMA AT
Joxean Muñoz honela mintzatu zen Donostiako Zinemaldian euskal zinemak izan zuen lekuaz «El Diario Vasco»n:

«(...) Badira Zinemaldian gertatzen diren arren, Zinemaldikoak ez diren emankizunak. Euskal Zinemaren Eguna, esate baterako. Hori ere, euskal zinema alegia, aparte dago Zinemalditik. Gehienetan, euskal filmeei ere ez zaie estrainaldia bertan egiterik interesatzen. Badakite ezin izango dituztela Zinemaldiko flashak bereganatu. Beste sail guztietan, aukera bat eskaintzen zaio ikusle amorratuari; hemen data eta ekoizpenaren lekua dira irizpideak. (...)

Ozen jokatzetik ez duenari zinemaldi baten zurrumbiloak aukerak urri eskaintzen dizkio. Ahula da Euskadin egindako euskal zinema. Zinemaldia, ordea, Ozenaldia da. Bertako zaratari gailenduko zaion promoziorik ezin izaten dute baliatu. Ahal dutenek (*Airbag*, adibidez, eta aurtentzen *The Raven*) ez dute euskal erakuslehioaren beharrik izaten. Erakusleioa aparte dago eta ez da aparta.

(...) Aparteko lekuaren partetxo bat besterik ez da euskara, ahuletan ahula. Euskarak ez gaitu Zinemaldirako interesgarriago egiten. Aldiberean, Zinemaldiaren bizioa bizi dutenek badakite euskarak ez dituela zinemaldietako ateak ixten. (Industriarakoak, bai).

EUSKARAREN A HOLKU BATZORDE BERRIA ABIAN

URRIAREN 13an aurkeztuko da Euskararen Aholku Batzorde berria. Izan ere, egun horretan lehen osoko bilkura burutuko du Ibarretxe Lehendakariarekin bilduz. Aholku Batzordea euskalgintzako, alderdi politiko ezberdinetako eta instituzioetako ordezkariak osatzen dute. Besteak beste, eta euskarazko prentsari dagokionean, «Euskaldunon Egunkaria»ko zuzendari Martxel Oтамendi, Correo taldearen «Zabalik» komunikabide berriko zuzendari Nerea Azurmendi eta ARGIAko zuzendari Pello Zubiria izango dira Euskararen Aholku Batzorde berrituan.

«AIZU!» ERABERRITUA

AEK-k argitaratzen duen «Aizu!» aldizkariak bere egitura, eduki eta itxura aldatu egin ditu. Hemendik aurrerako aleak formatu berrian kaleratuko dira. Gainera, AEKn matriculatzen den ikasle orok etxean doan jasoko du. Horrek esan nahi du 15.000 aleko tirada izango duela «Aizu!»k.

EUSKAL ARTISTAK BERLINEN

EGUNOTAN Arte Forum arte garaikideko nazioarteko feria burutzen ari da Berlinen. Bertan hiru euskal galeria daude ordezkaturik. Artistei

dagokienez, besteak beste, Jabier Alkain, Kristina Iglesias, Jose Zugasti eta Alfonso Berridiren lanak daude ikusgai euskal galerien erakusmahaietan.

EUSKAL SELEKZIOA KANTUAN ETA IKUSGAI

EUSKAL selekzioaren aldeko disko bat grabatu du hainbat euskal musikariek. Andoni Egañaren hitzez eta Joseba Gotzonen doinuaz, Niko Etxart eta Gontzal Mendibilek ere jardun dute bi kantuko diskoan. «Nortasuna. Selekzio baten historia» da lanaren izenburua eta, besteak beste, Julen Guerrero, Joxe Anjel Iribar eta Maite Zuñiga izan ziren asteleheneko aurkezpenean. Horretaz gain, egunotan gaiaren inguruko erakusketa zabaldu da Donostian, lehenago Balmasedan egon ondoren. Mahainguru bat eta kontzertu bat ere aurreikusiak daude datozen egunotarako.

GUGGENHEIM

■ Kristina Iglesiasen lanak Berlinen ikusgai.

HITZ BITAN

● Miren Azkaratek honako hau esan zuen «Deia»n : «Gizartea bera aldatu den neurrian, hizkuntzak ere eremu berriak irabazi behar ditu (...) Hizkuntza bera aldatu egiten da, esapide berriak, hitz berriak sortu behar dira, eta aldaketa horietan euskarak ere bere lekua aurkitu behar du».

● Begoña Vicario honela mintzatu zen film laburren garrantziaz «Euskaldunon Egunkaria»n : « (...) Film laburrek gero eta garrantzi handiagoa dute kultura propioa zabaltzeko. Pelikula

L A K

EUSKALDUNAK FRANKFURTEN

URTERO bezala, hil honen erdialdera Nazioarteko Liburu Azoka erraldoia burutuko da Frankfurt. Azken urteotan euskal literatura bertan izan da, baina, aurtengoan, Euskal Editoreen Elkarteak, Eusko Jaurlaritzarekin lankidetzan, euskal literaturaren presentzia indartu nahi du nazioartean. Horretarako, alemaniar hirian testu irakurketa bat burutuko da urriak 16an. Andolin Eguzkitza, Arantxa Iturbe, Koldo Izagirre eta Anjel Lertxundik jardungo dute «Alemania-Euskal Herria, bi literatura unibertsaltasunaren alde, berdinkeria aurka» izenburupean.

ETXAHUN IRURIREN DISKOA

ETXAHUN Iruriren heriotzaren 20. urteurrena bete berri den honetan, hainbat ekitaldi burutu da, besteak beste, «Iparragirre» bere pastoralaren berrantzeztea. Bada, bere pastoralak ez dira orain

BARANDIARANEN FILMAK

Joxe Miel Barandiaranek ez zituen bere azterketa etnografiko eta arkeologikoen emaitzak soilik paperean jaso. Hainbat filmatan ere bildu zituen ikerketa lanak. Iragan ostiralean, urriak 1, Euskadiko Filmategiaren ordezkariak, Jose Miguel de Barandiaran Fundazioko ordezkariak batera, film horien aurkezpena burutu zuten Euskadiko Filmategiak Donostian duen egoitzan. 1928an hasi eta 1934. urtera bitarte Barandiaranek jasotakoak dira aurkeztu berri diren lanak. Aipaturiko bi erakundeek film horiek berreskuratu eta errestauratu egin dituzte aurkezpena baino lehen.

arte disko batean jasoak izan. Ximun Haranek zuzenean errejistraturik eta Mauleko Sü Azia elkarteak artxiboan gordetik zegoen materiala hartu eta Maddi Oihenart ari da Elkarlaneanek argitaratuko duen diskorako aukeraketa egiten.

■ Etxahun Iruriren lanak diskoan bilduko dira.

■ Jon Alonso

IZENAK

Jon Alonsok Jose Saramagoren liburu bat itzuli berri du: «Historia do cerco de Lisboa», hots, «Lisboako setioaren historia». Ostegun honetan, urriak 7, aurkeztu du Ibaizabalek Portugaleko Nobel sari-tuaren lanaren itzulpena Bilboko Bidebarrieta Liburutegian.

Xabier Montoiak aurkezpen bikoitza du egunotan. Alde batetik, dagoeneko aurkeztua du «Lagunak, adiskideak eta beste hainbat etsai diskoa» Esan Ozenki etxearekin. Aurki Susaren eskutik bere liburu berria kaleratuko du, «Hezur gabeko hilak».

Harkaitz Cano idazle lasartearrak bere liburu berria prest du dagoeneko. «Beluna Jazz»ekin estreinatu ondoren, bigarren nobela du Canok «Pasaia Blues» izeneko lan berri hau. Polizi-istorio bat du ardatz eleberri honek.

■ Harkaitz Cano

luzeak azken batean produktu komertzialak dira».

● Xabier Mendiguren Bereziartuk zera esan zuen «Euskaldunon Egunkaria»n: «Oso garbi esan genuen hasiera-hasieratik guk euskara Euskal Herri osoan normaldua ikusi nahi genuela. Horren ondorioa baldin bada dauden legeak aldatzea, guk alderdi horretara joko dugu».

● Jose Luis Alvarez Enparantza «Txillardegi»k euskarari buruz hausnartu zuen «Irutxulo»n: «(...) Herri hau euskararen inguruan eraikiko dela seguru diot (...) Ehuneko ehun aldatu da egoera, kontrakoa dioena edo gaztea da, edo zozoa edo fede txarrekoa».

NOIZKO URTE OSOKO ZINEMALDI BAT?

Kartelerari begira frustrazioz beteriko hilabeteak eman dituzunean, zinemaldiak esperantza bakarra dira. Efektu bereziak, galaxietako gerrak eta Hollywoodeko plastikozko ekoizpenak egun batzuetarako alde batera utziko dituzula pentsatzen duzu momentu batez itxaropentsu, nahiz eta jakin ongi dakizun dena espejismo hutsa izan daitekeela, zinemaldi batek, berez, ez baitu deus bermatzen. Orain, Donostiakoa bukatuta, arnasa har dezakegu lasai, bolada baterako indarrak hartu ditugu, gizakion kezkak islatzen dituzten pelikula errealek ikusteko aukera izan dugu, sariak benetan merezi zituzten izarrek pasa dira gure aurretik, eta, batez ere, zineak mundua, mundu desberdinak erakusteko balio duela frogatu ahal izan dugu berriro ere. Egia da, bestalde, palmaresak ez direla beti egokienak izaten, baina arlo honetan izandako akatsek ez dute ezabatuko zinezailearen memorian grabaturikoa, eta niri eszena dexente geratu zaizkit oroimenean. Pelikula asko ezin izan ditut ikusi, beste batzuk ez ditut ikusi nahi izan eta pare bat edo hiru hamaika aldiz ikusiko nituzke jarraian batere nekatu gabe.

Sail Ofizialetik kanpo bazegoen ere, has gaitezen pelikula handienetik. *Ça commence aujourd'hui*, Bertrand Tavernierren azken filma, maisulan bat da, bi edo hiru urtetan behin bakarrik ikusten diren horietakoa. Donostia Saria jaso eta berehala, Vanessa Redgrave aktorea Kursaal handitik txikira pasatu zen; ongi zekien zer erakutsi behar zuen zuzendari frantziarrak, norbaitek esanen zion ez zuela edertasuna eta konpromisoa elkartzen dituen lan erraldoi hau galdu behar. Eta seguru inork baino txalo handiagoak egin zituela Tavernierren gau magikoan. Batzuetan pentsatu izan dut *Ça commence aujourd'hui* Zinemalditik kanpo, esate baterako Trueba zineetako areto batean jarri izan balute, ikusleak askoz gutxiago izanen zirela, eta horrek zer pentsatu eman beharko liguke, baina agian hau guztia beste egun baterako utziko dugu. Tavernierren pelikulak hasieratik harrapatzen zaitu, pertsonaiak zure auzokoak izan litezkeela sentitzen duzu, Europa neoliberal eta postmodernoa horrelako istorioak eguneroko errepikatzen direla dakizu, eta korapilo bat jartzen zaizu eztarrian, pelikula bukatu eta askoz ere beranduago arte askatu ezin duzun korapiloa.

Tavernierrengandik beharbada zerbait ikasi duen Michel Devillek ere zine handia idatzi zuen Kursaal, nire eta kritikari gehien ustez epaimahaiak gutxi baloratu duena. *La maladie de Sachs* film bikaina da, borobila, eta Urrezko Maskorra merezi zuen, *C'est quoi la vie* polit eta biguna baino askoz ere konplexuagoa delako, bere hari guztiak modu ezin hobean josirik dardelako, eguneroko arazoak egiatasun guztiaz jartzen dituelako agerian. Eskerrak epaimahaikeek Devilleren lanaren gidoia sarritu zuten, eskerrak ez zen esku hutsik joan, baina gehiago merezi zuen.

Tankera beretsukoa da Portoko kaleetan filmaturiko *Jaime* film gordina. Haurren lana, haur langileen esplotazioa bigarren mailan utzita, benetako sentimenduak, egoerak eta sufrimenduak azaleratzen ditu. *La maladie de Sachs* bezala, nabari da *Jaime* bihotzetik atera zaiola Antonio-Pedro Vasconcelos zuzendariari, eta horregatik irauten du ikuslearen goan.

Ezin da esan *Xizhao* pelikula txinatarrak ona ez denik, baina zerbait falta zitzaion aurrekoen mailara iristeko. Istorio hunkigarria kontatzen du, samurregia agian, eta kokapen ezin ederragoa aukeratu du bizimodu desberdinaren arteko gatazka agerian jartzeko. Seguro aski Zhang Yang gaztea kalitate handiko zinegilea izanen da etorkizunean, eta oso modu onak adierazi ditu, baina maisuengandik badu zer ikasi oraindik.

Oso komentatua izan da gizonen artean aktore onenaren saria Peter Mullan eskoziarrak merezi zuela, eta ni ere iritzi horretakoa naiz. Ez nuen *Volavérunt* ikusi —eta entzundakoak entzun ez dakit ikusiko dudana— eta, beraz, ez dakit Aitanak jasan zituen txistuak merezi zituen ala ez. *Under the sun* pelikulako aktoreen lana azpimarratzekoa iruditzen zait, Sigourney Weaverrek *A map of the world* (tele)filman egingutakoa bezala, eta hemen aipatzen ez diren gainerako filmetan gauza in-

teresgarriak aipa litezke. Sail Ofizialak, beraz, kalitate maila handia izan du aurtan, eta, ia aipatu ere egin ez dugun arren, Zabaltegin urteko pelikula onenetako batzuk eskaini dira, beti bezala.

Kursaalaren estreinaldiarena edizio ona izan da oro har, baina betiko galdera geratzen da airean: zergatik ez dira pelikula hauek iristen gure pantailetara urtean zehar? Zergatik ez dira osatzen neguan edo udaberrian Euskal Herriko edozein hiriburutan egun hauetan Donostian ikusi ditugun ilarak filmak jatorrizko bertsioan ikusteko? Zer gehiago behar dugu zinerik interesgarriena European bertan egiten dela ulertzeko? ●

JOYE LACALLE

Felipe Rius
Zine kritikaria

“Gizakion kezkak islatzen dituzten pelikula errealek ikusteko aukera izan dugu, sariak benetan merezi zituzten izarrek pasa dira gure aurretik, eta, batez ere, zineak mundua, mundu desberdinak erakusteko balio duela frogatu ahal izan dugu berriro ere”

Haurrak jolasen bidez hezi izan dira herri kulturean zein musika herrikoian. Jolas hauen azalpena dakarkigu «El folklore musical en la educación infantil» lanak, lehenagokoek erabili zituzten tresnak egungo zein etorkizuneko haurrentzat erabilgarri izango direlakoan.

JOLASA, MUSIKA IKASTEKO BIDE NATURALA

Musikarekiko lehen harremanak zarata ateratzen duten jostailuekin izaten dira. ISME (International Society of the Music Education) Unesco erakundeko adarren eskutik etorri zen lan honen ekimena. Urtarrilean estatu mailako mintegi bat osatu zen Oiartzunen gai hau aztertze-ko, eta bideoz, audioz edo zein modutara aurkeztu pentsatzen jardun ondoren, azkenik eskolako materiala liburu bihurtu da. Mintegiak lau ataletan aztertu zituen herri kulturean musika heziketarako dauden bideak, eta liburuak ere lau gai orokor horietan dago antolatua. Haur kantuek osatzen dute lehen atala, eta Ana Pelegrín haur literatura katedradun madrildarrak landu du. Musika-jokuak dira aztertzen den beste alor bat, eta Angel Zamora leondarra arduratu da honetaz. Historian zehar musika irakasteko erabili diren transmisio sistemak Valladolideko Joaquín Díezek azaltzen ditu, eta azkenik besteak beste musikari eta irakasle den Juan Mari Beltran donostiarrak hots-jostailuak aurkeztzen ditu. Liburuak badu unibertsaltasunetik adina partikularretik, edo kontrastea alderantziz ere formulatu daiteke, txanponari zer aldetara ematen zaion bira. Izan ere, ikasketa prozesua herri kultura gehienetan antzerakoa izan da, tokian tokiko berezitasun eta tresnak erabili badituzte ere. Eta liburuak osatzerakoan, egile bakoitzak bere ingurunean ezagutu eta aurkitutakoa jaso du.

HOTS JOSTAILUAK. Atala arakatzuz, zarata zein musika ateratzen duten edozer motatako instrumentuak aurki ditzakegu fitxetan antolatuta: «Karrakelak» (itsas karrakelak), intxaur azalez egindako «Txepetxak», edo orraze, kainabera zein edateko zotzez egindako «Turutak»... Musika tres-

JUAN MARI BELTRAN

■ Edateko zotzez egindako «turutak» ere hots-jostailu bihurtu ditu Juan Mari Beltranek.

na hauek nola egin, zer erabilpen eman eta bete ditzaketen helburuak azaltzen ditu liburuak eta argazkiz hornituta daude fitxak. Ordenatzerako unean, berriz, natur zikloa antolatu ditu Juan Mari Beltranek, urtaro bakoitzean eskuragarri dauden lehengaien arabera zer instrumentu egiteko aukera

da musika egun. Badu bere leku eta ordutegi finko bat, eta hortik kanpo (natur zientzietako klasean, esaterako) ez dute berekiko harremanik. Baina, mundua berez hain ordenatua eta zatitua al da? Ez al dira natur zientzietako aztergai diren zuhaitz adarrak musika tresnen jatorri? Eta ez al dago hori guztia klima eta urtaroei lotuta? Gaur egunean atalez atal lantzen dira musikaren eremu ezberdinak, lehen baino sakonago ere bai agian, baina elkarrekiko loturarik ez bailuten.

Aintzina, ordea, jokuen bidez euren kasa lantzen zuten haurrek erritmoa, melodía berriak sortzen ahalegintzen ziren eta taldean armoniaren oinarriaz jabetzen ziren. Hau guztia pausoz pauso egiten zuten, nork bere erritmoan, jauzi nabarmenik gabe eta jolasten ari zirela, oharkabea. Baina

■ **Urtaro bakoitzean eskuragarri dauden lehengaien arabera antolatu ditu Juan Mari Beltranek instrumentuak**

izaten den kontuan hartuta.

MUNDUAREKIN HARREMANETAN.

Liburu honek mendez mendez musika transmisio bide izan den metodarako leiho bat irekitzen digu. Haurrek solfeo klasetan eta bideojokuetan jasotzen duten ikasgai bat

■ Arto-tontorra; lehengai honek ere sortzen du soinuak.

■ Firingila; sokari eraginez burrunba antzeko bat entzuten da.

■ Itsasoak ere ematen ditu bere soinuak: karrakelari putz eginda, adibidez.

musika ikasteaz gain, tresna bera ezagutzera ere iristen ziren, hasteko eskuz egin behar zituztelako. Eta ziri edo kainabera bila ariko ziren, eta ohartu instrumentu bakoitzak bere garaia baduenaz. Izan ere, musika tresna bakoitzaren lehengaiak (zuhaitzak, adarrak eta fruituak) badu bere bizi-ziklo bat, eta hauek heldu arte itxaron beharra dago. Beraz, instrumentuek ere bizitza dutela ikasten zuten, eta zuhaitzekin zein naturarekin harremanetan jartzen ziren. Musikaren jakintza beste ikasketa ezberdinekin lotuta zetozen.

ZURETIK EZPALERA. Behin lehengaiak bildu ondoren, haurrek instrumentua landu beharra zuten, eta hemen eskulanetarako trebeziarik ezean, adin zaharragoen laguntzak hartzen zuen parte. Horrela, guraso zein aiton-amonekin harremanetan jartzeko bide ematen zuten musika jolasak. Komunikatzeko tresna ere bihurtzen ziren. Eta belaunaldien arteko lotura harekin bizipenak, eza-gutzak eta aisialdia elkartrukatzeko zituzten. Hain zuzen, talde harremanak eta etenik zein sailkapenik gabeko prozesu hau izan da jakintza ororen transmisio bide naturala. Baina joan ziren nekazal munduko familia giroa, joan eskulangintza eta joan natura zein belaunaldien arteko loturak. Egungo bizimoduan dena dago askoz sailkatu eta berezituagoa. Etxeetan haurrek ez dute guraso edo jende zaharragoaren beharrik telebista ikusi

edo entretenitzeko (kasik traba egiten diete), eta kalean bertan belaunaldi guztiak batuko dituen aintzinako plazarik ere ez da ageri. Lehen zahar eta gazte denak elkarren jiran ibiltzen ziren. Egun, aldiz, jende mota konkretu bakoitzak bere txoko berezia du.

UNEAN UNEKOA. Bizitzeko erak aldatzarekin bat, beste transmisio bide batzuk sortu dira, eta aintzinako metodoa natura-

□ Gaur egun eskolak betetzen du lehenago familiaren esku zegoen transmisio funtzioa

lagoa bazen ere, egun eskolak betetzen du lehenago familiaren esku zegoen funtzioa. Hala ere, ikastola, udaleku eta ikastaroetan haur, guraso zein irakasleekin egindako esperientziek erakutsi dute musika jokuek oraindik ere hezkuntzan paper berezi bat bete dezaketela, eta tailerretan lantzeko

egokiak direla. Hau dela eta, dagoeneko badira sei urte Euskal Herriko Unibertsitateko Majisteritza Fakultatean irakasleak zuzendutako Herri Musikari buruzko ikastaroak antolatzen direla. Kontua ez da oraingo joku birtual eta sofistikatuak edo musika klaseak alde batera utzi eta alternatiba bakar honi eustea, musika-jolas hauen bidez heziketa osatzea baino.

■ UMEA BETI UME.

Harrigarria ere bada intxaur azalez eginiko tresna xume batek oraindik nola beregana dezakeen mila jostailu konplexu eta txundigarri dituen haurren arreta. Bideokontsolako botoi bat zapalduta mila martziar suntsi ditzakeen haurrak oraindik ulertu nahi izaten du nola funtzionatzen duen soka eta egurrez egindako instrumentuak, zer soinu mota duen, zerez eginga dagoen, nondik datorren, non jotzen den, eta nola egin dezakeen horrelako tresna erabilgarri bat. Eta jostailu dendetako eska-parateetan tramankulu automatiko eta ikusgarriagoak ditu aukeran. baina egiazki agian ume batek ez du bere jostailurik hautatzen. gizarteak ematen diona edo gainera datorkiona asimilatzen du. Eta urte hauetan zehar bizitzeko modua, jokuak, harremanak eta transmisioa asko aldatu badira ere, haurrek garai batekoen jakinmin, harridura eta sorpresa sentitzen jarraitzen dute musika tresna baten aurrean.

■ Oiartzungo Ergoien auzoan dagoen museoan gisa guztietako musika tresnak ikus daitezke; baita hots-jostailuak ere.

*Euskarazko eduki bila
zabiltza Interneten?*

HONA EGUNEROKO ZERBITZU BERRIA

► *Euskal Kulturaren hari@*

Hari@ zerbitzuak euskal kulturak prentsa idatzian eman dituen albiste, adierazpen eta iritziak biltzen ditu. Gure web gunean ikus dezakezu; eta nahiago baduzu, egunero zure elektropostan jaso dezakezu, dohainik.

www.argia.com

Euskal Prentsa On-Line

Ametzagaiñaren Teknologiaz

Azken bi hamarkadatan poesia landu ondoren Jose Luis Otamendik bere lehen narratiba lana, «Euri kontuak» ipuin bilduma, kaleratuko du aurki Susaren eskutik. «Katuak» ipuineko protagonistak bezala, Azpeitiako Eperra tabernan jardun dugu liburuaren inguruan.

“EZ DA EGIA POETOK NARRADORE TXARRAK GARENIK”

Zure lehen poema liburua 1980an kaleratu zenuen eta ordutik hona poesia munduan jardun duzu. Nolatan ekin diozu prosari?

Aspaldidanik nuen narratiban zeozer egiteko har hori barruan, baita tarteka gauzatxo batzuk egin ere. Baina orain artean ez diot gorputz seriorik ikusi. Egia esan, sekulan ez dut horretarako presarik izan eta orain ikusi dut koxka hori gaingitzea aukera.

■ **Laugarren poema liburua idatzita, bide agortua izan zitekeenara iritsi omen zinela esan zenuen iaz. Ondoren «Lur bat zure minari» etorri zen. Baina, horrek zerikusirik izan al du narratibara pasatzearekin?**

«Lur bat zure minari» horretan pausu garrantzitsua eman nuen aurrera jarraitzeko. Ihesbide bat aurkitu nuen agortzen hasi zen bidetik. Baina, hustualdi handia izan zen niretzat eta gogoan dut garai hartan esaten nuela aldi batean poesiari ez niola berriro helduko. Barruak eskatzen zidan beste zerbaitekin aproba egitea eta hortik etorri da «Euri kontuak».

■ **Aspaldi esan zenuen poesia zuretzat askoz erosoagoa zela, zure burua ez zenuela gauza ikusten prosarako eta ez zenuela horretarako adorerik.**

Narratiba lanak beste disziplina bat eskatzen du. Besteak beste, alfer xamarra ere banaiz eta egin baldin badut izan da astiro hartu dudalako eta poliki-poliki ikusten joan naizelako idatzitakoak nortasun, batasun minimo bat bazuela. Hari nagusi antzeko bat ikusi dudanean ausartu naiz lana osatzera. Baina ez dut uste, orain ere, horrelako lan bat derrepentean hasi eta bukatzeko gauza izango nintzakeenik.

■ **Hortaz, prozesua luzea izan al da?**

Poesian ere hala egiten dut. Gauzak

metatzen joaten naiz eta gero saiatzen naiz barne loturak bilatzen. *Lifting* bat egin eta itxura osoagoa eman diot. Hasieran ez nekien gauza izango nintzen, oso urruti ikusten nuen. Gauzak egin ahala, ikusi nuen corpus bat banuela, horren atzean bazela batasun bat.

Gero, ipuinak badu batasun eta intentsitate bat, poesiak duen bezala, kolpe batean barruan duzuna ateratzeko aukera ematen dizuna. Abantaila hori du. Garai batean antzerki bat ere idatzi nuen eta han ere hori estimatu nuen. Kristal bati jaurtitako harrikadak bezala dira.

■ «Etsipena da zilegi ez den bakarra. Ezin dugu etsi, elkarren premia dugulako. Eta hori»

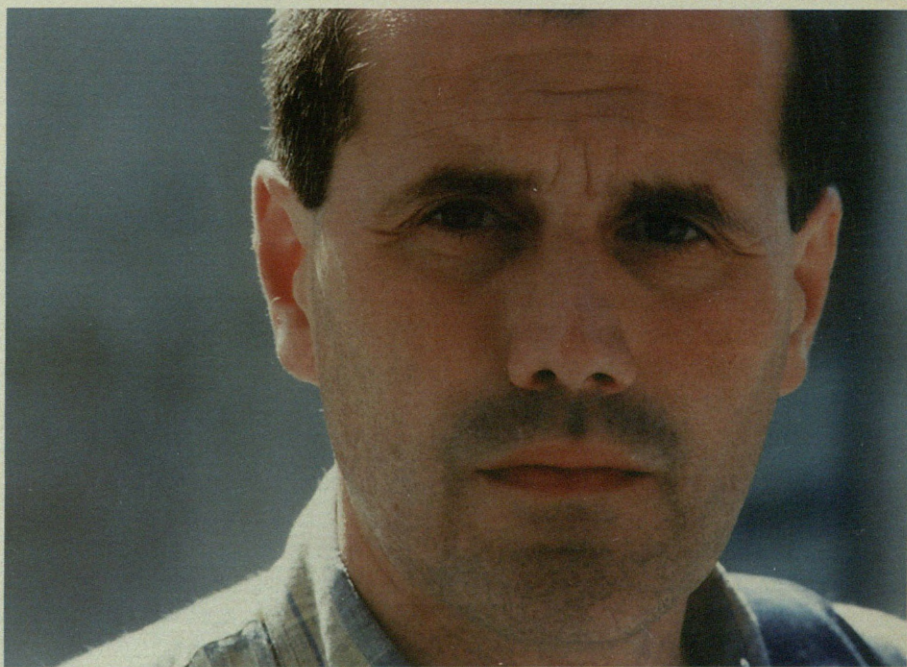
■ Zure poema askotan bezala —«Zai-netan murrailak» lanean kasu— hoge i puinotan ere heriotzaren presentzia oso nabarmena da. Emaizta ez al da oro har ilun samarra?

Nire literatur jardunean konstante bat da heriotza. Gure belaunaldiari, gu gauden talde demografikoari, dagoeneko lubakia-ren aurrekaldean egotea egokitu zaigu. Aurreko belaunaldietako jendea hiltzen hasia da sarri antza eta beste begi batzuz hasten zara gauzak ikusten, beste gertuta-sun eta larritasun batekin.

Dena den, gehiegizko dramatismoa ekiditeko ahalegina egin dut. Baina, tremendismoak alde batera utzi baditut ere, bada halako giro ilun bat, halako itzal bat.

■ Giro ilun hori islatzeko haizea, hotza eta, batez ere, euria erabili dituzu maiz. Bildumari ere «Euri kontuak» titulua ipini diozu. Zer dela eta?

Euria beti izan dut oso gustuko, bai hots

ALBERTO ELOSEGI

■ «Ipuinak, poemen antzera, kristal bati jaurtitako harrikadak bezala dira».

aldetik eta bai irudi aldetik. Azkenean, li-teraturan topiko bat da; nostalgiarekin, desamodioarekin lotzen den zerbait da.

Tituluan narrazio laburrak zirela garbi gera zedin nahi nuen, baina ipuin hitza erabili gabe. «Euri kontuak» horrek horre-tarako bide polita eskaintzen zidan. Azke-nean, titulu sujerentea lortu dut, xarma duena, ipuinen giro lauso hori, itzal hori, adierazten duena.

■ Heriotza, euria... eta gerra ere, lehe-nengo ipuinetik, elementu garrantzitsua da zure narrazioetan. Txetxen-koa, Gerra Zibila...

Geure garaiko umeak gara, gerra ostekoak, eta as-ko mugitzen gara giro ho-rretan. Gainera, 80ko ha-markada bukaeratik hona, gerra gertutik bizi behar izan dugu. Bosnia, Koso-vo... Pisu handia izan zuen ipuin batean ere aipatzen dudun Golkoko gerrak. Gauzak ikusteko modua aldarazi digu horrek. Bloke komu-nista erori ondoren, garai bateko optimis-motik posibilismo makurrenara ekarri gaitu gerrak eta horren isla utzi nahi nuen. Dena den, nahi gabe ere ateratzen zaidan gai bat da, bizitzako gainontzeko oinarri-zko elementuak bezala: maitasuna, herio-tza, adiskidetasuna, leialtasuna...

■ Gerrarekin jarraituz, «Manexak» ipuinean etorkizuneko Euskal Herriko

Independentzia Gerraz mintzo zara. Garaipena lortuta ere zuberotar asko kexu da ipuinean.

Hor ironia erabili nahi izan dut. Gauzak nahi bezala nekez ateratzen dira. Ipuinean agertzen ditudan arrisku horiek beti hor daude: sektarismoa, elkar zapaltzeko joe-ra... Inperialista txiki bat daramagu denok bihotzaren barrenean. Helburu handi ba-tzuen aitzakian, geure-geureak ditugun al-derdi batzuk zapaltzera jotzen dugu. Go-goeta hori eskaintzeko bide eman dit ipuinak.

■ Miguel Angel Blázquez heriotza, Jose Luis Geres-tarena, ETaren su-etena, preso-en sakabanaketa... aipatzen dituzu hainbat ipuinetan, batzuetan tra-man eragin zuzena duten gertakariak dira, gainera. Zerk bultzatu zaitu horiek liburuan jasotzera?

Niri interesatzen zait bi-zi dudun garaia buruz idaztea, ahal dela mezu jakin bat ematea saihestuz, baina oso garbi adieraziz zein zurrunbilotan bizi ga-ren eta bizi izan garen, zerk harrapatu gai-tuen. Oso prentsarako diren gertaerak eka-rrri nahi izan ditut literaturara eta jende arruntak nola bizi izan dituen kontatu. Gertakari horien karga humanoa azpima-rratu nahi izan dut, adiskideen arteko leial-tasuna edota guraso-eme-alaben arteko harremana borroka gorrian ere agertu.

ALBERTO ELOSEGI

zitatzen gaitu aurrera».

Gertakariak hor dira, baina azkenean indar handiena hartzen dutenak giza harremanak dira.

■ **Zentzu horretan, hitz hauek zuk zeuk esanak dira zure poemien inguruan: «Batetik badago ezkortasun-zama, baina bestetik bizitzaren xamurtasunaren, maitasunaren aldeko apustua egiten duzu». Horrela al da ipuinotan ere? Izan ere, badirudi «Iharra» ipuineko protagonistari, adibidez, alderantzizkoa gertatzen zaiola, maitasuna joan eta erori egiten dela...**

Maitasuna irtenbidea da, baina irtenbidea ez dago denentzat. Egia da Iharra bera hil egiten dela. Baina azken batean, lagunak hiltzen du, ekintza solidario bat eginez. Eta horrek salbatzen du, Iharrarenganako maitasun horrek, «hil egingo haut, ezin haut horrela ikusi, mesede hori egingo diat» horrek. Eustekotan, ez bagara pesimismo beltzenean eroriko, elkartasun keinu horiek geratzen zaizkigu, eguneroko ahalegin, xera eta maite-maite horiek. Hori gabe ez dago ezer.

Iluntasuna hor dago, baina eusteko borondatea ere hor dago. Etsipena da zilegi ez den bakarra. Ezin dugu etsi, elkarren premia dugulako. Eta elkarren beharra izate horrek bultzatzen gaitu aurrera.

■ **Zentzu horretan, «Hagina» azken ipuinaren amaieran zera dio protagonistak: «Esan behar nion Enekeri. Adiskidetasunak baduela odolak ez duen zerarik. Goitik behera ezartzen zaigunari gaina hartzeko modu bat badela»...**

Maitasuna, azken finean, aukeratzen den zerbait da, ez da derrigorrez emana datorkigun zerbait. Determinismo karga horren kontrako alegato bat da.

■ **Deliberatua izan al da ipuin hau azkenean jartzea eta, oro har, ipuinen ordena?**

Hor aukera asko ziren eta horietako bat joera desberdineko ipuinak tartekatzea zen. Eta hori izan zen bilatu nahi genuena. Bi muturretan daudenak, lehena «Rusoa» eta azkena «Hagina», iniazio ipuinak dira, haurtzaro eta nerabezaroan kokatuak, eta horregatik aukeratu nituen kokapen horretarako.

■ **Ipuin asko Azpeitian, zure herrian,**

■ «Garai bateko optimismotik, posibilismo makurrenera ekarri gaitu gerrak eta horren isla utzi nahi nuen».

eta inguruetan kokatu dituzu. Gertutasuna lortzeko-edo?

Asmo nagusia hori izan da. Istorioak ez dute zertan Azpeitian gertatutakoak izan behar, Euskal Herriko beste edozein tokitan gerta litezke. Gertutasuna bilatu nahi izan dut eta *petit pays* horri kantu bat egin.

“Euskal narratiban egunerokotasunaren presentzia faltan botatzen dut, gizon arruntarena”

Baina, beste alde batetik zorroztasuna bilatu dut horrekin. Bertakoa izanda, horrek bide ematen du gure artean ematen diren hainbat jokabide makur azaleratzeko, geure izaerari kritika egiteko.

Bestalde, garai batean esaten zen euskal narratiban beti urruneko gaiak bilatzen

zirela. Gero mutur batetik bestera egin zen: dena bertan kokatu zen baina giro sozio-politiko oso markatua. Eta egia da nik zenbait elementu sartu ditudala, baina marko moduan. Baina, ahalegin bat egin nahi nuen egunerokotasun neutroago bat islatzeko. Gure narratiban egunerokotasunaren presentzia faltan botatzen dut, gizon arruntaren presentzia. Hutsune bat sumatzen nuen hor.

■ **Lehen pertsona asko erabili duzu eta arratoi baten edota hildako baten barruan sartu zara**

Erregistro ezberdinekin jokatu zuten saiatu naiz eta oso ohiko erabilerak diren ikuspuntuak erabili ditut. Arratoiarena edota hildakoaren kasu. Narrazio batean, poema batean bezala, ikuspuntua da gidaria. Kamara non jartzen duzun, begi non dagoen, horrek markatzen du kontakizun guztia.

■ **Zure poesian bezala, narratibaren hauetan irudi eta metafora ugari erabili duzu. Zein neurritan saiatu zara zure estilo poetikoa alde egiten?**

Bada poetak narradore txarra direla esaten duenik. Ni ez nago batere ados. Konparazioak, irudiak, metaforak... poesian baliabide erabilienetakoak dira eta narratibaz ere asko erabili ditut. Gogoetak egiterakoan sujerentziak lortzeko balio izan didate.

■ **Hemendik aurrera zeri helduko diozu, poesiari ala narratibari?**

Azkenaldian, musikarekin uztarturik jendaurreko poesia emanaldiak egin izan ditugu, tarteka, Iñigo Aranbarriekin, Koldo Izagirrerekin, Bide Ertzean taldearekin... Bide horrek hainbat poema laga ditugu eta material horrekin —beti bezala presarik gabe— poema libururatu bat egin daitekeela pentsatzen dut. Gero ikusiko da argitaratu edo ez. Hontaz bizi ez garenek askatasun hori daukagu.

■ **Posible al da, «Katuak» ipuineko pertsonaiei gertatu bezala, poemak bategi bizitza aldatzea?**

Ez dakit. Gustatuko litzaidake poemak bategi horrelako indarra izatea. Baina, arruntak ez dugu dena idazten, izatea nahikoa gure gaitasuna da.

◆ NAGORE IRAZUSTABARREN

ZIENTZIAREN HIZTEGIA

Antimateria, Alzheimerren gaixotasuna, Big Banga, negutegi-efektua, fisika kuantikoa, multimediak, plaken tektonika, telemanipulazioa, neurozientziak,... dira, adibide moduan, 200 oinarritzko kontzeptuz osaturiko, zientziaz euskaraz inoiz idatzi ez den, liburu ernegarrienaren isla moduko adibideak. Zientziaz jakitun bihurtu nahi izanez gero hemen duzu aukera irakurle. On egin!

ZIENTZIAREN HIZTEGIA

(200 HITZ 2.000 URTERAKO)

Aitor Anduaga

GAIK

ANIMALIAK SAKRATU DIRENEAN

Murgil Taldea

GAIK

Lan honen mamia bestiario sinbolikoak osatzen du: katua eta elefantea, otsoa eta balea, hartza eta arranoa, erlea eta sugea, hontza, usoa edo armiarma... animalia bakoitzaren espirituzko garrantzia bere errealitate biologiko, historiko, mitologiko eta ekologikoan txertatuz. Gainera 500 argazki baino gehiago (horietako zenbait orain arte ikusi gabekoak) dituzu, hain erakargarria den gai honen mamiaz gozatzeko.

**Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!**

GAIK

ARGITALDARIA

Astia Hartuta

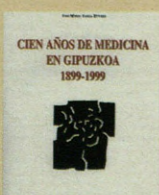
L I B U R U A K

BORROKAREN GORRIAN*Joxe Iriarte «Bikila»*Txalaparta
401 orrialde
1.950 pta.

Joxe Iriarte «Bikila» erreteriarak 19 urte besterik ez zituela hasi zuen bere militantzia ETAn. CCOOen sartu zen handik gutxira. Atxiloketak eta klandestinitatea ezagutu zituen urte horietan. 70eko hamarkadaren hasieran ETA-VIkoen aldeko aukera egin eta gerora LKiren sorkuntzan hartu zuen esku. 1976an Amnistiaren Legearekin itzuli zen. Egun Zutik-eko kide eta EHko partaide da. Ederki eza-gutzen ditu, beraz, Euskal Herriak azken hamarkadatan bizi izan duen gatazkaren nondik norakoak. Eta horixe da bere laugarren liburu honetan Bikilak eskaintzen duena: eztabaidak, buruhausteak, sarekadak, erailketak, pintaketak... guztia bere eta, oro har, Euskal Herriaren borrokaren lekukotasuna agerian ipintzeko ●

ZIENTZIAREN HIZTEGIA*Aitor Anduaga*Gaiak
295 orrialde

Zientzia eta teknologia etengabeko berrikuntzan ari dira eta 2000. urteko atarian egotea aitzaki egokia izan daiteke arlo hauen inguruan dugun ezagutza egunean jartzeko. Aitor Anduaga oñatiarrak «Zientziaren hiztegia» honetan 200 hitz aukeratu ditu, egun zientzia non dagoen eta nora doan ulertzeko ezinbestekoak diren 200 kontzeptu. Adimen artifizialetik abiatu eta zuntz optikoetara bitarte, Alzheimer, BIT, euri azidoa, fusio nuklearra, hardwarea, homeostasia, ingeniari-tza genetikoak, klonak, kriogenia, laserra, negutegi-efektua, OAT eskanerra, quarka, robotika, supernoba, zefeidak eta beste hainbat hitzen azalpena eskaintzen du liburuak, sarritan irudi eta koadroz aberastuta ●

CIEN AÑOS DE MEDICINA EN GIPUZKOA 1899-1999*Jose Maria Urkia*Kutxa Fundazioa
277 orrialde
2.000 pta.

Gipuzkoako Medikuen Elkargo Ofiziala sortu zela ehun urte bete dira 1999. honetan. Mendeurrenaren karietara, Jose Maria Urkia mediku eta historiagileak ehun urtetan Gipuzkoako medikuntzak emandakoak bildu ditu Kutxa Fundazioak kaleratu duen liburu honetan. 1899.eko 128 mediku kolegiatu haietatik, mende bat geroago, medikuntzako 2.950 profesionalek osatzen dute Elkargoa —kontuan hartu behar da gainera duela mende bat Gipuzkoako populazioa 200.000 biztanletan zegoela, gaur egun 685.000ra iritsi delarik—. Bilakaera horretan, alor desberdinak jorratu ditu egileak: egoitzak, argitalpenak, tuberkulosia, krisiak eta beste hainbat ●

ENBEITATARRAK*Jon Enbeita*Sendoa
132 orrialde
860 pta.

Sendoa argitaletxeko Txirrita sailetik eskatuta Jon Enbeitari Urretxindorra aitoren inguruko liburu osatzea egokitu zitzaion. Jonek ez zuen egoki ikusi, ordea, lehenagoko eta ondorengo enbeitatarrak aipatu gabe, Kepa Enbeitaren biografia hutsa egitea. Izan ere, Urretxindorra ez zen lehena izan eta, noski, ezta azkena ere. Horregatik Enbeitatarraren belaunaldi desberdinen inguruan hiru liburuki kaleratzeko erabakia hartu zen. Lehena kalean da dagoeneko eta «Txotxo-Jeuri» eta Imanol Enbeita ditu hizpide. Hurrengo aleak Urretxindorra bera izango du ardatz eta, azkenik, hirugarren lanean azken belaunaldien berri emango da ●

**BI IPUIN
HARRIGARRI***Txema García-Viana*

Elkarlanean

89 orrialde

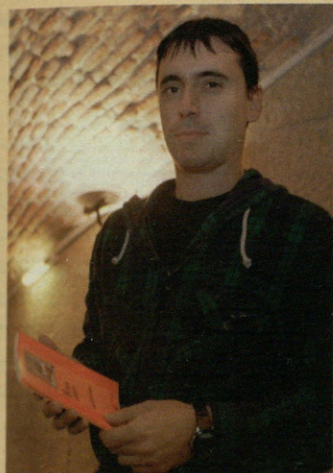
980 pta.

Gazteei zuzenduriko Branka sailean argitaratu du Txema García Vianak bere hirugarren liburua. Bi ipuin luze —lehena bigarrena baino gehiago— bildu ditu donostiarrak bertan. Lehenean, «Izotzaren gorria» izenburua daraman horretan, Ternuara doan baleontzi baten abenturak kontatzen ditu. Beste itsasontzi batekin lasterketan arituko da eta hildakoak ere agertuz

joango dira, ontzian ikara hedatuz. Autostopa egiten ari den mutil bat du abiapuntu «Azken errainua» bigarren kontakizunak; oraingoan ere, ezusteko baten ondorioz, abentura berri batean sartuko da irakurlea. Ipuin bietan abentura eta misterioa ederki landu ditu García-Vianak, euskal literaturan gutxi landu den genero honi titulu berri bat gehituz

«Gozatu ederra hartzen dut idazten»

■ *Txema García-Viana*
«Bi ipuin harrigarri»-en idazlea.

Idatzitako lehen liburua helduentzako poema-bilduma bat zen. Azken bietan ordea, estilo aldaketa bat nabari da. Gazteen literaturan kokatu litezke gehiago. Zergatik?

«Ihesi» poema-liburua orain 21 urte idatzitakoa da. Gaztetako zoramen baten ondorio edo. Gero 12 bat urte egon nintzen ezer idatzi gabe. Orain misterio eta abenturazko lanak egiten ditut. Gustorago idazten baititut horrelakoak. Egun guztian lanean ibiltzen naiz, etxera iritsi, dutxa bat hartu, afaldu eta gauez idatzi ohi dut. Niretzat idaztea ebasioa da, guztiaz ahazteko era bat. Horregatik idazten ditut fantasiazko istorioak, abenturazkoak eta poliziakoak. Gozatu ederra hartzen dut horiek idazten.

■ **Gazteentzako literatura idaztean, esfortzu berezia egiten al duzu, hizkuntzaren aldetik, ulergarriagoa izan dadin?**

Saiatzen naiz hizkuntzarekin kontuz ibiltzen. Baina nahi gabe ere, atera egiten zaizkit hain errazak ez diren hitzak eta esaerak. Egia esan nik badut horiek erabiltzeko joera mo-

duko bat. Noizbehinka hitz zailak erabiltzen ditut. Baina «Bi ipuin harrigarri» lana ulertzeko erraza da.

■ **Lehenengo ipuina «Izotzaren gorria» Ternuara joandako arrantzaleen istorioa da. Zer hobetsi duzu bertan, istorioa bera ala garai historikoaren eta kontestu geografikoaren ezaugarriak?**

Aurrenekoa misteriozko istorioa da. Eta gero testuinguruan dago arrantzaleen bizimodu girotzea: nola harrapatzen zituzten baleak, nolakoak ziren arrantzontziak XVII. mendean. Horretarako dokumentazio lana egin behar izan dut, arrantzaleen usadioak ezagutzeko. Baina hori bigarren maila batean. Istorioari lagunduz. Lehenengoa: hilketak, ikerketak eta abenturak kontatzea da.

■ **Eta bigarren ipuinean, «Azken errainua»n, zer da nagusi?**

Dudarik gabe, fantasia da honen gakoa. Istorio fantastikoa da, abenturazkoa baino gehiago. Egoera arrunt bat kontatzen dut lehenengo, eta gero poliki-poliki abiatzen da fantasiazko eremu batera. Zeharo fantastikoa du amaiera

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urrti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen neketua ahantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gaitzargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 36 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu. **INDO** DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOEI LAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

Eusko Ikaskuntza
331 orrialde

L aurogei urte bete zituen iazkoan Eusko Ikaskuntzak. Sorrerako 1918. urte horretatik hona, hainbat pertsonak jardun du bertan lanean eta horien guztien biografiak bildu berri dituzte liburu batean. Arturo Campion, Sebero Altube, Jose Maria Jimeno Jurio, Serapio Mujika, Gregorio Monreal, Manuel Lekuona, Bernardo Estornes Lasa, Telesforo Aranzadi, Julio Caro Baroja... zerrenda luzea osatu dute Eusko Ikaskuntzakoek. Horien guztien biografiaz gain, Eusko Ikaskuntzan izandako jarduera eta buruturiko argitalpenak zehazten dira. Azkenik, bakoitzaren inguruko bibliografia ere jasotzen da. ●

Utikan

Oihuka
1.850 pta.

Diskoari izena ematen dion «Zurrumbilao» kantutik hasi eta amaierako «Erreka Mari»-ra bitarte, orotara, hamairu kantuk osatzen dute diskoa. Estiloari dagokionez, Utikanek norabidea aldatu badu ere, hitzen edukiak bere horretan jarraitzen du. Palestinar arazoa, Sao Pauloko fabelak, okupazioa, maitasunaren beharra, denbora, faxista berriak, alkohola... dira lanean jorrotutako gaiak ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

DONOSTIA OM 1224

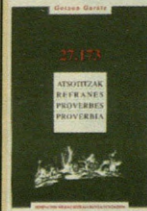
LOIOLA FM 99.8

GASTEIZ FM 98

Map showing the Basque Country region with various towns and cities labeled, including Donostia, Leioa, Gasteiz, and many others. The map also displays the Herri Irratia radio network logo and website information.

46 ARGIA • 1999ko urriak 10

GETXO urriak 7
**XVII. Antzerki
Jardunaldiak**
Getxoko Kultur Etxeak
antolatuturik, besteak beste,
Txaloren "Dama eta
Kardinala" antzezlanak ikusi
ahal izango da.
Getxo Antzokia
20:30

BERMEO azaroaren
30a arte
**Euskal Esaera
Barrien Lehiaketa**
Bermeoko gazte
informazio zerbitzuak
eta euskara zerbitzuak
antolatut dute esaera
zaharrek biltzeko
balioko duen lehiaketa
hau. Lanak udaletxera
igorri behar dira.

GERNIKA urriaren 31a arte
Erakusketa
"Erraldoiak eta buruhandiak
Bizkaian" erakusketa dago
ikusgai.
Euskal Herria Museoa

DONOSTIA urriak
23a arte
**Pintura
erakusketa**
Alfredo Alvarez
Plágonoren kuadroak
biltzen dituen
"Cuadros iguales"
erakusketa dago
ikusgai.
Dieciseis galeria

BILBO urriak 13
Anariaren kontzertua
Anari abeslari azpeitiarrak
kontzertua eskainiko du
Bizkaiko hiriburuan.
Bilborock aretoa

ORIO urriak 9
**Gipuzkoako Bertsolari
Txapelketa**
Lehenengo kanporaketako itzuliko
saioa egingo da Orio eta Zumaiako
taldeen artean. Azpeitia, Errenteria eta
Tolosa ere izango dira kanporaketak.
Kultur Etxea

LEHUNTZE urriak 10
Ganber bustea
Lehuntzeko baserrietako
ganbarak hustuko dituzte eta
bertatik ateratako gauzeekin
merkaturia egingo dute
plazan.
Elizako plaza

LEGUTIO urriak 9
Trikitixa jaialdia
Tapia eta Leturia, Iker Goenaga,
Mentxu eta Gema, eta Ansorregi
eta Larrañaga trikitilariak
bilduko ditu jaialdi honek.
20:30

ZALDUONDO azaroaren 28a arte
Eskultura erakusketa
Jose V. Cosek "Figuración de la exclusión
y una excepción" izenburupean bildu dituen
lanak izango dira erakusgai.
17:30-19:30 (larunbata)
12:00-16:00 (igandea)
Lazarraga Jauregia

OTSAGABIA urriak 9
**Benito Lertxundiren
kontzertua**
Abeslari oriotarrak kantaldia
eskainiko du.
Frontoia
22:30

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen ediziozko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

 kutxa

*fundazioa
fundación*

Arte eszenikoetan pil-pilean dagoena dakarkigu astero saio honek. Ikus-entzunezko aldizkari baten gisan aurkeztua, erritmo bizian eta edonork interesez jarraitzeko moduan, astearte gauetan ematen dute euskaraz; gazteleraz, larunbat eguerdian «Desde el gallinero» izenpean.

ANTZERKIA HERRIKOI BIHURTUZ

■ Asier Hormazak beti leku ezberdin batetik aurkezten du programa.

Ez dira garai onak kultura saioentzat. «Hau komeria» bakanetakoa izateak indar gehiago ematen dio. Isilpean bezala hasi zen, zaratarik atera gabe. Urtebeteren buruan haatik, hor segitzen du. Nork demontre ikusiko du antzerkiari buruzko saio bat? Ba, gutxiengo batek, noski. Baina ez dago audientzia uniformerik, audientzia berez, gutxiengo handi batez osatua dagoelako. Aro berri honetan, badirudi horretaz konturatu direla ETBn, funtsezkoa dela, alegia, ordu txikitik izanik ere, «Hau komeria» bezalako saioak ematea. Hori izan beharko luke hemendik aitzin ETBk jarraitu beharreko irizpidea, hots, audientziaren morrontzatik aldendu eta programazio orokorra bezain anitza eskaini. Horri lotua, zerbitzu publikoaren kontzeptua gehiago finkatu behar da, kultur gaiak modu txukunean islatu ahal izateko. Hasteko, saio hau emateko aukeratu ordutegiak ez dira sobera txarrak.

MUNDU GUZTIARENTZAT. «Hau komeria»ri beraz, kultur label hori eman geniezaioke. «Eskena» euskal ekoizleen elkarteak ekoiztua, Esther Velasco produktzioaz arduratzen da, Fran Lasuen zuzendaria dugu, Edorta Jimenezek gidoiak idazten ditu eta Irati Jimenez aldiz, erre-daktorea da. Halaxe, ordu erdian antzer-

■ **Sail berri bat egingo dute laster, jendeak obra bati buruzko bere iritzia eman dezan, aurretik edo ikusi ondoren**

kiaren ikuspegi zabala ematen zaigu, jaialdien berri, antzezlan berriak, baita farandularen giblean zer dagoen erakutsi ere. «Arte eszenikoei buruzko astekaria da gurea, aktualitateari atxikia. Normalean, bi ikuskizunen berri ematen dugu, estreinatzeaz daudenak aipatzen dira, baita gune alternatiboetan egosten dena ere. Hala, antzerkiaren inguruko lanbideak

hartzen ditugu hizpide, zer den tramoia edo argiztapen arduraduna izatea, eta abar» diosku Franek. Orobat, «aspaldian» izeneko sekzioan, azken 25 urteotan izandako antzezlan aipagarrienak oroitarazten dituzte, esaterako «Arrisku garesti hau», «Muerte accidental de un artista», eta abar. Iaz, bazen «casting» izeneko sail bat, non aktore ezezagunek beren burua aurkezten zuten. «Iraun zuen hiru hilabetetan bere fruituak eman zituen. Gero desagertu egin zen, ez zegoelako nondik atera. Zer gertatzen da? Ba, bazterrak harrotu egin behar direla. Iruñeatik Baionara, antzerki eskoletara joaten ginen eta, izugarritzko lana eman arren, gustura geratu ginen». Publikorik gabe antzerkirik ez dagoela kontuan hartuta, sail berri bat egingo dute laster, non jendeak obra bati buruzko bere iritzia emango duen, aurreiritziak edo antzezlanak ikusi ondotik. Beste sail bat abiarazteko nahikaria ere badute, Euskal Herriko antzerki herrikoien bilakaera joratzeko asmoz, antzerki garaikidearen aitzindariak, hala nola: xaribariak, kabalkadak, prototeatroak, eta abar.

Estetika zaindua du saioak. Lasuenen esanetan, «hasieratik garbi genuen ezin zela saio endogenoa izan, hau da, ez genuen antzerkiko jendeari bakarrik interesatuko zitzaion saiorik egin nahi. Gure helburu nagusia, edozeinek gustura ikusteko moduko saioa egitea baitzen. Gauza arin bat, itxuraz nahiz mamiz. Baten

batek esan izan digu, bideokliparen irudia gehiegi erabiltzen dugula, denbora gutxian informazio piloa emateko. Baina gure ustez, ordu erdi eskas horretan ikus-entzunezko molde hori erabiltzea aukerarik egokiena da». Gisa horretan, ez dute programaren pisua aurkezlearen gain egotetik nahi, ardatz modura aritu dadila baizik. Hormaza bospasei aldiz azaltzen da.

Gure irudiko, hainbatetan Asierrren agerraldiak luzeegiak izaten dira, erritmoa motelduz. Fran bat dator horrekin: «Hala da, baina hori arazo teknikoengatik gertatzen da, bideo euskarriak ezberdinak direlako edo irudi gutxi daudelako. Hori konpontzearen, zenbait talde ekimen bateratu bat prestatzen ari gara Euskal Herriko antzerkiaren dokumentazio zentru bat sortzeko. Materiala lortzeko komeriak izaten dira. Taldeak ez dira materiala gordetzeaz arduratu; sakabanatuta edo galduta egoten da maiz».

Programa egiteko zailtasun nagusia aktualitateari eutsi ahal izatea da, are gehiago euskara eta gaztelarazko saioak bost eguneko aldea edukita. Batera egiten dira, tratamendu ezberdina emanez baina. «Bata asteartetan izanik eta bestea larunbatetan lana bikoiztu egiten zaigū, agenda ere aldatzen doalako» argitzen digu Lasuenek. «Hori dela eta, asteburuetan ere lan egiten dugu sarritan». Bestetik, hizkuntzaren oztopoa hori dute. Nahiz eta aktore anitz euskaldundu diren, kanpotik datozen taldeen berri emateko gaztelera erabili behar da eta gero euskarara itzuli.

TALDEAK DESAGERTZEN.

Euskal Herrian zer nolako antzerki azpiegitura dagoen galdetuta, Franek aldaketa somatzen du, «ikuspegi orokor batetik nahikoa garbi dago taldeen egiturak desagertzen ari direla, merkatuak eraginda. Gero eta gehiago ikusten da hango eta hemengo aktoreak produkzio jakin baterako biltzen direla. Lan metodoa aldatu egin da, hortaz. Lehen, antzerki

independientea eta komertziala bereizi egiten ziren; orain aldiz, bien arteko muga gero eta lainotsuagoa da merkatuaren eraginez. Bestalde, duela urte batzuk pentsaezina zen hemengo talde batek kanpoko obra baten eskubideak erostea, ba, horra hor, Txaloren 'Xagu tranpa' edo Tanitakaren 'El florido pensil'. Ados teatroak ere

beste batzuk gaztelaraz. Subentzioak iristean, bi bertsio beharrezko ziren. Aktore elebidunak ez dira nonahi agertzen. Horren ondorioz, normalizazio prozesu artifizial bat sortu da, euskarazko bertsioa beti ateratzen delako galtzaile. Presioa egin behar ote den edo modu natural batean sortu, hori dago koska. Kontuak kontu, bistan da gaur egun euskaraz egiten den antzerkia atzera doala, gure publikoa ere oso txikia da, gainera». Hitz gordinak badira ere, errealitatearen zantzu garbia damaguite. Espero dezagun, «Hau komeria» bezalako saioak gehi antzerki eskoletatik aterako diren aktore belaunaldi berriek euskal antzerkiari hats berri bat ematea, denon artean egoera hits honi itzulipurdi bat eman diezaiogun. Euskal antzerki zentru ofiziala bagenu, sikiera! ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ Irudian, «Hau komeria»-ko lantaldea, saioa astero burutzeko komeriak izaten dituenak.

“Bistan da gaur egun euskaraz egiten den antzerkia atzera doala, gure publikoa oso txikia da, gainera”

'Manolito gafotas' en eskubideak erosi berri ditu. Egunerokotasun horretan, euskaraz idatziko duten autoreak falta zaizkigu. Azken urteotan hizkuntzaren tresna euskaraz erabiltzen duen antzerkia gainbeheran joan da nabarmen. Lehen, talde batzuk euskara hutsean aritzen ziren, eta

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «SEÑORIO DE LARREA» URRIAREN 13AN HASIKO

Gaueko teleberriaren aurretik emititzen hasiko dira Arabar Errioxako ardandegi eta Bilbo artean girotutako telesaila, non Emilio Irustaren mendeku egarria asetzina ikusiko dugun. Iñaki Elizalde zinegile nafarrak telesaila zuzentzen hasi bazen ere, badirudi utzi egin duela. Dena den, Pausokako ekoizpena izanik, emaitza duina izatea espero da ●

■ «SUSTRAIA» REN URTEURRENA

Nekazari munduaren inguruko saio hau telebistan dagoen zaharrena da «Palabra de ley» rekin batera, egunerokoak ez diren programen artean behintzat. Aurkezle bikote eskarmentatuena da Luis Mari Bengoa eta Libe Agirreren. Urriaren 10ean, «Sustraia» ren 250. atala egingo denez gero, saio berezia prestatzen ari dira ●

■ DESKONEXIOAK BERRIRO HASTEAR

Hilaren erdialdean helduko diete lurraldekako deskonexioei ETBn. Ordu laurdeneko iraupena dutela, eztabaidatzen ari dira eguerdiko teleberriaren aurretik edo ondoren sartzea. Azti ibili beharko dute, Antena 3 nahiz Tele 5ek aspaldi abiarazi baizituzten beraienak, ordutegi horietan hain juxtu eta nahikoa audientzia ona lortuz, gainera ●

Gazte hatsa da nagusi Baionako irrastian. Egile berrien musika bultzatu nahiz, «Gazte leiho» maketa lehiaketa abiarazi du. Sariak CD baten argitaratzea eta kontzertu itzuli bat izanen dira.

ZURE MAKETA GAZTE LEIHOTIK

Arazoa izan da beti musikari eta sortzaileentzat bere buruaren eta lanaren ezagutaraztea. Alabaina, herri irrastien mugimenduak argi erakutsi du 1981az geroz musika sormenaren sustengua irrati hauetan izan dela. Gure Irratia sorkuntzatik plazaratzeraino hor izan da musikari frangoren saihetsean. Herri kantaldiak zuzenean eman dituzte eta berdin euskal rockaren sorkuntza. Horren kariaz, orain ere «Gazte leiho» maketa lehiaketa bultzatu dute. Hala xe, Sacem, Eke, Agorila disketea (CDa argitaratuko du) eta Baionako Gazte informazio bulegoarekin bat, pario hori altxatu nahi du sortzaile gazteek beren lana ezagutarazi dezaten. Musika mota guztiak onartuak dira, rock, folk, ohizko tresnak, bertsoak, abesbatzak, a capella eta beste, baldin eta testuak euskaraz badira.

Lehiakideek 60 egun ukanen dituzte

■ Maketa lehiaketaz gain, gazteei begirako programazioa apailatu dute gauero 20:00etatik 22:00etara.

maketa bat aurkezteko; honek bederen hiru kanta beharko ditu, biga bederen sekulan plazaratu gabeak. Bestalde, azal hertsia baiten musika eta letren egileak dira adieraziko. Gure Irratiak kandidatu bakoitzarendako zuzeneko emanaldi bat egingen du,

«Hiruak zuzenean» saioan. Zenbait programa Itsasuko Goxoki aretoan grabatuak izanen dira. Epaimahaiak bi onenak aukeratuko ditu. Saria berri, CD baten argitaratzea eta itzuli baten antolatzea izango da, Baiona, Donostia, Gasteiz, Bilbo eta Iruñean kontzertuak emanez. Aukeratzeko irizpideak honako hauek izango dira: sormena, originaltasuna, hizkuntzaren kalitatea, musika instrumentala eta erritmoa. Lehiaketa 28 urte arte duten guztiei irekia da. Maketak aurkezteko epea azaroaren 15a da eta 2000ko urtarrian sari emateak eta kontzertuaren antolakuntza. Epaimahaiak ondorengo hauek osatuko dute: Anje Duhalde, EKE, Agorilako, Baionako Gazte informazio bulegoko eta Sacem-eko ordezkari bana, gehi 3 musikari ezagun.

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

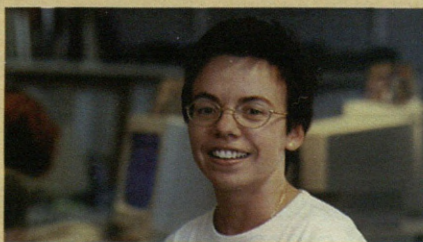
A u r p e g i a

■ Garbiñe Uria

«Giroa sortzen jakitea da zailena»

«Lauretan babel» magazineko zuzendaria da Euskadi Irratian

Bekadun gisa hasi zen Euskadi irrastian duela 7 urte. Ondoren, ordezkapenak Iruñean eta gero, Donostian albistegietan. «Goizean behin»en lau urte eman ditu, goizeko informatiboa prestatzen, baina gauzez lan eginez. «Irratiko gauzarik politena, kalean zaudela, gauzak gertatu diren tokian egotea da. Hori ordea, galdu egiten da estudioan egonda. Aldi berrean zailena eta atsegina, dituzun ba-

liabideekin giroa sortzen jakitea da» diosku 28 urteko zarautzarrak. Hasi berri den «Lauretan babel» magazineko mikroan Susana Mujika nagusiki entzuten badugu ere, Garbiñe ere hitz egingo du tarteka. Bere esanetan, «erronka handia da arratsaldero hiru orduko magazina abiaraztea, ez bakarrik «Goizean behin» hor dagoelako, nire kasuan gauza berria delako baizik.

B a g a k

■ TERTULIAKIDEEK SAKELERATZEN DUTENA

Mihigaiztoak, iraintzaileak eta sasi-profetak; halakoxeak dira tertuliakide gehienak. Hitz potoloak botaz, eztena beti prest. Azken finean, ikuskizuna eman dezaten ordaintzen zaie. Davila, Calleja, Nart, Belloch eta konpainia, Herrera eta Herrero, Del Olmo eta abarren bufoi pribilegiatuak. Astero edo hilero ordainduta, 25.000 eta 500.000 pezeta artean mugitzen da tertuliakideen soldata. Ez da harritzekoa beren azterketa politikoei esker goizeko audientzia aparraren gisan igotzen baita. Non gelditzen ote da Euskadi Irratia, Radio Euskadi edo Herri Irratiko solaskide zintzoen soldata?

L A N D A R E A K

Udazkenean sagarra eta mahatsa bezalako fruitu bigunak bildu, zanpatu eta barrikatan gordetzen dira. Intxaurrak bezalako fruitu gogorak, aldiz, bere horretan biltzen dira.

NEGUGINTZAN

Mahastien gorritatzearekin eta uztak bazetozenarekin hasi nintzen aurreagokoan. Porlanez inguratuta, uztatik urrun bizi direnek, gaua moztu eta freskura nagusitzen hasten den garai honetan «negua iritsi da» diote. Porlanetik hurbil baina uztei lotuta bizi direnentzat hau udazkena da. Udazkenean neguari aurea hartzea izan ohi dute lan nagusia. Horra hor uztarekin pozteko aukera.

Ardoak egiteko garaia da. Sagar, mahats eta udareak bildu, jo, zanpatu eta barrikara. Zizar, pitar, sagardo, txakolin, ardo, uxuala eta abarrez gozatuko dugu gero. Baina negua aurreikusten duen baserritararentzat gero gerokoa alferrik da garaian

garaikoa garaiz egiten ez badu. Udazkenaz gozatuz, uztaz lepo, neguaren kolore guztietarako (zuria, gorria, beltza...) badaezpadatzen da, kattagorria, muxarra, hartza eta basoko baserritar guztiak bezalaxe.

Fruitu bigunak lehortuta edo ardoak, konpotak, dultzeak, mermeladak eta abar eginda jasoko diren eran, fruitu gogor eta lehorrak bere horretan jasoko dira. Hurrak, intxaurrak, indabak, gaztainak, Ibarbi sagarrak, madari zakarrak... luxu handia izango dira zuriak, beltzak eta gorriak iristean. Azken fruitu hauek gosea asetzeko jasotzen dira, batik bat. Honetarako toki ilun, lehor eta hotzean jarri behar dira. Ez dugu ahaztu behar, hala ere, hurrengo urteko uztaz lotuko duten haziak ere fruitu horietan daudela eta haziak, ernetzeko, negua iragana dela jakin behar du hotza pasaez. Hazietan ere zailtzen denak daki ●

JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O s A S U N A

Tabakismoa da Espainian aurreneko heriotz arrazoia. Alkoholismoari dagokionez bost espainiarretik batek gehiegi edaten du. Baina medikuaren aholkuz askok utzi egiten dute.

MEDIKUAREN AGINDUETARA

Erretzaileen % 10ak eta gehiegizko edaleen % 20ak bere aztura horiek utzi egiten dituzte beren oheburuko medikuaren aholkua jaso ondoren. Hori dio behintzat Famili eta Komunitateko Medikuntzaren Espainiako Elkarteak jarduera prebentiboen eraginkortasunari buruz egindako txostenak. Ikerketa hori burutzeko 7.500 historial kliniko aztertu dira, 85 osasun-zentro eta 378 asistentzi unitatetakoak.

Tabakismoa da Espainiako aurreneko heriotza-arrazoia, minbiziaren heriotza guztien % 30aren erantzulea, eta zehatzago birrikako minbizien % 90aren erantzulea; horretaz gainera, kardiopatia iskemikoak

eragindako heriotza guztien % 30, edota biriketako gaixotasun butxatzaile kronikoaren heriotzen % 90 ere tabakoak era-

gindakoak direla uste da. Alkoholismoari dagokionez, ikerketaren arabera 5 espainiarretik batek gehiegi edaten du, eta % 5 dira alkoholaren menpean daudenak. Eta zifra horiek dezente jaitsi daitezke, oraindik menpekotasunean erori ez diren pertsonen aholku sanitarioak emanez.

Hipertentsio arterialari bideratutako prebentzio —jardueren eraginkortasuna ere neurtu zuen lehenago aipatutako azterketak, hipertentsioa ia hiru milioi pertsona ukitzen dituen gaitza baita. Tronbosiak edota miokardioko infartuak ekar ditzake eta Espainian sortzen diren heriotzen % 10en erantzulea izaten da ●

♦ JABIER AGIRRE

ARGIaren Harpidedunentzat Zozketa Berezia

Nekazalturismoa eta
landaturismoa
Euskadin

Nekazalturismoko baserri-etxe batean
naturarekin egonaldi lasaia izateko aukera paregabea

Argia eta Nekazalturismoaren eskutik

Urria, azaroa eta abenduan zehar 2 pertsonentzako 6 astebukaera zozketatuko ditugu.

BIZKAIA
Durangaldea
Arratia-Nerbioi
Urdaibai
Lea-Artibai
Enkarterriak
Uribe-Kosta

GIPUZKOA
Goierri
Deba
Donostialdea
Urola-Kosta
Tolosaldea
Bidassoa Behea

ARABA
Iparraldeko Haranak / Aramaio
Gorbeialdea
Arabako Lautada
Mendebaleko Haranak
Arabako Mendialdea
Arabako Errioxa

Zurriola Hiribidea 1, Kursaal
20002 Donostia

Tel.: 902 13 00 31
Faxa: 943 32 67 00
Posta Elektronikoa: agroturismo@nekatur.net
<http://www.nekatur.net>

Zozketan parte hartzeko ondorengo datuak bete eta postaz bidaltzea besterik ez duzu:
(Bidaltzen diguzun txartel bakoitzeko zozketarako aukera bat izango duzu)

Harpide-zenbakia: Izen-abizenak: Herria: Posta-Kodea:
Helbidea: Data:
Tel.: Sinadura:

Bidali txartel hau honako helbidera: **Argia, Harpidetza Saila. Industrialdea 15-20160 Lásarte-Oria**

Ihesi

Haitzuloaren bila

Zazpi buruko Herensuge Azalegiko harpean

■ Azalegi kobako ahoa ikus daiteke goiko argazkian. Alboan koba bizileku izan zuen Herensuge, zazpi buruko sugetzarra.

Kobazuloraño bidea hartu dugu aste honetan ere. Oraingoan, «animalia» bitxiari bisita egingo diogu Zuberoako mugan. Ez dugu bertan aurkituko, baina bai sentitu. «Ahizkitik gertu, Azalegi koba aurkitzen da. Behinola, zazpi buruko sugetzarra bizi izan zen bertan: Herensuge. Hatsarekin inguruan bazkan zebilen ganadua erakartzen zuen, erail eta jarraian, irensteko. Altzaiko Zaroko kontearen seme bipilak, zezen gazte bat larrutu eta bolbora eta poxpoluz bete zuen larruazala. Josi zuen berau eta zaldi gainean kobazuloaren aho itzelaren goialdera eraman zuen. Txistu egin eta herensugeak isatsa astintzen zuela ohartu zenean kargaz heteriko larruazala jaurti zion. Sugetzarrak, bere hatsarekin balizko zezena erakarri eta irentsi egin zuen. Gazteak, orduan, zaldi gainera jauzi egin eta ihesari ekin zion. Segituan ikusi zuen baina, Herensuge sugarretan itsasorantz zuzentzen, nola, Arbailetak Itzeako basoa zeharkatu zuen hegan, isatsarekin pagoen punta moztuz, eta nola hondoratu zen Itsasgorrietan. Herensuge jada, ez zen gehiago agertu».

behera, ehunen bat metro jaitsi beharko dugu, ondoren, uhinez beteriko hegiaren sartze batean, zuhaitzi baten adaburuak antzemango ditugu. Adaburu horiek ez-kutatzen digute Ertzaganiako karbia, Herensugeren bizilekua izan zena (800 m).

Gerturatu ahala, ganaduaren ibiliak sorturiko zidor horietako bat nabarmenago bilakatuko da eta berari jarraituz, harpearen ahora eramango gaitu. Osin ugari artean, kontu handiarekin igaroz, 30 metro zabal eta 10 metroko altuera duen ahoa zabalduko zaigu begi aurrean. 40 metroko sakonerarekin, plaza galanta sortzen da lurrazpian. Baina plaza honetan aurki daitkeen freskotasanak erakarrita, ganaduaren oin arrastoak nabari dira lurrean, ganatik behera datozen ur tantekin batera, plaza izugarritzko lokaztegi bihurtu dute. Ez dugu ahortzi behar ere, bertan Herensuge bizi izan zela, eta honelako sugetzarraren astindu eta mugimenduak jasateko, zer hobea lokaztegi handi bat baino. Halaber, bertan topatu genuen garezur eta usteltzen hasitako ganadu hilak, Herensugeren kondaira ez ote zen egi izango pentsaraztera bultzatu gintuen. Ez dakit... baina badaezpada berehala alde egin genuen toki beltz eta triste hartatik.

Kontaketa gutxi batzuetan, zazpi bururekin irudikatzen dute, beste askotan, bakarrekin. Euskal Herrian ugari ditu bi-

■ Eguzki izpiak Ahüzkiko kobaraino sartzen dira.

zilekuak. Hona hemen aipatuena: Ertzaganiako karbia, Aralarko San Migel (santutegia eraikia dagoen lekuan zegoen leize sakonean), Murugain (Arrasate) eta Urdunako haitzak. Kokapen geografikoaren arabera ere, izena aldatzen zuen, Errensugue (Sara eta Zugarramurdi), Herensugue (Ezpeleta), Errensugue (Gamere), Iraunsugue (Ataun) edota Dragoi (Arrasate).

Itzulera joandako bidetik egin dezakezue. Baina ez bazarete nekatu, guk egindako itzulia burutzea proposatzen dizuegu. Hau da, maldan behera Azalegiko errekaraino jaitsi lehenik eta Zuhureko baso bikainean gora, Ahüzkiraino eramango zaituzten pista irten ondoren. Ez du zailtasun handirik, eta astia baduzue merezi du.

◆ ASIER AGIRRESAROB

■ Zuberoako maskaradak

Euskal Herriko herri askotan ospatzen dituzte oraindik negu parteko ihauteriak, baina Zuberoakoak bereziak dira, koreografia, ohitura eta koloreengatik eta baita bertako dantzari finengatik ere. Zuberoako maskaradak antolatzen dituen herriak dantzari on ugari izan behar ditu, herriaren ohorea jokoan baitago. Hain dute jatorri zaharra eta ezezaguna, ezen bere benetako esanahia eta zentzua asmatu edo espekulatu beharra dagoela. Garai batean laurogeitik goiti partaide zituzten maskaradak ezagutu dira, baina gaur egun hogeitaz aski dira. Behin antolatuz gero herriz herri igandeoroko ibiliko da.

Goizetik abiatzen dira dagokien herrira eta han, dantzan, etxez etxe ibiltzen. Lehen oinez, jakina, joan beharra zuten eta zain zeuden bertakoek, barrikada bat eraikirik, herrira sartzea oztopatu egiten zuten. Dantza eta sasi-borroka zenbaiten ondoren barrikada jaustea lortzen zuten. Bazkalondoan plazara ailegatzen dira maskaradak, beren dantza eta jokoak egiteko.

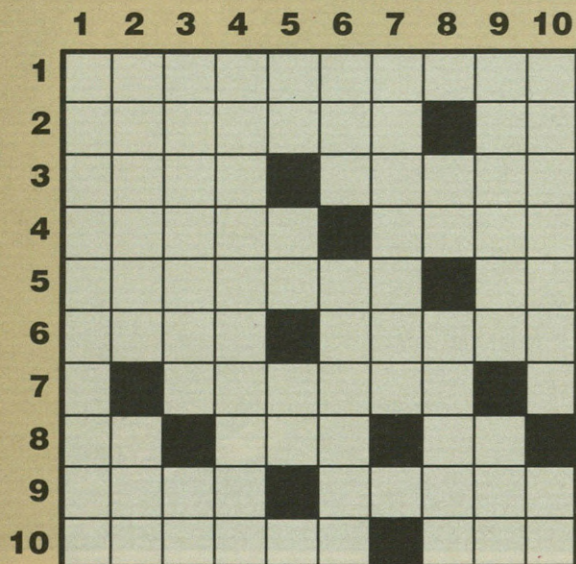
Maskaradetan bi pertsonaia mota daude: gorriak eta beltzak. Gorriak jende zintzoa, ona da; bere gain daude dantzarik ikusgarrienak, Gorrien artean Txerrero, Gatuzain, Kantinier-sa, Zamalzain, Entsenaria (hauek dira dantzari nagusiak),

Jauna, Anderia, Laboraria, Laborarisa, Marexalak eta Kükülleroak aurkitzen ditugu. Beltzak gorrien aurkakoak dira: gaiztoak, ahalkegabeak, zikinak, ebasleak, gezurtiak, andrekariak, ardozaleak... Beltzen artean: Kherestuak, Xorrotxak, Buha-meak, Kauterak (Pupu eta Pitxu), Bedezia eta Bedezi lagun daude.

Ezagutzen ez badituzu, negu honetan duzu aukera ●

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Talaiak. 2.- Esku itxia. Zamorako ibilgailuetan.
- 3.- Zaude. Krudel. 4.- Hozki. Interjekzioa. 5.- Neguko janzkia.
- Indioa. 6.- Alderantziz, ipar-orratz. Ez emeak.
- 7.- Berrogeita hamar. Ametsa. Lehenengoa. 8.- Zuloaren erdian.
- Begirada. dago. 9.- Pisua. Janari-ongailu.
- 10.- Zauri txikia. Edari alkoholduin.

GOITIK BEHERA

- 1.- Hegazti-mota. 2.- VI. hilabetea. Euskal sindikatu abertzalea.
- 3.- Harro jarri. Masurioa. 4.- Zaratak. 5.- Titanioa.
- Kasik. Bokak errepikatua. Iodoa. 6.- Burdinola. Gauza, gaia.
- 7.- Abeslari. Bat. 8.- Bokala. Modu-atzizkia. Detektagailu.
- 9.- Basapizti-mota. Batrazio-mota.
- 10.- Gaubeako auzoa. Noren atzizkia.

Kikeren Umorea

MEZU BAIKORRA

Jordi eta Joxejoakin bazkide dira oihal lantegi batean. Egun hauetan estu eta larri dabilta alkondara stocka izugarri handitu zaielako eta ez dutelako jenero hori erosiko duen bezerorik.

Zer egin ez dakitela, erosle bat agertu zaie inpentsan:

- Bost mila alkondara behar ditut.

Produktua ikusi du, prezioetan adostasunera iritsi dira eta:

- Ez dut uste arazorik izango denik, baina operazioa burutzeko zentralaren onspena behar dut. Orain behin behineko eskaera egingo dizuet eta, ostiral eguerdia baino lehen, posta elektronikoz ez badi-zuet kontrako mezurik bidaltzen, aurrera!

Asteazkenean mezurik ez, ostegunean ere ez. Ostirala hamaiketan mezurik ez. Eta hamabietarako 5 minutu falta direla mezu bat. Ia eman die bihotzekoak biei. Ez bata, ez besteak ez dute mezua irakurri nahi. Azkenean Jordi ausartu da:

- Lasai Joxejoakin! Berri onak! Hire anaiaren mezua duk, arreba hil zaizuela esanez!

Letra Zopa

A	B	I	A	R	D	R	E	I	N	A	K	O	U	T	U
L	X	H	E	T	A	I	D	S	N	U	Z	E	B	R	D
K	O	N	T	U	H	A	R	T	Z	A	I	L	E	A	A
A	T	Z	X	R	Z	I	G	U	R	S	B	E	N	T	L
T	I	U	A	K	U	N	J	T	Z	O	U	S	R	E	T
E	R	K	A	M	L	X	O	M	E	A	T	Z	E	P	Z
A	H	R	A	I	Z	T	O	G	E	N	I	Z	A	L	A
R	I	A	D	J	S	P	A	R	A	J	R	N	X	N	I
A	L	K	A	T	E	O	R	D	E	A	K	U	A	U	N
E	J	B	A	I	R	A	R	T	S	I	N	I	M	D	A

Aurki itzazu letra zopa honetan Udaletxe bateko 8 funtzionariren izen arruntak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

★	B	★	A	★	I	★	M	★	F	★	M
M	E	N	D	I	G	O	I	Z	A	L	E
★	L	A	U	K	O	T	E	A	★	E	R
L	A	U	R	A	★	E	L	I	Z	A	K
★	T	N	T	★	Z	★	G	O	I	★	A
★	Z	★	Z	★	L	E	★	I	S	E	K
J	A	G	O	L	E	★	L	A	U	K	I
★	L	A	R	A	K	O	A	★	M	E	N
I	D	I	A	★	O	R	B	A	I	N	★
★	U	Z	T	A	R	T	U	★	N	★	O
L	O	T	U	R	A	★	R	A	D	A	R
★	N	O	★	G	★	T	R	A	U	S	K
A	D	A	B	A	K	I	A	★	T	E	A
★	O	K	I	L	A	★	K	E	A	★	K

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Lelakidea. 2. Aherri. Oin: 3. Sarritan. O. 4. Asia. Ohola. 5. Iloa. Osa. 6. Te. Sikatua. 7. A. Gazi. IK. 8. Saria. Sala. 9. Ur. Ondo. Ai! 10. Nora. Oreka.

Goitik-behera: 1. Lasaitasun. 2. Ebasle. Aro. 3. Herio. Gr. R. 4. Irratsaioa. 5. Ari. Aizan! 6. Kito. Ki. Do. 7. I. Ahoa. Sor. 8. Donostia. E. 9. Ei. Laukiak. 10. Anoa. A. Aia.

A	T	I	S	I	R	K	I	R	U	N	A	E	Z	A	E
E	H	T	E	O	A	I	E	Z	S	A	T	K	S	T	K
A	G	S	G	T	I	D	E	G	A	R	A	M	A	I	O
T	T	A	I	L	L	A	R	I	T	A	T	S	A	L	Z
E	O	S	T	A	B	E	R	M	E	O	U	R	I	L	I
U	D	O	N	I	R	A	O	T	A	Z	X	B	I	N	O
Z	U	N	S	E	K	S	B	A	Z	E	R	O	T	E	A
I	A	D	E	P	Z	A	I	K	A	U	S	A	N	O	N
O	K	O	A	N	T	E	S	S	S	K	N	M	I	K	I
G	I	F	N	X	R	O	P	U	O	A	G	A	K	P	R

Hitz Gezidunak

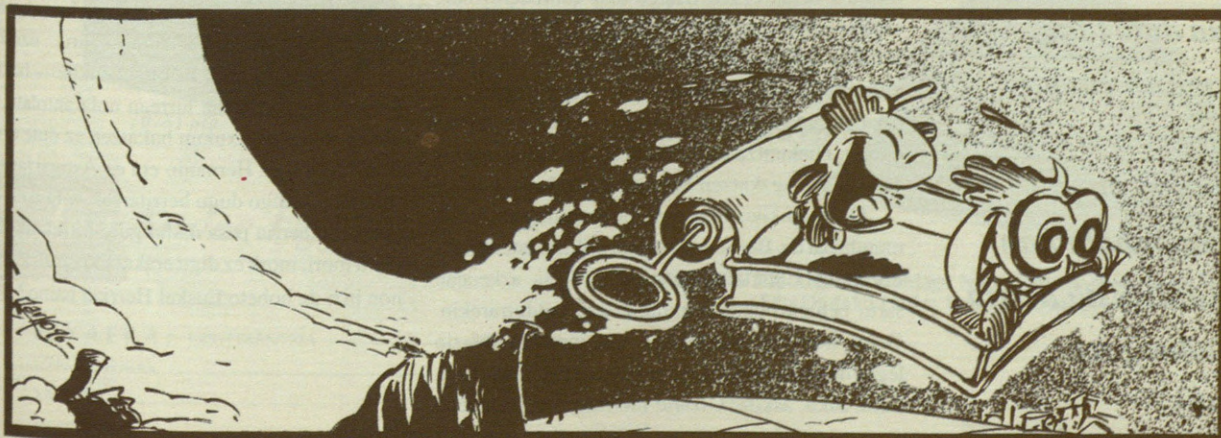
	Katuaren umea	Intsektu-mota	Arakatuak	Jokoan ipini	Lepoak	Afrikako ibaia
	Arbola-mota	Landare-mota	Aluminioa	Nitrogenoa	Sodioa	Arras
	Teilatuko pieza			Aurki		
	Janzki-mota		Infusio-mota	Zoologia-atala	Zein	
			Kontso. errep.		Azkene-koa	
	Errep., gorotza	Hariaren osagaia				Bokala
	Burura eraman	Tantaloa				Ikaraldia
Argazkiko herria	Fonemaren oinarria	Sustatu			Modu atzizkia	Zaude
Bastarta	Salatzearen ondorioa	Ortografia zeinua		Errep., fruitu trop.	Gurasa arra	
				Arraun egin	Bokala	Kontso. errep.
					Betea	Litioa
Balioa			Boroa	Arotzaren tresna		
Landare-mota			Musika nota	Oparoak		
			Koxkero			
			Koloka			
Marokoko hiriburua			Logura			Musika nota
Bizkaiko herria			Luzeraneuria			Gipuzkoa-ko ibaia
		Ukapen		Garaia, aldia	Ald., musika nota	Betekada
		Hegazti-mota		1	Nahastura trinko	
Hizki baten izena		Urania	Infin., akitu	Ald. eta errep., nahi	Gipuzkoa-ko herria	
Elkar-tasuna		Nor., pluralean	Unearen hasieran	51	Kanpo	
				Laiekin dihardutenak		
				Sufrea		
Sakonera handikoa			Lehortea			Lehenengo

Argazkia: Arabako herria

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

PELLO ZUBIRIA

SUITZATIK ERORITA

Oporretan Suitzatik ibilita, sorlekura berriz sartzean gehien txokatu nautenak ez dira Oreretan autopista bazterrean dauden etxetzarrak. Okzitaniatik barrena, Biarnoan zehar, etxeratz

tze leuna egin dugu Euskal Herrira, Lapurdiraino. Hemen egin dugu topo berriro poza ematen dizun itsaso biziarekin: kresal usaina nabarmen sartu zaigu leihotik. Konta ezin ahala tokatu zaizkigun peajeen arteko beste bat gehiago da gaur —afrikarrentzako eta itxura susmagarria duten gazteentzako salbu— Frantzia eta Espainia arteko muga. Hori bai, Biriaturko zubia zeharkatzearekin, jabetuko zara espazioa ordenatzeko eta eraikitzeke bi modu ezberdinen arteko igarobidea egin duzula.

Baina Donostia parean ikusitako gauza batek esan arazi digu kotxean gatozenoi: «Kaka zaharra, lehengoak berak gaituk, espainol babo batzuk!». Polloeko tunela pasata, geroztik (joan den astean bertan) Zorroaga parean zabaldu duten irteerara heldu eta 60an joan behar dela iragartzen duten bi obra-seinale ttiki: obrarik ez dago —asteburua baita—, oraindik zabaldu gabe dagoen irteera traste gorri ttiki batzuekin dago blokatua... eta inor ez goaz 60an. Europako ardatz nagusietako bat den autopista Donostiatik pasatzean bezain gaizki seinalizatuta ez dago Suitzan, ezta Grishunetako herriarrik atzeratuena ere.

ZENBAT eta gehiago ezagutu Suitza —ikus-teko irrikaz joan den bidaiari bat baino ez nauzu, baina herrialdetik ibili eta pertonekin hitz eginaren poderioz beti ikasten da zerbait— orduan eta jakinmin handiagoa sortzen dit. Eta gauza askotan inbiri ere bai.

Konfederazioaz hitz egiten eta pentsatzen hasi den euskaldunak —euskaldunok elkarretartzeko formula beharrezkoa izango den konfederazioaz, alegia— hori praktikan non eta nola dabilen ikusi beharra dauka. Udalen garrantzia sendotu nahi duenak —horra Udalbiltza— herri bakoitzaren burujabetasuna handia den Suitza horretatik pasa behar du. Hizkuntza ezberdinen arteko lehiak eta elkarbizitzak kezkatzen duen euskaltzaleak bezala.

Ordu gutxiko bidaiaren bueltan dagoen beste mundu bat da. Bere neutraltasun militarizatuarekin. Europako Elkartean sartu nahi ez eta azkenean sartu beharko duen segurantzaren beldurraekin. Gerra hotzaren bukaeraren eraginarekin. Nazio legearen etorkizunaz bere buruari galdezka. Diru asko, asko, asko... Gizarte moduan organizatzeko

modu arrunt orijinal bat. Hain hurbil, eta hain ezagun.

Batetik, euskaldunon historia berriro ikustera bultzatzen zaitu Rousseuren jaioterriak. Hainbeste gauza ditugu aztertu eta berrikusteko, hasi ban-derizozetatik eta gure begien aurrean jazotzen hasi den trantsizio berri honetaraino. Baina aldi berean —eta ikusi dituzunak Jean Ziegler baten desmitifikazioaren galbahetik iragaztea ahaztu gabe— herri honekin zer egin nahiko genukeen planteatzeko ere galdera ederrak jartzen ditu. Nazioa eraikitzeke lana politikari profesionalen gain hain erraz abantdonatzen dugun herritarrontzako aurrera begirako pista ederrak ere bai.

Baden ondoko herri batean ikusi ditugu eta ez dugu ulertu zertarako ziren: soro batean zutik etxearen altuerako haga luze batzuk. Bertako gure lagunei galdetu diegu. «Zutoin luze horiek?». «Etxe bat eraikitzeke baimen guztiak lortuak dituenean, izango duen altuerako egurrak ipini behar ditu eraikitzaileak, eta bizilagunek beste aste pare bateko epea dute —egingo dien itzala-eta ongi aztertuta— ados ez badaude azaltzeko». Aita Balentin zorutzen ibiliko zen paraje hauetan. Nire lagun urbanitei berriz pitokeriak irudituko zaizkie.

Suitzatik Hernanira etxeratuta, Gipuzkoako Diputaziotik bisita egitea egokitu zait. Eta egunkari batean aurkeztu zuten Donostialdeko autobide berriaren maketa ikusi dut. «Bigarren gerrikoa» deitzen diote, eta sarreran bertan daukazu ikusgai. Oraindik nahastuta dauzkate tripak hura ikusi ondoren.

Sabel ahulekoa izango naiz, baina paiaसान eragindako txikizioek erotu egiten naute. Pentsa, zerutik amildu eta Gipuzkoako Errekalde-Irubi-de-Lasarteko basakeria ikusten duzunean... Orain, Hernaniko lurretan, Urumean gora datorren autobidea eta abiadura handiko trena aski ez baziren, Astigarragatik Oriamendi eta Galarreta paseaz ebakiko digute estrata berria. Beharrezkoa ote da? Seguru. Erasoko dituen herritarren bizimodua sobera ez kaltetzeko neurri egokiak hartuko ote dituzte? Orain artekoak ikusita, seguru... ezetz.

Gure politikariek ba omen dakite —bakoitzak bere modura— zerua lurrean nola antolatu, baina obra publiko bat txukun bukatzen ez dute oraindik ikasi. Aldiz, ez Hernanin eta ez Astigarragan erabaki ahal izango dugu herritarrok nola nahi dugun autopista berria pasa dadin gure lurretatik. Ez koptatu inori, inork ez digu erakutsiko guri. Zeren eta non bizi da hobeto Euskal Herrian baino? ●

“Gure politikariek ba omen dakite —bakoitzak bere modura— zerua lurrean nola antolatu, baina obra publiko bat txukun bukatzeko talentua dute falta. Aldiz, ez Hernanin eta ez Astigarragan erabaki ahal izango dugu herritarrok nola nahi dugun autopista berria pasa dadin gure lurretatik”

EV 014

Godaletak

18700 pta

Alfa Arte

EV 012

Klip-ontziak

11330 pta

EV 005

5840 pta

Gutunazal-irekitzekoak

EV 009

6335 pta

Papergainekoak

Brontzea urtuz egindako arte-lanak

Papergainekoak

EV 010

6335 pta

EV 007

10785 pta

Txartel euskarriak

EV 013

7250 pta

Post it azpikoak

EV 017

17250 pta

Gutun euskarriak

Jon Ander Egaña

Informazio Edo Argibide Gehiago Nahi Baduzu, Deitu Gure Telfonora
Edo Ondoko Laukia Bete Ondoan, Bidali Gure Helbidera.

ESKAERA: ERREFERENTZIA

IZEN-DEITURAK

KALEA

HERRIA

HERRIALDEA

ZBKIA

SOLAIRUA

TFNOA

POSTA KODEA

HARPIDETZA ZENBAKIA

